॥ श्री ॥

॥ मुनिपति चरित्र ॥

(भाषांतर.)

"જૈનધર્મી ભાઈઓને માટે"

ભાષાંતર કરાવી,

પ્રસિદ્ધ કરનાર.

શા. મગનલાલ હઠીસંગ.

જ્ઞાનપ્રકાશના માલેક.

અમદાવાદ.

આવૃત્તિ ત્રીજી—પ્રત ૬૫૦

અમદાવાદમાં.

ધી "રત્નસાગર પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ" માં શા.
અમરતલાલ જેશીંગભાઈએ છાપ્યું.

સંવત ૧૯૭૦ - સને ૧૯૧૪

કીંમત રૂ. ૦—૪—૦

॥ श्री ॥

॥ मुनिपति चरित्र ॥

(ज्ञाषांतर.)

જૈનધર્મી ભાઇઓને માટે,
ભાષાંતર કરાવી
પ્રસિદ્ધ કરનાર.

શા. મગનલાલ હઠીસંગ.

જ્ઞાનપ્રકાશના માલેક.
અમદાવાદ.

આવૃત્તિ ત્રીજી—પ્રત ૬૫૦.

અમદાવાદમાં.
ધી "રત્નસાગર પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ" માં શા.
અમરતલાલ જેશીંગભાઇએ છાપ્યું.

સંવત ૧૯૭૦—સને ૧૯૧૪.

કીંમત રૂ. ૦—૪—૦

આ પુસ્તકમાં આવેલાં દ્રષ્ટાંતોની

अनुंक्रमणिका.

નામ. પૃષ્ટ.

॥ श्री ॥

॥ मुनिपति चरित्र. ॥

(भाषातर.)

આ જંબુદ્વિપના ભરતક્ષેત્રને વિષે લક્ષ્મિયે કરીને ઇંદ્રપુરીના સરખી સુશોભિત સુવ્રતા નામની નગરી છે, તેમાં ન્યાયવંત, શત્રુનો નાશ કરનાર, ધર્મનો પાળક, બહોતેર કળાનો જાણ, બત્રીશલક્ષણથી મનોહર અને પુત્રની પેઠે પ્રજાનું પાલન કરનાર એવો મુનિપતિ નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તેને શિળતે કરીને સુશોભિત, પતિવ્રતા ધર્મવાળી અને રૂપે કરીને ઇંદ્રાણીસમાન પૃથ્વિ નામની રાણી હતી. તેમને સર્વ કળાઓનો જાણ, મહા વિનયવંત અને દયારૂપ સદ્‌ગુણને ધારણ કરનારો મણિચંદ્ર નામનો પુત્ર હતો. આ પ્રકારના ઉત્તમ પરિવારવાળો અને રાજનીતિમાં કુશળ એવો મુનિપતિરાજા સુખે કરીને રાજ્ય કરતો હતો.

એકદા તે રાજા પોતાના મહેલના ગોખમાં બેઠો બેઠો રાણી પાસે મસ્તક જોવરાવતો હતો, તે વખતે રાણીયે રાજાના મસ્તકમાં એક પળી

(ધોળો વાળ) આવેલો જોઇને તેને કહ્યું:-"હે રાજન્ ! તમારા ભૂવનમાં દૂત આવ્યો છે." રાણીનું એવું વચન સાંભળીને રાજાયે કહ્યું:-"અરે ! તે કયાં છે ? મને દેખાડ કે જે મ્હારી આજ્ઞાવિના અહિં અંતઃપુરમાં આવ્યો છે ?" રાણીયે કહ્યું:-" હે નાથ ! જે દૂત આવ્યો છે તે બીજી જાતનો બાહ્ય (પ્રસિદ્ધ) દૂત આવ્યો છે. વળી તે તમારા શરીરરૂપ ભૂવનમાં જરા (ઘડપણ) નામના પ્રસિદ્ધ રાજાયે મૂકયો છતો તમને જણાવવા માટેજ આવ્યો છે." પછી મુનિપતિ રાજા પોતાના શ્વેત વાળને જોઇને મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે:-" અહો ! ધિક્કાર છે મને ! કે જે મ્હારા પિતા અને પિતામહ (દાદા) વિગેરે પુરૂષોયે જરાવસ્થા આવ્યા પહેલાંજ સંસારનો ત્યાગ કરી દિક્ષા ગ્રહણ કરીને પોતાનું શુભકાર્ય કર્યું છે, અને હું તો મૂર્ખ છું; કારણ કે, વૃદ્ધ થયા છતાં પણ સંસારને મૂકતો નથી; માટે હવે જો કોઈ જ્ઞાની ગુરૂ મળે તો પુત્રને રાજ્ય સોંપી સંયમ ગ્રહણ કરૂં." એવો વિચાર કરતો છતો તે રાજા રાજસભામાં આવ્યો. એવા સમયમાં અશોકવનને વિષે શ્રી ધર્મઘોષસૂરી સમવસર્યા; એટલે વનપાળકે આ-

વીને રાજાને વધામણી આપી. તે સાંભળીને પ્રસન્ન થયેલા રાજાયે તેને વસ્ત્ર, આભૂષણ, પાત્ર અને મણિ, માણેક વિગેરે આપીને સંતોષ પમાડયો.

પછી તે મુનિપતિ રાજા હસ્તિ, અશ્વ, રથ અને પાયદલરૂપ ચતુરંગિણી સેનાસહિત તે ધર્મઘોષસૂરીને વંદન કરવા ગયો; ત્યાં અશોકવનમાં ગુરૂને દેખી હૃદયમાં અત્યંત હર્ષ પામતો તે રાજા પાંચ અભિગમન સાચવી ત્રણ પ્રદક્ષિણા કરી નમસ્કાર કરીને યોગ્યસ્થાનકે ધર્મદેશના સાંભળવા બેઠો. ગુરૂયે તેને યોગ્યજીવ જાણીને અમૃત જેવી વાણીથી ધર્મદેશના દીધી કેઃ—" જીવને ચુલ્લકાદિ દશ દ્રષ્ટાંતે કરીને મનુષ્યનો ભવ પામવો દુર્લભ છે; તેમાં પણ મનુષ્યનો જન્મ, ઉત્તમ ક્ષેત્ર, ઉત્તમ જાતિ, ઉત્તમ કૂળ, સારૂં રૂપ, શરીરે નિરોગીપણું, લાંબુ આયુષ્ય, સારી બુદ્ધિ અને ધર્મશ્રવણ, વિગેરે બાર અંગ પામવાં ઘણાંજ દુર્લભ છે. તેમાં પણ આર્યક્ષેત્ર, તેથી ઉત્તમ જાતિ, અને તેમાં પણ ઉત્તમ કૂળ પામવું એ દુર્લભ છે. વળી તેમાં રૂપ, આરોગ્ય અને પૂર્ણ આયુષ્ય પામવું તે દુર્લભ છે. તેમાં ચાર પ્રકારની બુદ્ધિ અને તેથી જિનેશ્વરભાષિત સૂત્રસિદ્ધાંતનું શ્રવણ, તેમાં

પણ ધર્મ ગ્રહણ કરવો એ દુર્લભ છે. વળી શુદ્ધ સહ્હણા રાખવી અને સંયમ પાળવું એમ ઉત્તરોત્તર સર્વ વસ્તુઓ દુર્લભ છે. તે કારણ માટે હે ભવ્યજીવો ! ઉપર કહેલાં બાર અંગ પામીને ધર્મને વિષે ઉધમ કરો. વળી તે ધર્મ કેવો છે ? તે કહે છે.

જેમ કોઇ રોગી માણસ હોય તેને ઔષધ કરવાથી રોગ નાશ પામે છે, તેમ જીવના પણ કર્મરૂપરોગ ધર્મરૂપ ઔષધ કરવાથી નાશ પામે છે. એ કારણ માટે સર્વ મંગળનું મૂળ, સવ દુઃખને વિષે ઔષધિનું મૂળ, સર્વ સુખનું મૂળ અને ત્રાણ શરણ એવો ધર્મ છે. વળી સુખનો દાતાર, કલ્યાણનો કરનાર, તથા જન્મ, જરા, મરણ, ભય, શોક અને રોગ વિગેરેનો નાશ કરનાર છે. વળી તે ધર્મ દાન, શીલ, તપ, અને ભાવનાયે કરીને ચાર પ્રકારનો છે. કહ્યું છે કેઃ- દાને કરીને લક્ષ્મિ પ્રાપ્ત થાય છે, શીલથી સુખ-સંપત્તિ મળે છે, તપથી કર્મનો ક્ષય થાય છે, અને ભાવના ભવ (સંસાર) નો નાશ કરે છે.

અર્થાત્ જેમ શાલિભદ્ર સુપાત્રને દાન આપવાથી શ્રેષ્ટ ફળ પામ્યો, તેમ મનુષ્યો પણ સત્પાત્રને દાન આપવાથી લક્ષ્મિ, ધન, ધાન્ય,

અને પરિવાર વિગેરેને પામે છે. તેમજ રામચંદ્રની સ્ત્રી સિતાને જેમ શિયળથી અગ્નિનો ભય નાશ પામ્યો અને અંતે સ્વર્ગ પ્રાપ્ત થયું, તેમ શિળવ્રત ધારણ કરનારાને સુખસંપત્તિ પ્રાપ્ત થાય છે વળી જેમ દઢપ્રહારીયે ચ્યાર હત્યા કરી હતી, પણ દિક્ષા લઇ તપસ્યા કરીને તે કર્મનો ક્ષય કર્યો, તેમ અન્ય મનુષ્યોના કર્મનો ક્ષય પણ તપથીજ થાય છે. વળી જેમ ભરતચક્રવર્તીને આરિસાભૂવનમાં પોતાનું સ્વરૂપ જોતાં જોતાં આંગળીમાંથી વીંટી પડી ગઇ, તે ઉપરથીજ ભાવના ભાવતાં કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું, તેમ ભાવનાધર્મ પણ ચતુર્ગતિરૂપ સંસારને વિષે ભમતા એવા પ્રાણિઓને સદ્ગતિ આપવામાં સમર્થ છે. વળી પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિ કે જેમણે આર્ત્તધ્યાન અને રૌદ્રધ્યાન ધ્યાતાં સાતમી નરકનું આયુષ્ય બાંધું હતું, તે પણ શુભભાવના ભાવતાં અને શુકલધ્યાન ધ્યાતાં મોક્ષના સુખને પામ્યા; તેમ બીજા પ્રાણિઓ પણ ભાવનાથી સંસારસમુદ્રના પારને પામે છે.”

એ પ્રકારે ધર્મઘોષસૂરીના મુખથી અમૃત સમાન દેશના સાંભળીને મુનિપતિ રાજા પ્રતિબોધ પામ્યા. પછી તેણે સૂરિને નમ-

સ્કાર કરીને કહ્યું:—"હે ભગવન્! મને ચારિત્ર આપો." તેવારે સૂરિયે કહ્યું:—"તમને જેમ સુખ થાય તેમ કરો." પછી મુનિપતિ ભૂપતિયે મ્હોટા ઉત્સવપૂર્વક મણિચંદ્ર નામના પોતાના પુત્રને રાજ્ય સોંપી, શ્રી જિનમંદિરોમાં પૂજા, સ્નાત્ર, અઠ્ઠાઇમહોત્સવ કરી, યાચકજનોને ઘણું દાન આપી, દિક્ષા ગ્રહણ કરી. પછી તેઓ ગુરૂની પાસે અનેક શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરી સિદ્ધાંતના પારગામિ થયા. પછી તે મુનિપતિ સાધુ નગરને વિષે પાંચ રાત્રી અને ગામને વિષે એક રાત્રી રહેતા; તેમજ છકાયની રક્ષા કરતા છતા અનુક્રમે ગિતાર્થ થઇ એકલાજ વિહાર કરવા લાગ્યા.

એકદા શિતઋતુમાં તે મુનિ ઉજ્જયિની નગરીએ ક્ષિપ્રાનદીને તીરે કોઇ ઉદ્યાનમાં રાત્રીયે (સંધ્યાસમયે) કાયોત્સર્ગે રહ્યા, એવામાં કેટલાક ગોવાળીયા ગાયોનું ધણ ચરાવીને આવતા હતા, તેમણે શિતનો પરિસહ સહન કરતા કાયોત્સર્ગધ્યાને ઉભા રહેલા તે મુનિને દીઠા; તેથી તેઓ વિચાર કરવા લાગ્યા કે:— "અહો! આવી મહા ટાઢમાં પણ આ મુનિ

ઉઘાડે શરીરે ઉભા રહ્યા છે, તો તે રાત્રીને સમયે ટાઢને શી રીતે સહન કરશે?" એમ વિચારી એક ભદ્રકસ્વભાવવાળા ગાવાળે "આપણે આ જે વસ્ત્રો પહેર્યાં છે, તે શા કામમાં આવશે?" એમ કહીને પોતાનું એક વસ્ત્ર તે સાધુને શરીરે ઓઢાડયું; પછી તેઓ પોતપોતાને ઘેર ગયા.

હવે એમ બન્યું કે, ઉજ્જયિની નગરીની પાસેના ગામમાં કોઇ તિલભટ્ટ નામનો બ્રાહ્મણ વસતો હતો, તેને તલ ઘણા પ્રિય હતા, તેથી તે તલનો સંગ્રહ કરતો હતો; એ કારણથી લોકો તેને તિલભટ્ટ કહેતા હતા. તે બ્રાહ્મણને દુષ્ટ હૃદયવાળી ધનશ્રી નામની સ્ત્રી હતી. તે સ્ત્રી સર્વ પ્રકારના અવગુણોમાં પૂર્ણ, પરપુરૂષને વિષે લંપટ અને દ્યુતાદિ સાત વ્યસનમાં ભરપૂર હતી; પરંતુ તે વાત તિલભટ્ટ મૂર્ખપણાને લીધે જાણતો નહોતો. વિષયસુખમાં આશક્ત થયેલી ધનશ્રીયે પરપુરૂષોની સાથે ક્રિડા કરતાં કરતાં સર્વ તલ વાવરી નાંખ્યા, તેથી તે વિચાર કરવા લાગી કેઃ—"પતિ તલની વાત પૂછશે તો હું શું ઉત્તર આપીશ?" એમ ચિંતવન કરતાં તેણીને એક યુક્તિ સુઝી આવી, તેથી તે અનેક

પ્રકારના પક્ષિઓનાં પિછાંવડે પોતાનું સર્વ શરીર ઢાંકી, રાતાં નેત્ર કરી, કાનને વિષે દિપક સરખાં પ્રકાશિત લોલક પહેરી, એક હસ્તમાં ખપ્પર અને બીજા હસ્તમાં ડમરૂ ધારણ કરી, ખેરના અંગારાની શગડી માથે લઇ ખડખડ હસતી, પગે ઘૂઘરા વગાડતી, હસ્તના ચુડલાને ખખડાવતી, અને મુખથી જેમ તેમ બોલતી અંધારી ચૌદશની રાત્રિયે પતિ જ્યાં ખળે હતો ત્યાં ગઈ, અને ત્યાં નૃત્ય કરતી, અંગારા પાડતી અને મસ્તક ધૂણાવતી બોલવા લાગીઃ—“ તલ ખાઉં કે તિલભટ્ટને ખાઉં. ” એ પ્રકારનાં વચન અને ચેષ્ટા જોઇ તિલભટ્ટ વિચાર કરવા લાગ્યો; એટલામાં તો ડાકણના સરખી તે સ્ત્રી તેની પાસે આવીને બોલી કેઃ—“ અરે ! ઝટ ઉત્તર આપ્ય, નહિં તો હમણાં આ મ્હારા હસ્તથી ત્હારૂં મસ્તક કાપી નાંખીશ. ” તિલભટ્ટે થરથર ધ્રૂજતાંથકાં ઉત્તર આપ્યો કેઃ—“ અરે દેવિ ! આવું ન બોલ. ” તેણીયે કહ્યુંઃ—“ હું જગતમાં તિલભક્ષી નામની પ્રસિદ્ધ દેવી છું; માટે જો ત્હારે જીવિતની ઇચ્છા હોય તો મને સર્વ તલ ભક્ષણ કરવાની રજા આપ કે, જેથી ત્હારે શરીરે ઉપદ્રવ ન થાય.

વળી ત્હારે ઘેર જઇને તલનું નામ પણ ન લેવું."

તિલભટ્ટે તે પ્રમાણે કબૂલ કરવાથી દેવિ "ત્હારી સ્ત્રીઉપર તું કાંઇ રીશ કરીશ નહીં." એમ કહીને ચાલી ગઇ.

હવે તિલભટ્ટ પણ ભયથી કંપતો છતો ઘેર આવતાંજ અકસ્માત્ મૃત્યુ પામ્યો, એટલે ઘેર રહેલા જાર પુરૂષે તેને જ્યાં મુનિપતિરાજર્ષિ કાયોત્સર્ગ કરીને રહ્યા હતા, ત્યાં તેમની પાસે બાળ્યો; તેથી વાયુના યોગથી ચિતાના તણખા ઉડવાને લીધે ગોવાળીયાએ ઓઢાડેલું વસ્ત્ર સળગ્યું, તેથી મુનિરાજ સર્વ શરીરે દાઝયા. પ્રભાતે ગોવાળીયાઓ ગાયો ચરાવવા નિકળ્યા, તેઓ સાધુનું દગ્ધ થયેલું શરીર જોઇને મનમાં પસ્તાવો કરવા લાગ્યા કેઃ—"અરે! આપણને એવી શી બુદ્ધિ ઉપની કે, આપણે મુનિરાજના શરીરે વસ્ત્ર ઓઢાડયું! કે જેથી તેમનું શરીર દગ્ધ થયું છે. અરે! આપણને આ મ્હોટું કર્મ લાગ્યું છે; માટે બહુ કાળ સુધી સંસારવાસમાં ભમવુ પડશે" એમ પશ્ચાતાપ કરતા ગોવાળોયે નગરમાં જઈ *કુંચિકશ્રેષ્ઠીને

* આખી નગરીના દેરાસરની કુંચીઓ આ શેઠને ઘેર રહેતી હતી, માટે તેનું નામ કુંચિકશેઠ હતું.

તે વાત નિવેદન કરી, અને કહ્યું કેઃ-" કાલે સાંજે અમે ગાયો ચરાવીને આવતા હતા તે વખતે નગરીની બહાર ઉદ્યાનમાં કોઈ મુનિ-રાજ ઉઘાડે શરીરે કાયોત્સર્ગે ઉભા હતા, ટાઢ ઘણી હતી, જેથી અમોને દયા આવી, તેથી અમે તેમને વસ્ત્ર ઓઢાડયું; પણ રાત્રીને વિષે કોઇયે તેમની પાસે મૃતકને અગ્નિદાહ કર્યો છે, માટે વાયુના યોગથી મુનિને અગ્નિજ્વાળા લાગી છે; તેથી મુનિરાજનું સર્વ શરીર દગ્ધ થયું છે. માટે તમે કહો તે પ્રમાણે અમે ઔષધ ઉપ-ચાર કરીયે." ગોવાળીયાનાં એવાં વચન સાં-ભળીને કુંચિકશેઠ ત્યાં ગયો અને મુનિને પો-તાને ઘેર તેડી લાવ્યો. પછી ત્યાં રહેલા બીજા સાધુઓને તે વાત કહી અને તેમની શેવા કર-વાનું કારણ કહી બતાવ્યું. સાધુઓયે કહ્યું:-" અમારાથી જે કાર્ય સિદ્ધ થાય એવું હોય તે કહો." પછી કુંચિકશેઠે નગરમાં જઇ તે વાત મહેતાને કહી, તેથી સર્વ શ્રાવકો તેને ઘેર સાધુ પાસે આવ્યા, અને માંહોમાંહે વિચાર કરવા લાગ્યા કેઃ-"મુનિરાજને ઔષધ શું કરવું ?" તે-વારે એક વૈદ્યે ઉત્તર આપ્યો કેઃ-" મુનિનું શ-રીર અગ્નિથી દગ્ધ થયું છે, માટે લક્ષપાક તેલ

લાવીને વિલેપન કરો, જેથી તેમને સુખ થશે.” વૈદ્યનાં એવાં વચન સાંભળીને શ્રાવકોયે પૂછ્યું:–“ લક્ષપાક તેલ ક્યાં મળશે ? ” તેવારે કોઇયે ઉત્તર આપ્યો કે,“અચ્ચંકારી ભટ્ટાને ઘેર તે તેલ છે માટે ત્યાંથી મળશે.” તે ઉપરથી શ્રાવકોયે બીજા બે સાધુને ત્યાં તેલ લેવા મોકલ્યા. મુનિને આવતા જોઈ અચ્ચંકારીભટ્ટા આસનથી ઉભી થઇ તેમને વંદના કરી પૂછવા લાગી:–“ હે સ્વામિ ! આજે મ્હારે ઘેર પધારી મને પવિત્ર કરી. મને શી આજ્ઞા છે ? ” તેવારે સાધુઓયે સર્વ વાત કહી, તે ઉપરથી અચ્ચંકારી ભટ્ટા ઘણો હર્ષ પામી, અને પોતાની દાસીને સાધુને અર્થે તેલ વહોરાવવાનું કહ્યું.

હવે એવું બન્યુ કે, એજ સમયે સૌધર્મ ઇંદ્રે અવધિજ્ઞાનથી જાણીને પોતાની સભામાં અચ્ચંકારીભટ્ટાના ક્ષમાની પ્રશંસા કરી, અને કહ્યું કે:–“ આજના સમયે ઉજ્જયિની નગરીમાં રહેનારી અચ્ચંકારીભટ્ટાના સમાન બીજી કોઇ ક્ષમાવંત નથી. ” પણ તે વાતની અશ્રદ્ધાથી કોઇએક દેવ અચ્ચંકારીભટ્ટાને ઘેર આવ્યો, અને મુનિને વહોરાવતી દાસીના હાથમાંથી લક્ષપાક તેલના ત્રણ કુંભ તેણે અદૃશ્યપણે રહીને

પાડીને ભાગી નાંખ્યા; તે ઉપરથી ક્ષમામાં તત્પર એવી અચ્ચંકારીભટ્ટા પોતે ઉઠીને બાકી રહેલો એક કુંભ સાધુને વહોરાવવા આવી. તેના સમ્યક્તવ અને શિળના પ્રભાવથી તે દેવતા તે કુંભ ભાગી શકયો નહીં. પછી તેણે સાધુને તેલ વહોરાવ્યું. તેવારે સાધુઓયે કહ્યુંઃ– “ મહાનુંભાવ ! અમારા સારૂં તેલ લાવતાં દાસીના હાથમાંથી ત્રણ કુંભો ભાગી ગયા છે, માટે તેના ઉપર ક્રોધ કરશો નહીં.” તેવારે અચ્ચંકારીયે કહ્યુંઃ–“ભગવન્ ! મેં ક્રોધનું ફળ આજ ભવને વિષે અનુભવ્યું છે, માટે હવે હું કોઇ ઉપર ક્રોધ કરતી નથી. ” સાધુઓયે પુછયુંઃ– “ તમે ક્રોધના ફળનો અનુભવ કેવી રાંતે કર્યો છે તે કહો. ” તેવારે અચ્ચંકારીયે કહ્યુંઃ–

આ ઉજ્જયિની નગરીમાં ધન નામનો શ્રેષ્ટી વસતો હતો, તેને શીળગુણે કરીને સુશોભિત કમળશ્રી નામની સ્ત્રી હતી, તેને સાત પુત્રો ઉપર સર્વ બંધુવર્ગને ઘણીજ વહાલી એવી “ભટ્ટા”નામનીહું આઠમી પુત્રી થઇ. તેથી પિતાયે ઘરનાં સર્વે માણસોને કહ્યું કેઃ–“ કોઇયે આ અચ્ચંકારીને ટુંકારો દેવો નહીં. તેથી મ્હારૂં નામ અચ્ચંકારી પડયું. પછી હું પાંચ વર્ષની

થઇ એટલે માતા પિતાયે મને અધ્યાપક પાસે ભણુવા મોકલી. અનુક્રમે હું સર્વ કળાઓને અભ્યાસ કરતાં કરતાં યૌવનઅવસ્થામાં આવી પહોંચી, ત્યારે મ્હારા પિતાયે કહ્યું:–“ જે પુરૂષ આનાં વચન પ્રમાણે કરશે અને કયારે પણ તેને ટુંકારો નહીં કરે તેને હું આ મ્હારી પુત્રી પરણાવીશ.” તેથી ઘણા પુરૂષો જોયા, પરંતુ તે વાત કોઇયે કબુલ કરી નહીં. એવામાં આ નગરીના સુબુદ્ધિ નામના પ્રધાને “હું કયારે પણ તેને ટુંકારો નહીં કરૂં ” એમ કબુલ કરવાથી પિતાયે મને તેની સાથે મ્હોટા ઉત્સવપૂર્વક પરણાવી. પ્રધાન પરણીને ઘેર આવ્યા પછી હું તેની સાથે દેવતાના સરખું સુખ અનુભવવા લાગી. પ્રધાન મ્હારી આજ્ઞાકારી હતો તેથી મેં તેને કહ્યું કે, “ તમારે હમેશાં બે ઘડી દિવસ હોય ત્યારે ઘેર આવવું. ” તે ઉપરથી પ્રધાન નિત્ય વહેલો ઘેર આવવા લાગ્યો. એમ કેટલાક દિવસો વિત્યા પછી તે વાતની રાજાને ખબર પડી, એટલે તેણે પ્રધાનને પૂછયું:–“તું હમેશાં વહેલો ઘેર કેમ જાય છે ?” પ્રધાને ઉત્તર આપ્યો:–“ પ્રિયાની આજ્ઞાથી.” આ પ્રકારનાં પ્રધાનનાં વચન સાંભળીને ક્રોધયુક્ત થયેલા રા-

જાયે તે દિવસે તેને અર્ધરાત્રી વિત્યા પછી ઘેર જવાની આજ્ઞા આપી. પ્રધાન ઘેર આવ્યો તે વખતે હું ઘરનાં બારણાં બંધ કરીને અંદર સુતી હતી, તેથી તેણે મને કહ્યું:-" ચંદ્રવદને ! બારણાં ઉઘાડ." હું જાગતી હતી તોપણ બોલી નહીં. તેથી તેણે ફરીથી કહ્યું:-" પ્રિયે ! હું ત્હારો અનુચર દ્વારસમીપે ઉભો રહ્યોછું, માટે દ્વાર ઉઘાડ." એ પ્રમાણે તેણે બહુ બહુ પ્રકારે વિનંતી કરી, પણ મેં દ્વાર ઉઘાડયું નહીં; તેથી મંત્રી બોલ્યો:-" અરે ! તને આવી ક્રોધવાળી જાણતો હતો છતાં મેં કેમ અંગિકાર કરી ?" આવું તેનું વચન સાંભળીને મેં તત્કાળ દ્વાર ઉઘાડયું અને ક્રોધથી પિતાના ઘર તરફ ચાલી. માર્ગમાં ચોરોયે મને પકડી અને મ્હારાં સર્વે આભૂષણો ઉતારી લીધાં. વળી તેઓયે મને એક પલ્લીપતિને ત્યાં વેચી, તેથી તે પલ્લીપતિયે મ્હારાપ્રત્યે કામભાવનું ચિંતવન કર્યું, પરંતુ મેં તેનું વચન માન્યું નહીં; તેથી તેણે પોતાની માતા પાસે કહેવરાવ્યું, તોપણ હું તિલમાત્ર ચળાયમાન થઇ નહીં. તેવારે તેણે મને ક્રોધથી લાત, પાટુ, ગડદા, પ્રમુખે ઘણી મારી; તેથી તેની માતાયે તેને કહ્યું:-હે વત્સ !

સતિ સાથે બળાત્કાર કરવો નહીં. કારણકે, સતિઓ પોતાના નિર્મળ એવા શિળવ્રતના પ્રભાવથી દુષ્ટનરને દ્રષ્ટિમાત્રથીજ દહન કરી નાંખે છે. તે વિષે દ્રષ્ટાંત સાંભળ.

એક વનમાં તાપસોનો આશ્રમ હતો, ત્યાં કોઇએક પરિવ્રાજક વસતો હતો, તેને અજ્ઞાનકષ્ટવડે તપ કરવાથી તેજોલેશ્યા સિદ્ધ થઇ હતી. એકદા એવું બન્યું કે, વૃક્ષની ઉપર બેઠેલી બગલીયે નિચે બેઠેલા તેના ઉપર ચરક કરી; તેથી તે પરિવ્રાજકે તેને ક્રોધથી બાળી નાંખી. અને વિચારવા લાગ્યો કેઃ–"આ પ્રકારે જે કોઇ મ્હારી અવજ્ઞા કરશે તેને હું બાળી નાંખીશ." આવું ચિંતવન કરીને તેણે પાટલીપુત્ર નગરમાં પ્રવેશ કર્યો. તે નગરમાં શ્રીપાલ નામનો શ્રાવક વસતો હતો, તેને શિળગુણે કરીને સુશોભિત શિળવતી નામની સ્ત્રી હતી, તેને ઘેર પરિવ્રાજક ભિક્ષાર્થે ગયો. ત્યાં શ્રાવિકા ગૃહકાર્યમાં રોકાયલી હોવાથી શિઘ્રપણે ભિક્ષા લાવી શકી નહીં, તેથી પરિવ્રાજકે ક્રોધ કરીને તેની ઉપર તેજોલેશ્યા મૂકી; પરંતુ શ્રાવિકા શિળવતી હોવાથી બળી નહીં. અને બોલીઃ–"તપાસ્વ ! મને તે બગલીના સરખી

ન જાણુ." શ્રાવિકાનાં એવાં વચન સાંભળીને આશ્ચર્ય પામેલો તે પરિવ્રાજક મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કેઃ—"આ વાત તો વનમાં થઇ છે, પણ આ શ્રાવિકાયે અહિં બેઠાં તે કેમ જાણી?" એમ વિચાર કરીને તેણે શ્રાવિકાને પૂછયું:— "બગલીનું સ્વરૂપ તેં કેવી રીતે જાણ્યું ?" તેવારે શ્રાવિકા બોલીઃ—"વણારશી નગરીનો નાગસમણ કુંભાર તને તે વાત કહેશે." પછી પરિવ્રાજક વણારશી નગરીયે ગયો. ત્યાં કુંભારને કારણ પૂછયું. એટલે તેણે કહ્યું:—"શિળવૃતના પ્રભાવથી તેને અવધિજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું છે, અને મને પણ તે જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું છે; તેથી અમે બગલીનું સ્વરૂપ જાણ્યું છે." આ પ્રકારે શિળનો મહિમા અલૌકિક જાણીને તાપસ પોતાને સ્થાનકે ગયો.

આ દ્રષ્ટાંત સાંભળવાથી પલ્લીપતિને અસર થઇ, તેથી તેણે મને કોઇ સાર્થવાહને વેચાતી આપી દીધી. સાર્થવાહે પણ મને સ્રીપણે રહેવાની વિનંતી કરી, પરંતુ તેની વાત મેં કબુલ કરી નહીં; પછી તેણે અતિશય ક્રોધવચને કરીને કર્મ બાંધ્યાં, પણ જે શિળવૃતને ધારણ કરનારી હોય તે કોઇને મરમ વચન બોલે નહીં.

પછી તે સાર્થપતિયે મને બર્બરકૂળમાં વેચી, એટલે તો તે બર્બર લોકો મ્હારા દેહનું રૂધિર કાઢીને તેથી વસ્ત્ર રંગવા લાગ્યા ! જેથી મ્હારા શરીરમાં ફક્ત અસ્થિ (હાડકાં) અને ચામડી એ બન્નેજ બાકી રહ્યાં. હું ઘણી દુર્બલ થઇ ગઇ હતી, પરંતુ કર્મના યોગથી મૃત્યુ પામી નહોતી. આ પ્રકારની દશાનો અનુભવ કરતી હતી, એવામાં મ્હારો એક ભાઇ મને શોધતો શોધતો ત્યાં આવી પહોંચ્યો. તેણે પ્રથમતો મને ઓળખી નહીં, તેથી તે શંકાથી મને પૂછવા લાગ્યો કે, " તું કોણ છે ?" તેવારે મેં તેને વીતેલી સર્વ વાત કહી અને પછી રૂદન કરવા લાગી. પછી તેણે બર્બરોને દ્રવ્ય આપી મને છોડાવીને પોતાને ઘેર તેડી ગયો. ત્યાં અનેક પ્રકારના ઔષધોપચાર કરવાથી મ્હારૂં શરીર ફરી સ્વસ્થ થયું. હમણાં ક્રોધ તજી દઇ મ્હારા પતિ સાથે ભોગ ભોગવતી હું સુખેથી રહું છું. માટે હે મુનિ ! ઉપર કહ્યા પ્રમાણે ક્રોધનું ફળ મળવાથી મેં ક્રોધ ત્યજી દીધો છે.

અચ્ચંકારીએ આ પ્રમાણે પોતાની વાત તેલ વહોરવા આવેલા સાધુને કહી બતાવી, તે દેવતાયે પણ સાંભળી; તેથી તે પ્રગટ થઇને અ-

ચ્ચંકારી પ્રત્યે બોલ્યો:–" મહાનુભાવ! દેવતાની સભામાં ઇંદ્રે પ્રકાશિત કરેલી ત્હારી પ્રશંસા સહન ન થવાથી હું પરિક્ષા કરવા માટે અહિં આવ્યો હતો, મ્હારા ઉપર ક્ષમા કરજે, ઇંદ્રે પ્રકાશિત કરેલી ત્હારી પ્રશંસા સત્ય છે; કારણ કે, ત્હારા શરીરની અંદર ક્રોધ જરા પણ નથી." એ પ્રમાણે કહી અને ભાગેલા કુંભો સાજા કરી આપી તે દેવ પાછો સ્વર્ગપ્રત્યે ચાલ્યો ગયો.

મુનિ દેવતાનાં વચન સાંભળી ઘણો હર્ષ પામ્યા. પછી લક્ષપાક તેલ ગ્રહણ કરી કુંચિક શ્રેષ્ટિ પાસે આવ્યા. કુંચિકશ્રેષ્ટિયે તે તેલવડે ઉપચર્યા કરી સાધુને સ્વસ્થ કર્યા. સાધુ રોગરહિત થયા એટલે તેમણે શેઠને કહ્યું કે:–હે શેઠ! " હવે અમે વિહાર કરીશું. કારણ કે, સાધુને પ્રસંગવિના એક ઠેકાણે રહેવું કલ્પે નહીં. કહ્યું છે કે:–"સ્ત્રી પિયરમાં, પુરૂષ સાસરે, અને સાધુઓ એક સ્થાનકે સ્થિર થઇને નિવાસ કરે તો તે અળખામણા થાય છે. એ કારણથી સાધુને એક સ્થાનકે ઘણો કાળ રહેવું નહીં. વળી એક સ્થાનકે રહી સરસ આહાર કરવાથી સાધુઓની ઇંદ્રિયો વશ્ય રહી શકતી નથી, તેથી અમો

વિહાર કરીશું." સાધુનાં એવાં વચન સાંભળી કુંચિકશ્રેષ્ટિયે ઘણા આગ્રહથી તેમને ત્યાંજ રાખ્યા; તેથી સાધુ ચોમાસાના ચાર માસ ત્યાં રહ્યા.

હવે કુંચિકશ્રેષ્ટિયે પુત્રની બ્હીકથી સાધુ જે ઠેકાણે રહેતા હતા તે સ્થાનકે પોતાનું દ્રવ્ય સંતાડ્યું, પરંતુ પુત્રે ગુપ્તરીતે જોઇ લીધું હતું, તેથી તેણે તે દ્રવ્ય કાઢી લીધું. વર્ષાકાળ પૂર્ણ થયા પછી શ્રેષ્ટિયે સંતાડેલું દ્રવ્ય તપાસ્યું, પણ હાથ આવ્યું નહીં; તેથી તે વિચાર કરવા લાગ્યો કે, " મેં જે વખતે દ્રવ્ય સંતાડ્યું હતું તે વખતે એકલા આ સાધુ હતા, બીજું કોઇ નહોતું; તેથી નિશ્ચે તે દ્રવ્ય સાધુ લઇ જાય છે." એમ ચિંતવીને તેણે સાધુને કહ્યું:–" મુનિ ! તમે સેચનકહસ્તિ જેવા કૃતઘ્ન દેખાઓ છો." સાધુએ કહ્યું:–" હે શ્રેષ્ટિન્ ! સેચનકહસ્તિ કોણ હતો અને તેણે શું કર્યું હતું ? તે કહો. તેવારે શ્રેષ્ઠિએ કહ્યું:–

ગંગાનદીને કાંઠે હસ્તિનું એક ટોળું વસતું હતું. એકદા તે યૂથનો પતિ ગજરાજ ભોગની સ્પૃહાથી ઉત્પન્ન થતાં હાથીનાં બચ્ચાંને મારી નાંખવા લાગ્યો, તે એવો વિચાર કરીને કે, " રખેને કોઇ મ્હારા સરખો બીજો હસ્તિ

મને મારીને ગજરાજ પદ્વિ ધારણ કરે." તેથી તે જેટલા હાથી ઉત્પન્ન થાય તેટલાને મારી નાંખતો, અને જેટલી હાથણી થાય તેટલીને જીવતી રાખતો. એવામાં એક હાથણી ગર્ભવંતી થઈ, તેથી તે વિચાર કરવા લાગી કે,–"ગજરાજ મ્હારા પુત્રને પણ મારી નાંખશે, માટે કાંઇ ઉપાય કરૂં." એવું ચિંતવન કરીને તે પગે ખોડંગતી ચાલવા લાગી, યૂથની સાથે જતાં તે પાછળ રહી જાય, તેથી રાત્રીયે ભેગી થાય, કોઇ કોઇ દિવસ તો બીજે દિવસે ભેગી થાય, અને ત્રીજે દિવસે પણ ભેગી થાય. એમ વિશ્વાસ પમાડીને તેણે પુત્રના જન્મ સમયે એક તાપસના આશ્રમમાં જઇને ત્યાં બચ્ચાનો જન્મ આપ્યો, અને પોતે પાછી હસ્તિના યૂથમાં ચાલી ગઇ. પછી તપસ્વિઓએ તેબચ્ચાનું પાલન કર્યું. ગજરાજનો પુત્ર આશ્રમના વૃક્ષોને જળ સંચન કરતો, તેથી તેનું નામ સેચનક પાડયું.

એકદા તે સેચનક પાણી પીવા માટે ગંગાનદીને કાંઠે ગયો, એવામાં તેનો પિતા પણ પરિવારસહિત પાણી પીવા આવ્યો; ત્યાં તે પિતા પુત્રને માંહોમાંહે મ્હોટું યુદ્ધ થયું, તેમાં તે સેચનકે પિતાને માર્યો, અને પોતે યૂથપતિ

થયો. પછી તે સેચનક પોતે મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કેઃ-"જેમ મ્હારી માતાયે ગુપ્તરીતે મને જન્મ આપ્યો અને તપસ્વિઓએ પાળી પોશીને મ્હોટો કર્યો, તેમ તેઓ જો બીજા હસ્તિને કરે તો તેથી મ્હારૂં મૃત્યુ થાય." એમ વિચારી તે સેચનકે તપસ્વિઓના સર્વે આશ્રમ ભાગી નાંખ્યા. માટે હે મુનિ! જેવી રીતે તે ગજ ઉપકાર કરનારા તપસ્વિઓના આશ્રમને ભાગી નાંખીને કૃતઘ્ન થયો, તેવી રીતે તમે પણ મ્હારૂં દ્રવ્ય હરણ કરીને કૃતઘ્નીપણું કર્યું છે. એવાં તે કુંચિકશ્રેષ્ઠિનાં વચન સાંભળીને શ્રી મુનિપતિ સાધુયે કહ્યુંઃ-"શ્રેષ્ઠિ! તમને આવું બોલવું ઘટતું નથી. કારણકે, સાધુઓ તો હમેશાં વાંછારહિત હોય છે. તે ઉપર સ્વસ્તિક સૂરિના ચાર શિષ્યોની કથા કહું તે સાંભળઃ-

"મગધદેશને વિષે રાજગૃહી નામની નગરીમાં શ્રેણિકરાજા રાજ્ય કરતો હતો, તેને નંદા અને ચિલ્લણા નામે બે પટ્ટરાણીઓ હતી; તેમાં નંદાનો પુત્ર અભયકુમાર રાજાના પાંચસેં પ્રધાનોમાં મુખ્ય પ્રધાન હતો. શ્રેણિકરાજા પ્રજાને પુત્રની પેઠે પાલન કરતો છતો સુખેથી રાજ્ય ભોગવતો હતો.

એકદા તે નગરીના ગુણુશિલ ઉદ્યાનમાં ચોવિશમા તિર્થંકર શ્રી મહાવીરસ્વામિ સમવસર્યા. ચોસઠ ઇંદ્ર પ્રમુખ ચાર પ્રકારના દેવતાયે ત્યાં સમવસરણુની રચના કરી. મનુષ્ય, તિર્યંચ, દેવતા પ્રમુખ બાર પર્ષદા ધર્મોપદેશ સાંભળવા બેઠી. તે વખતે વનપાળકે શ્રેણિકરાજાને મહાવીરપ્રભુના આગમનની વધામણી આપી, તેથી પ્રસન્ન થયેલા શ્રેણિકરાજાયે તેને વસ્ત્ર, અલંકાર વિગેરે ઘણી ભેટ આપી. પછી શ્રેણિકરાજા ચતુરંગિણી સેનાસહિત પરિવાર લઇ પ્રભુને વંદન કરવા ગયો, ત્યાં તે પ્રભુને દેખી પાંચ અભિગમન સાચવી, ત્રણ પ્રદક્ષિણા દઇ, નમસ્કાર કરી, યોગ્યસ્થાનકે ધર્મોપદેશ શ્રવણ કરવા બેઠો. તે વખતે ભગવાને ભવ્યજીવોને પ્રતિબોધવાને માટે અમૃતરસના સરખી દેશના દેવા માંડી. એવામાં કોઇએક કોઢીઓ આવીને સમીપમાં બેઠેલા પ્રભુના ચરણ ઉપર પોતાના દેહનું પરૂ ચોપડવા લાગ્યો, તેથી શ્રેણિકરાજા ઘણો ક્રોધાતુર થયો. એવામાં તે વખતે પ્રભુને છીંક આવી એટલે તે કોઢીઓ બોલ્યો:-"મર." પછી અભયકુમારને છીંક આવી. એટલે બોલ્યો.-"જીવ અથવા મર." અને

કાલકસૂરિઆને છીંક આવી એટલે બોલ્યોઃ- "મા જીવ, મા મર." છેવટે શ્રેણિકને છીંક આવી એટલે "ચિરંજીવ." એમ બોલ્યો. આ પ્રમાણે તે કોઢીઆનાં વચન સાંભળીને રાજાને ક્રોધ ચડ્યો, તેથી તેણે પોતાના ચાકરોને આજ્ઞા કરી કે, એને ગાઢબંધનથી બાંધો. એવામાં તો તે કોઢીઓ તત્કાળ આકાશમાર્ગે ચાલ્યો ગયો.

પછી શ્રેણિકરાજાયે બન્ને હાથ જોડીને પ્રભુને પૂછ્યુંઃ-" હે ભગવન્ ! તે કોઢીયો કોણ હતો ? કે જેણે પોતાના પરૂથી તમારી આશાતના કરી. તેવારે ભગવાને કહ્યુંઃ-એ કોઢીયો ન હોતો, પણ દેવ હતો; અને બાવનાચંદનથી મ્હારી પૂજા કરતો હતો. પણ તમારી નજરે કોઢીઓ જણાતો હતો. તેની કથા કહું તે સાંભળઃ—

લક્ષ્મિથી ઈંદ્રપુરીના સરખી અત્યંત શોભાયમાન કૌસંબી નામની નગરીને વિષે સતાનીકરાજા રાજ્ય કરતો હતો. તે નગરમાં જન્મથીજ દરિદ્ર અને મૂર્ખ એવો સેડક નામનો બ્રાહ્મણ વસતો હતો. એકદા તેની સુશરમા નામની ગર્ભવંતી સ્રીયે પ્રસુત સમયને માટે તેને ઘી, ગોળ લાવવાનું કહ્યું. એટલે તેણે ઉત્તર આપ્યો કે, મને કાંઇપણ જ્ઞાન નથી, તે-

થી હું શારીતે લાવી આપું. તેવારે સ્રીયે કહ્યું.– "તું હમેશાં રાજા પાસે જઇને તેનું પુષ્પથી પૂજન કર્યે, એટલે તે તને આજીવિકા બાંધી આપશે." સ્રીનાં એ પ્રકારનાં વચન સાંભળીને સેડક તે પ્રમાણે કરવા લાગ્યો.

એવામાં ચંપાનગરીના દધિવાહન રાજાયે ચંપાનગરી ઉપર ઘેરો ઘાલ્યો, પરંતુ વર્ષાઋતુ બેસવાથી મેઘને લીધે તે બળરહિત થઇ ગયો; તેથી પોતાની નગરીતરફ પાછો વળ્યો. આ વાતની સેડકને ખબર પડવાથી તેણે રાજા (સતાનીક)ને તે વાત નિવેદન કરી, એટલે તેણે દધિવાહનની પાછળ જઇને તેનું સર્વસ્વ લઇ લીધું. પછી તે સતાનીકરાજાયે પ્રસન્ન થઇને સેડકને કહ્યું:–હે વિપ્ર ! હું ત્હારા કાર્યથી પ્રસન્ન થયોછું, માટે માગ્ય ! તને જે જોઇયે તે આપું. રાજાનાં આવાં વચન સાંભળીને સેડકે કહ્યું:–મહારાજ ! હું મ્હારી સ્રીને પૂછીને પછી માગીશ. પછી બ્રાહ્મણે ઘેર આવીને રાજાયે કહેલી વાત સ્રીને પૂછી, એટલે તે સ્રી મનમાં વિચાર કરવા લાગી કે, જો દ્રવ્ય તથા ગામ માગશે તો મને ત્યાગ કરીને બીજી સ્રી લાવશે; માટે બીજું કાંઇ મંગાવું. એમ ચિંતવન કરીને તે-

ણીયે પતિને કહ્યું:–" તમે હમેશાં ઇચ્છાભોજન અને એક સોનામહોર દક્ષિણા માગજ્યો." પછી સેડકે રાજા પાસે જઇને સ્ત્રીના કહ્યા પ્રમાણે માગ્યું કે, "મને પ્રતિદિન એક ઘેર ભોજન અને એક દિનાર દક્ષિણા મળે." પછી રાજાએ તેને તે પ્રમાણે આજીવિકા બાંધી આપી, તેથી તે લક્ષ્મિવંત થયો. સેડક દિનાર તથા ભોજનના લોભથી પ્રથમ જમેલ ભોજન વમન કરી વારંવાર નવીન ભોજન કરવા લાગ્યો, તેથી તે કોઢીયો થયો; એટલે રાજાયે તેને પોતાની સભામાં આવવાને ના કહી. અને તેની આજીવિકાનો અધિકાર તેના પુત્રને આપ્યો, તેથી તે પોતાના કુટુંબનો અવજ્ઞાનપત્ર થયો. પુત્રે સેડકપિતાને એક બાજુયે ઘાસની ઝુંપડી બનાવી તે ઝુંપડીમાં રાખ્યો, તેથી તે ઘણો દુઃખી થવાથી વિચાર કરવા લાગ્યો કેઃ– " આ કુટુંબને મેં વૃદ્ધિ પમાડયું છે, તેજ મ્હારી નિંદા કરે છે અને મ્હારી ખબર પણ લેતા નથી; તેથી હું તેમને મ્હારા સરખા કરૂં." એમ ચિંતવન કરીને તેણે દુષ્ટ આશયથી પોતાના પુત્રોને કહ્યું.–હે તનયો ! આપણા કૂળમાં એવો રિવાજ છે કે જાત્રાયે જવાની ઇચ્છા ક-

રનારા માણુસે એક છાગ (બોકડા) નું પોષણ કરીને પછી તેના માંસનું સહકુટુંબ ભોજન કરવું. હવે મ્હારે જાત્રાયે જવું છે, માટે તમે મને એક છાગ લાવી આપો. પુત્રો તે વાતના અજ્ઞાની હોવાથી તેમણે એક છાગ લાવી આપ્યો. પછી સેડકે છ માસપર્યંત પોતાના વમન કરેલા આહારથી તેનું પોષણ કર્યું; તેથી તે છાગ પણ કોઢીઓ થયો. પછી તેને મારીને તેના કોઢમય માંસનું પોતાના સર્વ કુટુંબને ભક્ષણ કરાવ્યું. તેથી તેનું સર્વ કુટુંબ પણ કોઢીયું થયું. આથી સેડકની બહુ અવજ્ઞા થવા લાગી, તેથી તે ઘર છોડીને દેશાંતર ચાલ્યો ગયો. અનુક્રમે મહા અરણ્યમાં ભમતાં તૃષા લાગવાથી તેણે ઘણાં વૃક્ષોના રસવાળું પાણી પીધું, તેથી તે રોગરહિત થયો. પછી ઘેર આવીને પોતાના કુટુંબને તિરસ્કાર કરીને કહેવા લાગ્યો કેઃ-"તમે મ્હારી અવજ્ઞા કરતા હતા, તેનું ફળ તમને પ્રાપ્ત થયું છે." આથી લોકો તેની વધારે નિંદા કરવા લાગ્યા; એટલે પોતે રાજગૃહ નગરતરફ ચાલી નિકળ્યો, અને ત્યાં દરવાજા પાસે ઉભો રહ્યો.

હવે એવું બન્યું કે તે વખતે અમે ત્યાં

આવેલ હોવાથી દ્વારપાળ દરવાજાનું રક્ષણ કરવા માટે સેડકને બેસારી "આ દુર્ગાદેવિનું નૈવેદ્ય આવે છે તે તું ગૃહણ કરજે." એમ કહીને અમને વંદન કરવા સારૂ આવ્યો. પાછળ સેડકે દ્વારદેવતા પાસે ધરેલું લાપસી, ખીર, વડાં પ્રમુખ નૈવેદ્ય ખાધું, તેથી તે તૃષાતુર થયો; પરંતુ ઘણા વખત સુધી પાણી નહિ મળવાથી આર્તધ્યાનવડે મૃત્યુ પામીને વાવને વિષે દેડકો થયો. કાળાંતરે અમે ફરીથી અહિંઆં આવ્યા, તે વખતે વાવમાંથી પાણી ભરી જનારી સ્ત્રીયોના મુખથી અમારૂં આગમન સાંભળીને દેડકાને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું, તેથી તે અમને વંદન કરવા સારૂ વાવમાંથી બહાર નિકળીને આવતો હતો, પણ રસ્તામાં ત્હારા અશ્વની ખરી તળે ચંપાઇ ગયો! ત્યાં શુભધ્યાનથી મૃત્યુ પામીને સૌધર્મ દેવલોકને વિષે દુર્દુર નામનો દેવતા થયો. એકદા ઇંદ્ર દેવતાઓની સભામાં કહેવા લાગ્યો કે:–"હાલમાં પૃથ્વિને વિષે શ્રેણિકરાજા સમાન બીજો કોઇ નિશ્ચલ સમકિતવંત પુરૂષ નથી." એવાં ઇંદ્રના વચન સાંભળીને તે દેવતા તને પોતાનું કોઢિયું શરીર દેખાડતો છતો બાવના ચંદનથી

મ્હારી પૂજા કરતો હતો.

પછી શ્રેણિકે કહ્યું:-"ભગવન્! છીંકનો સંબંધ કહો." તેવારે પ્રભુએ કહ્યું:-હે રાજન્! અમને આ લોકમાં કર્મજન્ય દુઃખ છે, અને પરલોકમાં મોક્ષજન્ય સુખ છે; માટે દેવતાયે મને "મર." એમ કહ્યું હતું. અભયકુમાર આ લોકને વિષે પરહિત કરનારો છે, અને પરલોકને વિષે સર્વાર્થસિદ્ધ દેવલોકે જનાર છે; માટે દેવતાયે તેને "જીવ અથવા મર." એમ કહ્યું હતું." વળી કાલકસૂરિઓ આ લોકને વિષે પાડાનો વધ કરે છે, અને પરલોકને વિષે સાતમી નરકમાં જનાર છે; માટે દેવતાયે તેને "મા જીવ, મા મર." કહ્યું હતું. અને તું આ લોકને વિષે ધર્મમાં આશક્ત છું, પરંતુ પરલોકને વિષે નરકગતિમાં જનાર છું; માટે દેવતાયે તને "ચિરંજીવ." એમ કહ્યું હતું.

આ પ્રકારનાં પ્રભુનાં વચન સાંભળીને શ્રેણિકરાજાયે પ્રભુને કહ્યું:-"હે ભગવન્! મારે માથે તમારા સરખા ધણી છતાં મારી નર્કગતિ શી રીતે હોય? પ્રભો! નર્કગતિથી મ્હારૂં રક્ષણ કરો. રક્ષણ કરો."

રાજાનાં એવાં વચન સાંભળીને ભગવાને

તેને શાંત કરવાને માટે ઉત્તર આપ્યો કેઃ–" હે રાજન્ ! જો ત્હારી દાસી કપિલા સુપાત્રને દાન આપે, અને કાળકસૂરિઓ પાડાને ન મારે, તો ત્હારી નરકગતિ નિવૃત્તિ પામે."

પછી શ્રેણિકે ઘરે આવી કપિલાદાસીને સુપાત્રને દાન આપવાની આજ્ઞા કરી, એટલે તેણીયે ઉત્તર આપ્યોઃ–" જો તમે મ્હારા દેહના કકડે કકડા કરી નાંખશો, તોપણ હું સુપાત્રને દાન આપીશ નહીં." પછી કાલકસૂરિઆ પાસે જઇને તેને પાડાનો વધ કરવાની ના પાડી, પરંતુ તે પણ એ કર્મથી નિવૃત્ત થયો નહીં; એટલે શ્રેણિકરાજાયે ફરીથી પ્રભુ પાસે આવીને કહ્યુંઃ–" ભગવન્ ! તેઓ બન્ને જણા મ્હારે માટે પોતાનું કર્મ છોડતા નથી." પ્રભુયે કહ્યુંઃ–"હે રાજન્ ! તેં નરકગતિમાં જવાને માટે નિકાચિત આયુષ્ય બાંધેલું છે, તેથી તું રત્નપ્રભાના પહેલા પાથડામાં જઇશ, અને ત્યાંથી ચ્યવીને ઉત્સર્પિણિ કાળમાં પદ્મનાભ નામે મ્હારા સરખો પ્રથમ જિનેશ્વર થઇશ, માટે તું ખેદ ન કર." શ્રેણિકરાજા આ પ્રકારનાં શ્રી જિનેશ્વરપ્રભુનાં વચન સાંભળીને ઘણો હર્ષ પામ્યો, પછી તે પ્રભુને વંદન કરીને નગરતરફ

ચાલ્યો. રસ્તામાં કોઇ દેવ તેને ચળાવવા માટે સાધુનું રૂપ ધારણ કરી મત્સ ગ્રહણ કરતો હતો. તેને જોઇને શ્રેણિકરાજાયે સાધુને પૂછ્યું:-હે સાધુ ! તમે આ શું કરો છો ? સાધુયે ઉત્તર આપ્યો:-“હે મહાનુભાગ ! આ મત્સ્ય વેચીને તેની મ્હારે એક કામળ લેવી છે.” રાજાયે સાધુને મત્સ્ય ગ્રહણ કરતાં નિવૃત્ત કરી તેને એક કામળ આપી પોતે આગળ ચાલ્યો; તેવામાં તેણે ચોટા વચ્ચે એક ગર્ભવંતી સાધ્વિને જોઇ “આથી જિનસાશનની નિંદા થશે.” એમ વિચાર કરી સાધ્વિને પોતાને ત્યાં ગુપ્તપણે રાખી. સાધુને તથા સાધ્વિને આ પ્રકારનાં કુકર્મ કરતાં જોયાં, તોપણ પોતે જિનશાસનથી ચળાયમાન થયો નહીં; તેથી તેની પરિક્ષા કરનાર દેવ પ્રગટ થઇને નમસ્કાર કરીને શ્રેણિકરાજાપ્રત્યે કહેવા લાગ્યો:-“હે જનાધિપ ! તને જિનશાસનથી ચળાયમાન કરવાને માટે મેં આ પ્રકારનો પ્રયત્ન કર્યો હતો, છતાં તું ધર્મથી ભ્રષ્ટ થયો નથી; માટે તને ધન્ય છે.” એમ કહીને તે દેવતાયે શ્રેણિકરાજાને એક મહા મૂલ્યવાળો રત્નજડિત્ર હાર અને બે ગોળા આપ્યા. વળી કહ્યું કે:-“હે રાજન્ ! દિ-

વસે વિજળી અને રાત્રીને વિષે ગર્જના નિષ્ફળ હોય નહીં, સાધુઓનું વચન નિષ્ફળ હોય નહીં, તેમજ દેવનાં દર્શન પણ નિષ્ફળ હોય નહીં. વળી હે રાજન્ ! આ હારનો એવો મહિમા છે કે, તે-તુટ્યા પછી તેને સાંધનારો નિશ્ચય મૃત્યુ પામશે." એમ કહીને તે દેવતા સ્વર્ગપ્રત્યે ચાલ્યો ગયો.

પછી શ્રેણિકરાજાયે ઘેર જઇને દેવતાયે આપેલો હાર ચેલણા રાણીને આપ્યો, અને બન્ને ગોળા સુનંદા રાણીને આપ્યા. સુનંદાને ગોળા મળવાથી ક્રોધ ચડયો, તેથી તેણીયે તે બન્ને ગોળાને પૃથ્વિઉપર પછાડયા, એટલે તે-માંથી મનોહર વસ્ત્ર તથા બે કુંડળ નિકળ્યાં; તેથી તે હર્ષ પામી. તે જોઇ ચેલ્લણાએ કહ્યું:-"સ્વામિ ! તે બન્ને કુંડલ તથા વસ્ત્ર મને અપાવો." રાજાએ કહ્યું:-"એ વસ્તુ મેં સુનંદાને આપી છે, માટે હું અપાવી શકીશ નહીં." રાજાનાં એ પ્રકારનાં વચન સાંભળી ચેલ્લણાયે ક્રોધથી કહ્યું:-"જો તમે તે વસ્તુ મને નહિં અપાવો તો હું મૃત્યુ પામીશ." પરંતુ રાજા તે-ણીનું કહેવું ન માની સભામાં ગયો, એટલે ચેલ્લણા મૃત્યુ પામવા માટે પ્રાસાદ ઉપર ચડી ગોખમાં ઉભી રહી જેટલામાં પડી મરવાનો

વિચાર કરે છે, તેટલામાં નિચે હસ્તિનો માવત, તેનો મિત્ર અને મહસેના ગણિકા તે ત્રણે જણાને તેણીયે કાંઇ વાતો કરતા દીઠા; એટલે વિચાર કરવા લાગી કેઃ—"આ સર્વે શું વાતો કરે છે તે સાંભળું, પછી મૃત્યુ પામું. તેવામાં વેશ્યા માવતને કહે છે કેઃ—"હે સ્વામિ ! મને હસ્તિનું ચંપકમાળા લાવી આપો, હું તેને ધારણ કરીને ઉત્સવને દિવસે બીજી વેશ્યાઓ જ્યાં જાય છે ત્યાં જઇશ. પરંતુ જો તમે તે નહિં લાવી આપો તો હું તમને ત્યજી દઇ મૃત્યુ પામીશ." તેવારે માવતે કહ્યુંઃ—"ત્હારી મરજી પ્રમાણે કર, પણ હું તને ગજેંદ્રનું ચંપક માળા આભરણ લાવી આપીશ નહીં; કારણકે જો તેમ કરૂં તો રાજા મને મારી નાંખે." પછી તેના મિત્રે કહ્યુંઃ—"જેમ બટુકે પલાશવૃક્ષને આળ્યું, ત્યારે તે પોતાની મેળેજ પુષ્પવંત થયું; તેમ જે પ્રેમલવચનથી સમજે નહીં, તે કઠોર વચનથી સમજે છે."

તેવારે માવતે પૂછ્યુંઃ—હે મિત્ર! તે બટુક કોણ હતો ? તેવારે તેના મિત્રે કહ્યુંઃ—સાંભળ. "કોઇએક બ્રાહ્મણ દેશાંતર ગયો હતો, ત્યાં તેણે પ્રફુલ્લિત એવું પલાશવૃક્ષ દીઠું, તેથી તે વૃક્ષનું બીજ

લાવીને તેણે પોતાને ઘેર વાવ્યું, તેમાંથી મ્હોટું પલાશનું વૃક્ષ ઉગ્યું. બ્રાહ્મણે તેને પાણી સીંચીને ઘણું વૃદ્ધિ પમાડયું, પણ તે ફળ્યું નહીં; તે ઉપરથી ક્રોધાયમાન થયેલા બ્રાહ્મણે તે વૃક્ષનું મૂળ અગ્નિથી બાળી નાંખ્યું ! તેથી વૃક્ષની સ્નિગ્ધતા ઓછી થઇ, એટલે તે તત્કાળ પ્રફુલિત થયું." તેવી રીતે હે મિત્ર ! જે કોમળ વચનથી પોતાના કદાગ્રહને છોડતી નથી, એવી હઠીલી સ્રીથી ત્હારે શું પ્રયોજન છે ? તું ત્હારા આત્માનુંજ હિત કર. કહ્યું છે કેઃ-"જે માણસ પોતાના આત્માનું હિત કરે છે, તે બીજાને પણ હિત કરનાર થાય છે." જેમ બ્રહ્મદત્તરાજાયે પોતાની રાણી અહિતકર્તા થઈ હતી. તેવારે માવતે કહ્યું.-તે બ્રહ્મદત્ત કોણ હતો ? અને તેને પોતાનીજ રાણી અહિતકર્તા શીરીતે થઇ હતી ? તે કહે.

મિત્રે કહ્યુંઃ-કાંપિલ નામના નગરને વિષે બારમો ચક્રવર્ત્તિ બ્રહ્મદત્તરાજા રાજ્ય કરતો હતો. એકદા તે રાજા અશ્વને ખેલાવવા માટે વનમાં ગયો, ત્યાં ફરતાં ફરતાં અશ્વ તેને ઘણે દૂર લઇ ગયો. પાછળ સૈનિકો ગયા અને તેને નગરમાં તેડી લાવ્યા. પછી યોગ્ય અવસરે

તે રાજા અંતઃપુરમાં ગયો, ત્યારે રાણીએ પૂછ્યું:-"હે સ્વામિ ! આપે વનમાં કાંઇ આશ્ચર્ય જોયું હોય તો મને કહો." પ્રિયાનાં આવાં વચન સાંભળીને રાજાએ કહ્યું:-"હે દેવિ ! હું વનમાં ગયો, ત્યાં મેં સરોવરના કાંઠાઉપર જળપાન કરીને વિસામો લીધો, એવામાં એક નાગકુમારી (મનોહર સ્ત્રી) મ્હારી પાસે આવીને વિષયની પ્રાર્થના કરવા લાગી, પરંતુ મેં ક્રોધે કરીને તેણીને ના કહી; તેથી તે પાછી ગઇ અને હું અશ્વ પાસે ગયો. પછી તેજ નાગકન્યા સર્પણીનું રૂપ ધારણ કરીને કોઇ કામી એવા સર્પની સાથે વિષયસુખ ભોગવતી દેખવાથી મેં તે બન્ને જણાને ચાબક મારીને જૂદાં પાડ્યાં. એટલે તેઓ તત્કાળ અદૃષ્ય થઈ ગયાં. હે પ્રિયે ! વનમાં મેં જે આશ્ચર્ય દીઠું હતું તે તને કહ્યું છે."

રાજા આ પ્રમાણે કહીને તરત બહાર આવ્યો, એવામાં દિવ્ય અલંકારોથી સુશોભિત એવા કોઇ દેવે પ્રગટ થઇને તેને કહ્યું:-"હે રાજન્! હું પ્રસન્ન થયો છું, માટે વરદાન માગ." રાજાએ આ પ્રકારનાં નાગદેવનાં વચન સાંભળીને પૂછ્યું:-"તમે શા કારણથી મને વરદાન માગવાનું કહો છો ?" તેવારે નાગદેવ-

તાએ કહ્યુંઃ—“ તું વનમાં ક્રિડા કરવા ગયો હ-
તો, ત્યાં તને મ્હારી પ્રિયા મળી હતી. જ્યારે
તેં તેણીને મારી, ત્યારે તે રૂદન કરતી કરતી
ઘરે આવીને મને કહેવા લાગી કેઃ—“હે પ્રાણના-
થ ! હું મૃત્યુલોકમાં ક્રિડા કરવા ગઇ હતી, ત્યાં
બ્રહ્મદત્તચક્રવર્ત્તિએ મને ચાબકથી મારીને મ્હા-
રા શિળવ્રતનો ભંગ કરવા માંડ્યો; તેથી હું
નાશીને તમારી પાસે આવતી રહી છું.” એમ
કહીને તેણીએ મને ઘા દેખાડ્યા. પછી ક્રોધા-
તુર થયેલો હું તને મારવાને માટે આંહી આ-
વ્યો, તે વખતે વનમાં થયેલી વાત ત્હારી સ્ત્રીને
કહેતો હતો, તે સાંભળીને હું પ્રસન્ન થયો છું.”
તેવારે રાજાએ કહ્યુંઃ—“તમારા દર્શનથી મને સર્વ
પ્રાપ્ત થયું છે, તો પછી હું શું વરદાન માગું.”
નાગદેવતાએ કહ્યુંઃ-ત્હારી ઇચ્છા હોય તે મા-
ગ ! એ ઉપરથી રાજાએ “ હું સર્વ પ્રાણિઓ
ની ભાષા સમજી શકું.” એવું વરદાન માગ્યું.
નાગદેવતાએ કહ્યુંઃ—“એમજ થાઓ. પરંતુ તું
કયારે પણ કોઇ જીવની ભાષાની વાત બીજા પાસે
પ્રકાશિત કરીશ તો તત્કાળ મૃત્યુ પામીશ.” એમ
કહીને તે નાગદેવ પોતાને સ્થાનકે ગયો, અને
રાજા પણ પોતાના વાસભુવન પ્રત્યે આવ્યો.

એકદા ઉષ્ણઋતુમાં રાજા પોતાના શરીરને બાવનાચંદનથી મર્દન કરી વસ્ત્રાલંકારવડે સુશોભિત કરતો હતો, તેવામાં તેણે એક ગરોળી અને તેણીના પતિની વાત સાંભળી. ગરોળી પતિને કહે છે કેઃ—"હે નાથ ! તમે આ ભૂપતિના ચંદનમાંથી મ્હારે માટે થોડું ચંદન લાવી આપો." તેવારે પતિએ ઉત્તર આપ્યો કે, હું લાવી આપીશ નહીં; કારણકે તેમ કરૂં તો રાજા મ્હારૂં મૃત્યુ નિપજાવે. તેવારે ગરોળીયે કહ્યુંઃ—"જો તમે ચંદન લાવી આપશો નહીં તો હું મૃત્યુ પામીશ." ત્યારે પતિએ ફરીથી કહ્યુંઃ—"જો તું મૃત્યુ પામીશ તો હું બીજી સ્ત્રી લાવીશ." આ પ્રકારનો ગરોળી અને તેણીના પતિનો વાદ સાંભળીને રાજાને હસવું આવ્યું, એટલે રાણીએ પૂછ્યુંઃ—"હે નાથ ! તમને કારણવિના હસવું કેમ આવ્યું ? રાજાએ કહ્યું. પ્રિયે ! મને હસવું તો કોઇ કારણથી આવ્યું છે, પરંતુ તે કહી શકાય તેમ નથી; કારણ કે જો હું કહું તો તેથી મ્હારૂં મરણ થાય તેમ છે." ત્યારે રાણીએ કહ્યુંઃ—"તમે જો નહિ કહો તો હું મૃત્યુ પામીશ." આ પ્રકારનાં રાણીનાં હઠનાં વચન સાંભળીને રાજાએ કહ્યુંઃ—"જો

મ્હારો ઘણો આગ્રહ હોય તો હું મૃત્યુની તૈયારી કરી ચિતામાં બેશી, પછી તે વાત તને કહીશ. પરંતુ તે વિના કહી શકું તેમ નથી ”

પછી બ્રહ્મદત્તરાજા મૃત્યુની તૈયારી કરી સ્મશાનભૂમિતરફ જવા નિકળ્યો, રસ્તામાં તેણે એક બોકડાને પોતાની ગર્ભવતી સ્ત્રીની સાથે વાત કરતાં સાંભળ્યો. બોકડીએ કહ્યું:- “ હે નાથ ! તમે આ જવના પૂળામાંથી એક પૂળો લાવી આપો. ” તેવારે બોકડાએ ઉત્તર આપ્યો કે:-“ એ પૂળા રાજાના અશ્વ માટે લાવેલા છે, માટે જો તેમાંથી લઉં તો મારે માર ખાવો પડે. ” ત્યારે બોકડીએ કહ્યું:-“ જો નહિં લાવો તો હું મૃત્યુ પામીશ. ” બોકડે કહ્યું:-‘સુખેથી મૃત્યુને અંગિકાર કર, તેમ કરવાથી મને બીજી રમ્ય સ્ત્રી મળશે. ” તેવારે બોકડીએ ફરીથી કહ્યું:-“સ્વામિ ! છ ખંડનો પતિ આ બ્રહ્મદત્તરાજા તેની પ્રિયાના વચનથી મૃત્યુને શરણ થવા માટે સ્મશાનભૂમિ તરફ જાય છે, તેને તો જૂઓ ! અને તમે તો મ્હારા વચનને અંગિકાર કરતા પણ નથી. ” તેવારે બોકડે કહ્યું:-“ હું તો જાતિપ્રસિદ્ધ પશુ છું, પરંતુ એતો પરિણામે પશુ છે; કારણકે જો એમ ન હોય તો પોતાની

અપાર એવી લક્ષ્મિનો ત્યાગ કરીને ફક્ત સ્ત્રીના કહેવાથી મૃત્યુને શરણ થવાની ઇચ્છા કોણ કરે ? અર્થાત્ કોઇ ન કરે. આ પ્રકારનાં બોકડા અને બોકડીનાં વચન સાંભળીને રાજા મૃત્યુના સ્થાનથી પાછો ફર્યો, અને રાણી પણ પોતાનું ધાર્યું ન થવાથી તેની સાથે પાછી ગઇ. "

હવે માવત, તેનો મિત્ર, અને મહાસેનાગણિકા, એ ત્રણેની વચ્ચે થતી આ વાતને સાંભળીને મૃત્યુ અંગિકાર કરવાના નિશ્ચયથી ગોખમાં ઉભેલી ચેલણારાણી પણ પોતાના અનુબંધ (મરણ)થી નિવૃત થઇ, અને તેણીએ પોતાને મળેલા હારથીજ સંતોષ માન્યો.

એકદા દેવતાએ અર્પણ કરેલો તે હાર અકસ્માત્ દૈવયોગે તૂટી ગયો, તેના મોતીનાં છિદ્ર અતિ વક્ર હોવાથી તે હાર પરોવવાને કોઇ પણ માણસ સમર્થ થયો નહીં; તેથી રાજાએ નગરને વિષે પટહ વગડાવ્યો કે, " જે કોઇ માણસ આ હારને સાંધી આપશે, તેને રાજા એક લક્ષ દ્રવ્ય આપશે. " પછી તે પટહને સાંભળીને જીવિતની સ્પૃહાવિનાના એક મણિઆરે પોતાના પુત્રોને લક્ષ દ્રવ્ય પ્રાપ્ત થવાની ઇચ્છાથી તે હાર સાંધિ આપ્યો. રાજાએ તેને અર્ધ

લક્ષ દ્રવ્ય પ્રથમથી આપ્યું હતું, પરંતુ હાર સાંધવાથી તત્કાળ મૃત્યુને પામેલા તે મણિઆરના પુત્રોને રાજાએ બાકી રહેલું અર્ધલક્ષ દ્રવ્ય પાછળથી આપ્યું નહીં. અને મણિઆર પણ આર્તધ્યાનથી મૃત્યુ પામીને વાનર થયો.

એકદા તે વાનર ફરતો ફરતો તે નગરમાં આવ્યો, ત્યાં પોતાનું ઘર જોઇને તેને જાતિસ્મરણજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું; તેથી તેણે પોતાના પુત્રોની પાસે આવીને અક્ષરો લખીને કહ્યું કેઃ–"હું તમારો પિતા આર્તધ્યાને મરણ પામીને વાનર થયો છું, રાજાએ તમને બાકી રહેલું અર્ધલક્ષ દ્રવ્ય આપ્યું છે કે નહીં ?" તેવારે પુત્રોએ ઉત્તર આપ્યો કેઃ–"અમને બાકી રહેલું અર્ધલક્ષ દ્રવ્ય મળ્યું નથી." એ ઉપરથી ક્રોધયુક્ત થએલો તે વાનર ઉદ્યાનમાં ગયો. એવામાં ત્યાં ચેલ્લણારાણી સખિઓસહિત ક્રિડા કરવાને આવી હતી, ત્યાં ક્રિડા કરી રહ્યા પછી ચેલ્લણા વસ્ત્રાલંકાર ઉતારીને સ્નાન કરવા ગઇ, એવામાં પેલા વાનરે ગુપ્ત રીતે તે હાર લઇ લીધો અને પુત્રોને આપ્યો. પછી ચેલ્લણાએ હારના હરણની વાત રાજાને કહી, તે ઉપરથી રાજાએ અભયકુમારને બોલાવીને કહ્યુંઃ–"હે

અભય ! હાર શોધી આપ, નહીં તો ચોરની શિક્ષાને પાત્ર થઇશ." રાજાનાં એવાં વચન સાંભળીને અભયકુમારે ઉત્તર આપ્યો કેઃ-"હે દેવ ! હું સાત દિવસની અંદર હાર લાવી આપીશ." પછી અભયકુમારે છ દિવસસુધી અનેક ઉપાયો કર્યા, પરંતુ હારનો પત્તો લાગ્યો નહીં. સાતમે દિવસે અભયકુમારે પાખીનો દિવસ જાણી ઉપાશ્રયમાં સાધુ વસતા હતા, ત્યાં જઇ પૈષધ ગ્રહણ કર્યો. તે પૌષધશાળામાં શિવ, સુવ્રત, ધનદ, અને યૌનિક નામના ચાર મુનિઓની સાથે શ્રી સુસ્થિતસૂરિ વસતા હતા. તેજદિવસે સુસ્થિતસૂરિ જિનકલ્પ ગ્રહણ કરવાની તુલના કરવા સારૂ ઉપાશ્રયની બહાર કાયોત્સર્ગમાં રહ્યા હતા.

હવે નગરમાં એવી વાત ચાલી કે, "જેણે રાજાનો હાર ચોર્યો હશે, તેનું નામ પ્રભાતે યક્ષ લેશે." તે વાત સાંભળીને તથા અભયકુમારની પ્રતિજ્ઞા જાણીને મણિઆરના પુત્રોએ ભયથી તે હાર ગુપ્તપણે વાનરને પાછો આપી દીધો. વાનરે તે હાર લઇ રાત્રીએ સુસ્થિતસૂરિના કંઠમાં આરોપણ કર્યો. હવે ચંદ્રથી પ્રકાશિત થઇ રહેલા રાત્રીના પ્રથમ પ્રહરને

વિષે શિવમુનિ ગુરૂના ચરણને માર્જન કરવા માટે ઉપાશ્રયની બહાર આવ્યા, પરંતુ ગુરૂનો કંઠ હારથી સુશોભિત જોઇને ભય પામેલા તે મુનિએ તત્કાળ પાછો ઉપાશ્રયમાં પ્રવેશ કર્યો. તે વખતે તેમણે નૈષિધિકી કહેવાને સ્થાનકે "ભય" એવો શબ્દ ઉચર્યો. તે ઉપરથી અભયકુમારે તેમને પૂછયું:-"હે સાધો! અહિં ભય શાનો?" ત્યારે મુનિએ કહ્યું:-"મંત્રી! મેં પૂર્વે કંઇક ભયનો અનુભવ કર્યો હશે, તે સાંભરી આવવાથી એમ ઉચ્ચાર થયો છે." તેવારે અભયકુમારે પૂછયું:-"પૂર્વે એવું શું અનુભવ્યું હતું કે, જે આ વખતે યાદ આવ્યું? તે ઉપરથી મુનિએ પોતાની પૂર્વની હકીકત કહેવી શરૂ કરી.

શિવમુનિ કહે છે કે:-હે અભયકુમાર! ઉજ્જયિનીનગરીને વિષે શિવ અને દત્ત નામના અમે બે બાંધવો વસતા હતા, એકદા જન્મથી દરિદ્ર એવા અમે બન્ને બંધુઓ દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરવા માટે સૌરાષ્ટ્ર (સોરઠ) દેશમાં ગયા, ત્યાં અનેક પ્રકારનો વ્યાપાર કરીને પુષ્કળ દ્રવ્ય ઉપાર્જન કર્યું. પછી તે દ્રવ્યને વાંસની પોલી નળીમાં ભરીને અમે બન્ને બંધુઓ વારાફરતી

વહન કરતાં કરતાં ઉજ્જયિની તરફ પાછા વળ્યા. રસ્તે ચાલતાં અમારા બન્નેમાંથી જેના હાથમાં દ્રવ્ય હોય તે દ્રવ્યના લોભથી બીજાના મરણનો ઉપાય ચિંતવતો. એમ કરતાં કરતાં અમો નગરીની સમીપે આવી પહોંચ્યા, ત્યાં એક પાણીનો ધરો દીઠો, તેમાં અમે સ્નાન કરી પાણી પીધું, તે વખતે મને વિચાર થયો કે, “ભાઇને ધરામાં ફેંકી દઇ હું દ્રવ્યનો માલીક થાઉં.” એમ ચિંતવન કરતાં વળી વિચાર ર્ક્યો કે, ‘હું આ પાપરૂપ દ્રવ્યને અર્થે પોતાના બંધુને હણવાનો શામાટે વિચાર કરૂં છું ? આ દ્રવ્યનેજ ફેંકી દઉં કે જેથી આવા અયોગ્ય વિચાર થાય નહીં.” એમ વિચાર કરીને પછી મેં તે દ્રવ્યની વાંસળીને ધરામાં ફેંકી દીધી; તે જોઇને દત્ત તત્કાળ બોલી ઉઠ્યો:—“ભાઇ ! તેં આ શું કર્યું ?” તે ઉપરથી મેં પૂર્વે થયેલો અનિષ્ટ વિચાર તેને કહ્યો. એટલે તે પણ બોલ્યો. “ભાઇ ! તેં યોગ્ય ર્ક્યું છે, કારણકે મ્હારો પણ એવોજ દુષ્ટ વિચાર થતો હતો.” આવી રીતે અમે બન્ને ભાઇઓ નિર્ધન થઇને પાછા ઘર તરફ ગયા.

હવે એમ બન્યું કે મેં ધરામાં ફેંકેલી તે

વાંસળીને કોઇએક મત્સ્ય ગળી ગયો! દૈવયોગથી તેજ મત્સ્યને એક ધીવર પકડીને નગરમાં વેચવા સારૂ લાવ્યો; એટલે મ્હારી બ્હેને ઘરે આવેલા પરોણાને અતિથ્ય કરવા માટે મૂલ્ય આપીને તે મત્સ્યને વેચાથી લીધો! પછી ઘરે લાવીને મત્સ્યને ચીર્યો કે તત્કાળ તેમાંથી પેલી દ્રવ્યની વાંસળી નિકળી! તે વાંસળી મ્હારી બ્હેન લોભથી છૂપાવતી હતી, પણ મ્હારી માતાની નજરે પડી; તેથી માતાએ પૂછયું:-"વત્સે! એ શું છે!" તેવાર બ્હેને ઉત્તર આપ્યો કે, "કંઇ નથી" તે ઉપરથી મ્હારી માતા તેણીની પાસે આવવા લાગી, એટલે દ્રવ્યના લોભથી મ્હારી બ્હેને માતાને મુશળના પ્રહારથી મારી નાંખી! પછી અમે જેટલામાં ઘરમધ્યે પ્રવેશ કરીએ છીએ, તેટલામાં પાપકૃત્ય કરનારી મ્હારી બ્હેન સંભ્રમથી ઉઠવા ગઇ કે તરતજ તેણીના ખોળામાંથી દ્રવ્યની વાંસળી ભૂમિઉપર પડી ગઇ! એટલે અમો વિચાર કરવા લાગ્યા કે:-"અરે! ધિક્કાર છે આ દ્રવ્યને! કે જેને અનર્થનું કરવાવાળું જાણીને અમે ધરામાં ફેંકી દીધું હતું, તેજ દ્રવ્ય ફરીથી અનર્થનું કરનારૂં થયું છે!

પછી અમે બન્ને ભાઇઓને વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થવાથી માતાને અગ્નિસંસ્કાર કરી, બ્હેનને ઘર સોંપી, ગુરૂની પાસે જઇને દિક્ષા ધારણ કરી.

શિવમુનિ અભયકુમારને કહે છે કેઃ–હે પ્રધાન! આ પ્રમાણે પૂર્વે અનુભવેલું યાદ આવવાથી નૈષિધિકીને સ્થાનકે મ્હારાથી "ભય" એ શબ્દનો ઉચ્ચાર થઇ ગયો!

બીજે પ્રહરે ગુરૂમહારાજના ચરણને માર્જન કરવા સારૂ સુવ્રતમુનિ બાર ગયા, ત્યાં તે હારથી વિરાજમાન એવા ગુરૂના કંઠને જોઇને પાછા ઉપાશ્રયમાં આવ્યા, ત્યારે ભયભ્રાંત થવાને લીધે નૈષિધિકીને સ્થાનકે "મહાભયં" એવો શબ્દ બોલ્યા. તે ઉપરથી અભયકુમારે તેમને પૂછયું:–"હે સાધો! તમે નૈષિધિકીને સ્થાનકે "મહાભયં" એવા શબ્દનો ઉચ્ચાર કેમ કર્યો?

તેવારે મુનિએ કહ્યુંઃ–અંગદેશમાં ચંપા નામની નગરીને વિષે હું મહો સમૃદ્ધિવંત એવો કુટુંબી વસતો હતો. એકદા તે ગામમાં ચોર લોકોએ ધાડ પાડી, તેથી ભયને લીધે હું એક સ્થાનકે સંતાઇ રહ્યો, અને ચોરો તો મ્હારા ઘરને વિષેજ આવ્યા; તેથી મ્હારી સ્ત્રીએ લં-

પટપણાથી જાણે હું ન સાંભળતો હોઉં ? એવી રીતે તે ચોરોને કહ્યું કેઃ-તમારે સ્ત્રીનો ખપ છે?" ત્યારે ચોરોએ હા કહી, તેથી મ્હારી સ્ત્રી તેઓની સાથે ગઈ. ચોરોએ પણ પાલે જઇને તેણીને પોતાના સ્વામિ પલ્લીપતિને અર્પણ કરી. પલ્લીપતિએ તેણીને સ્ત્રીપણે સ્વિકારી. ચોરલોકો ગયા પછી કેટલાક મિત્રો મ્હારા ઘરે આવ્યા, અને મને કહેવા લાગ્યાઃ-"ભાઇ! તું પાલે જઇને ત્હારી સ્ત્રીને કેમ છોડાવતો નથી ? " પણ મ્હારે સ્ત્રીની ઇચ્છા નહોતી, તથાપિ મિત્રોના કહેવાથી હું પાલે ગયો, અને એક ડોશીના ઘરમાં ગુપ્તપણે રહ્યો.

એકદા મેં દ્રવ્યથી અત્યંત સંતુષ્ટ કરેલી તે ડોશીને કહ્યું કેઃ-" તમે આ પલ્લીપતિને ત્યાં મ્હારી સ્ત્રી રહે છે, તેણીને મ્હારા આગમનની ખબર આપો. " પછી ડોશીએ ત્યાં જઇને સમાચાર કહ્યા, તેથી મ્હારી સ્ત્રીએ મને કહેવરાવ્યું કે, "આજ રાત્રીએ તમારે અહિં મ્હારી પાસે તત્કાલ આવવું; કારણ પલ્લીપતિ જવાના છે." ડોશીએ ઘરે આવીને મને તે સમાચાર કહ્યા. વળતું મેં ડોશીને પુછયુંઃ-તે કયાં રહે છે? ડોશીએ ઉત્તર આપ્યો કે, તાલવૃક્ષની નિચેના

ગૃહમાં રહે છે. પછી હું સાંઝ વખને પલ્લીપતિને ઘેર ગયો. ત્યાં મ્હારી સ્ત્રી મને જોઇને ઘણી પ્રસન્ન થઇ, અને ઉપરના કપટસ્નેહથી આદર-સત્કાર કરીને મને પલ્લીપતિની સય્યાઉપર બેસાર્યો; પછી તે મ્હારા હાથ પગનું પ્રક્ષાલન કરતી છતી વિલાપ કરવા લાગી. એવામાં પલ્લીપતિ અકસ્માત દ્વાર પાસે આવીને ઉભો રહ્યો, તેવારે સ્ત્રીયે મને શય્યા નિચે સંતાડી દીધો ! પછી તેણીએ પૂર્વની પેઠે ઉષ્ણોદકથી પલ્લીપતિના હાથ પગ પ્રક્ષાલન કરીને શય્યા ઉપર બેસાર્યો. તે વખને મ્હારી સ્ત્રીએ તેને પૂછ્યું:–"હે સ્વામિન્ ! જો મ્હારો પતિ અહિં આવે, તો તેને તમે શું કરો?" તેવારે તેણે ઉત્તર આપ્યો કે, "દ્રવ્ય વસ્ત્રાદિકથી સત્કાર કરી તને એના સ્વાધિનમાં કરી તેને પોતાને ઘેર પહોંચાડું." પલ્લીપતિનાં આ પ્રકારનાં વચન સાંભળીને મ્હારી સ્ત્રીએ ભ્રકુટી ચડાવીને ક્રોધ કર્યો. આથી પલ્લીપતિ તેણીના મનનો ભાવ જાણીને ફરીથી બોલ્યો:–"પ્રિયે! પ્રથમ તો મેં તને હાસ્યથી કહ્યું હતું, પરંતુ જો ત્હારો પતિ અહિં આવે તો હું તેને ગાઢબંધનથી બાંધી લઇ પ્રહાર કરૂં." તેનાં આવાં વચન સાંભળીને સંતુષ્ઠ થયેલી સ્ત્રીએ

મ્હારા સામી દ્રષ્ટિ કરીને પલ્લીપતિને જાહેર કર્યું કે, "આ શય્યાની નિચે મ્હારો પતિ છે."

પછી પલ્લીપતિએ તત્કાળ ત્યાંથી ઉઠીને મને પકડયો, અને લીલી વાધરીના બંધનથી એક સ્તંભ સાથે ગાઢ બાંધ્યો; વળી તેણે મને મુષ્ટિ વિગેરેના પ્રહારથી ઘણો માર્યો; પછી તેઓ શય્યામાં સુતાં. એવામાં મ્હારા પુણ્યના ઉદયથી ત્યાં એક કુતરો આવી ચડયો, તેણે મ્હારા બંધન કાપી નાંખ્યા, તેથી હું છૂટો થયો એટલે પલ્લીપતિ જ્યાં સુતો હતો ત્યાં જઇને મેં તેનું ખડ્ગ ઉપાડી લીધું, અને પિલ્લપતિ ન જાણે તેમ મેં મ્હારી દુષ્ટ ભાર્યાને ઉઠાડીને કહ્યું:- "હે દુષ્ટે! જો કંઇ પણ બોલી તો આ ખડ્ગથી ત્હારૂં મસ્તક છેદી નાંખીશ." એમ કહીને તેણીને આગળ કરી હું મ્હારા નગર તરફ ચાલ્યો. પછી રાત્રી નિવૃત્ત થઇ, તેથી ઝલાઇ જવાના ભયને લીધે હું મ્હારી સ્ત્રીસહિત વાંસની જાળમાં છૂપાઇ રહ્યો.

એવામાં પલ્લિપતિ પોતાના સેવકોસહિત અમારાં પગલાંને અનુસારે તથા મ્હારી દુષ્ટ સ્ત્રીએ એંધાણને માટે વેરેલાં ચીંથરાંને અનુસારે જોતા જોતા અમે જ્યાં સંતાઇ રહ્યાં હતાં

ત્યાં આવી પહોંચ્યો. પછી તેણે મને પકડીને ખડ્ગના પ્રહારથી છિન્ન છિન્ન કરી નાંખ્યો. વળી તે મ્હારા પાંચે અંગોઉપર ખીલા મારી, મ્હારી દુષ્ટ સ્ત્રીને લઇ પાછો વળ્યો! પછી હું જીવિતની આશા મૂકી દઇ રોવા લાગ્યો. એવામાં કોઇ વાનર ફરતો ફરતો મ્હારી પાસે આવી ચઢ્યો, પણ તે તો મ્હારા દુઃખને જોઇ મૂર્છા આવવાને લીધે ભૂમિઉપર પડી ગયો. થોડીવાર પછી સચેત થયો, એટલે તે ઉઠીને વનમાં જઇ બે ઔષધી લઇ આવ્યો! તેમાં એક ઔષધિવડે મને શલ્યરહિત કર્યો, અને બીજી ઔષધિથી મ્હારા શરીરઉપર વાગેલા ઘા રૂઝવી નાંખ્યા! ત્યારપછી તેણે ભૂમિઉપર અક્ષરો લખીને મને સૂચવ્યું કે, "હું ત્હારાજ ગામના સિદ્ધકર્મા નામના વૈદ્યનો પુત્ર હતો, પણ પૂર્વ કર્મના યોગથી આર્તધ્યાને મૃત્યુ પામવાને લીધે વાનરજાતિમાં ઉત્પન્ન થયો છું! મેં ત્હારા દર્શનથી જાતિસ્મરણ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થવાને લીધે ઔષધિના ગુણો જાણ્યા છે, અને તેથીજ બે ઔષધિઓ લાવીને તને સાજો કર્યો છે; માટે હે બંધો! તું મ્હારા આ ભવનું વૃત્તાંત સાંભળીને પછી એક કાર્ય કર.

વાનર કહે છે કેઃ—" હે ભાઇ ! એક બળવંત વાનરે મને વાનરોના યૂથમાંથી કાઢી મૂક્યો છે, માટે તેને મારી મને યૂથપતિ બનાવ્ય કે જેથી કરીને મારા કરેલા ઉપકારનો તેં બદલો વાળ્યો કહેવાય." તેનાં આવાં વચનને અંગિકાર કરી જ્યાં વાનરોસહિત યૂથપતિ રહેતો હતો ત્યાં હું ગયો, અને બળવાન વાનર સાથે યુદ્ધ કરી તેને ભ્રષ્ટ કર્યો. પછી મને ઉપકાર કરનાર વાનરને મેં તે સ્થાનકે સ્થાપ્યો. આ પ્રમાણે હું તે વાનરનો પ્રત્યુપકાર કરીને પછી ગુપ્તરીતે પલ્લીપતિની પાલ તરફ ગયો; ત્યાં પલ્લીપતિને મારી મ્હારી પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ કરવાને માટે હું મારી દુષ્ટસ્ત્રીને સાથે લઇ ઘેર આવ્યો.

હે અભયકુમાર ! આ પ્રમાણે મ્હારી દુષ્ટ સ્ત્રીનું ચેષ્ટિત જોઇ મને વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો, તેથી મેં ગુરૂ પાસે જઇને ચારિત્ર ગ્રહણ કર્યું. આ પ્રમાણે પૂર્વે અનુભવ કરેલી હકીકત યાદ આવવાથી નૈષિધિકીને સ્થાને મહામયં (મહાભય) વર્તે છે, એમ મ્હારાથી બોલાઇ જવાયું.

પછી ત્રીજે પ્રહર થયો એટલે ધનદ નામનો ત્રીજો શિષ્ય ગુરૂની વૈયાવચ્ચ કરવા બહાર આવ્યો, તેણે પણ ગુરૂના કંઠમાં હાર દેખીને

ભય પામી તત્કાળ પાછા ઉપાશ્રયમાં પેસતાં નૈષિધિકીને સ્થાનકે "अतिभयं" એવો ઉચ્ચાર કર્યો. તે સાંભળીને અભયકુમારે પૂછ્યું:–"હે મુનિ! જિનધર્મ પાલન કરનારને અતિભય ક્યાંથી?"

તેવારે ધનદમુનિ કહેવા લાગ્યા કે:–"ઉજ્જયિની નગરીની પાસેના એક ગામમાં પ્રિય નામનો એક ધનાઢ્ય શ્રેષ્ઠિ વસતો હતો, તેને ગુણસુંદરી નામની સ્ત્રી હતી, તેઓનો ધનદ નામનો હું પુત્ર હતો. અનુક્રમે હું જ્યારે યુવાવસ્થા પામ્યો, ત્યારે પિતાએ મને ઉજ્જયિની નગરીમાં એક કન્યા સાથે પરણાવ્યો.

એકદા મ્હારી સ્ત્રી પિયર ગઇ હતી, તેણીને તેડવા માટે હું ખડ્ગ લઇને ઉજ્જયિની તરફ ચાલ્યો, અને સાંજ વખતે ત્યાંની સ્મશાનભૂમિમાં જઇ પહોંચ્યો; તે વખતે સ્મશાનમાં એક શૂળીપર ચડાવેલા પુરૂષની પાસે પોતાનું મુખ ઢાંકીને રૂદન કરતી એવી કોઇ સ્ત્રીને મેં દીઠી, તેથી હું પાસે જઇને તેણીને પૂછવા લાગ્યો કે:–"હે ભદ્રે! તું શા કારણ માટે રૂદન કરે છે?" તેવારે સ્ત્રીએ "હું દુઃખી છું" એમ ઉત્તર આપવાથી મેં તેણીને ફરીથી પૂછ્યું:–

"ત્હારે શું દુઃખ છે? જે હોય તે કહે." તેથી તેણીએ કહ્યું:—"જે પુરૂષ દુઃખ મટાડી શકવા સમર્થ હોય તેની આગળ કહેવું એ યોગ્ય છે; માટે તને કહીને શું કરૂં?" ત્યારે મેં ઉત્તર આપ્યો કે, "હું ત્હારૂં દુઃખ મટાડવા સમર્થ છું." તેથી સ્ત્રીએ કહ્યું:—સાંભળ. "આ શૂળી ઉપર ચડાવેલો પુરૂષ મ્હારો પતિ થાય છે, તેને અપરાધી ઠરવાથી રાજાએ શૂળી ઉપર ચડાવેલો છે; પરંતુ હમણાં સુધી તે જીવે છે, માટે તેના સારૂ ભોજન લાવી છું, છતાં હું તેને જમાડવા શક્તિવાન નથી; માટે જો તું મને ત્હારા ખભાઉપર ચડાવે તો હું મ્હારા પતિને મ્હારા હાથથીજ ભોજન કરાવું. પરંતુ હું લજ્જાવાળી છું, માટે તેટલો વખત ત્હારે ઉંચું જોવું નહીં." રૂદન કરતી એવી તે સ્ત્રીનાં આવાં વચન સાંભળી મેં તેણીને મ્હારા ખભાઉપર ચડાવી, એટલે તો તે શૂળીઉપર રહેલા પુરૂષના માંસના કકડા કરીને ખાવા લાગી! તેથી તેના રૂધિરનાં ટીપાં મ્હારા વાંસાઉપર પડવા લાગ્યાં. આ પ્રમાણે વારંવાર રૂધિરનાં ટીપાં પડતાં હતાં, પરંતુ મેં ઉંચું ન જોવાથી એમજ ધાર્યું કે, તે પોતાના પતિને ભોજન કરાવી રહ્યાથી જળ-

પાન કરાવતી હશે ; તેથી આ પાણીનાં ટીપાં-ઓ પડે છે. છેવટ રૂધિરના ટીપાંઓના રેગાડા ચાલવા લાગ્યા, એટલે મેં ઉંચું જોયું તો તેણીનું મહા ભયંકર ચરિત્ર મ્હારી નજરે પડયું ! તેથી તેણીને તત્કાળ ભૂમિઉપર પછાડીને, અને મ્હારૂં ખડ્ગ પણ ત્યાંનું ત્યાંજ મૂકીને હું નગર તરફ ભાગી ગયો ! પછી પાપિણી તે સ્ત્રી પણ ખડ્ગ લઇ મ્હારી પછવાડે દોડી; તેથી હું નાસતાં નાસતાં જેટલામાં નગરીના દરવાજામાં પેસું છું તેટલામાં દરવાજાની બહાર રહી ગયેલી મ્હારી એક જંઘા તેણીએ ખડ્ગવડે છેદી નાંખી, અને તે લઇને તત્કાળ નાશી ગઇ.

પછી મને બહુ પીડા થવા લાગી, તેથી હું દુર્ગની રક્ષા કરનાર દ્વારદેવિની પાસે કરૂણસ્વરથી વિલાપ કરવા લાગ્યો; એટલે દ્વારરક્ષકદેવિ મ્હારી પાસે આવીને મને કહેવા લાગી કેઃ–"હે વત્સ ! આ ઉજ્જયિની નગરીની ક્ષિપ્રાનદીના ગંધર્વમશાણમાં રહેનારી શાકિનીની અને અમારી એવી મર્યાદા છે કે રાત્રીએ નગરીની બહાર રહેલા મનુષ્ય અથવા પશુને તેઓ લઇ જાય, અને જે નગરની અંદર હોય તેનું અમે રક્ષણ કરીએ. આ પ્રમાણે અમારી મર્યાદા છે.

ત્હારી જંઘા દરવાજાની બહાર રહી જવાથી હું રક્ષણ કરવા સમર્થ થઇ નહીં, તોપણ હે ભદ્ર ! હું ત્હારી જંઘા સાજી કરીશ; માટે તું રૂદન કરીશ નહીં." પછી તે દેવિએ મને ધિરજ આપીને મ્હારી જંઘા સાજી કરી અને પોતે અદ્રશ્ય થઇ ગઇ.

હું તે દેવિને વંદન કરી મ્હારા સસરાના ઘર તરફ ગયો, ત્યાં તેના ઘરનું બારણું બંધ હોવાથી મેં છિદ્રમાંથી જોયું તો મ્હારી સ્ત્રી અને સાસુ બન્ને જણાં માંહોમાંહે વાતો કરતાં ભોજન કરતાં હતાં, તેથી હું તે સાંભળવા માટે ક્ષણવાર બહાર ઉભો રહ્યો. એવામાં મ્હારી સાસુએ પૂછયું:-"હે સુતે ! આજે આ માંસ અત્યંત સ્વાદિષ્ટ લાગે છે, તેનું શું કારણ છે ?" તેવારે પુત્રીએ ઉત્તર આપ્યો:-"હે માત ! આ માંસ ત્હારા જમાઇની જંઘાનું છે." એમ કહીને તેણીએ પૂર્વની સર્વ વાત મ્હારી સાસુને કહી સંભળાવી.

આ પ્રકારે તે બન્ને જણીઓની પરસ્પર થતી એવી વાતને સાંભળીને હે અભયકુમાર ! હું અત્યંત ભયભિત થયો, ત્યાંથી ઘરે આવ્યો. પછી વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થવાથી મેં ચારિત્ર અં-

ગિકાર કર્યું. હે મગધેશ ! પૂર્વે આ પ્રમાણે અનુભવ થયેલું આજે સ્મરણમાં આવ્યાથી મેં નૈષિધિકીને સ્થાનકે " અતિભયં " એ શબ્દનો ઉચ્ચાર કર્યો.

હવે ચોથા પ્રહરે ચૌનક નામનો ચોથો શિષ્ય ગુરૂની વૈયાવચ્ચ કરવા માટે બહાર ગયો, ત્યાં તેણે પણ ગુરૂના કંઠમાં હાર જોઇ તત્કાળ ઉપાશ્રયમાં પેસતાં નૈષિધિકીને સ્થાનકે "મયાત્તુભયં" એવા શબ્દનો ઉચ્ચાર કર્યો ! તે સાંભળીને અભયકુમારે પૂછયુંઃ—"હે મુને ! રાગ રહિત, પંચમહાવ્રતના ધારણહાર, છકાયના પીર, અષ્ટપ્રવચનના ધારક, સત્તાવીશ ગુણ યુક્ત અને સંસારનો ત્યાગ કરનારા એવા તમને ભય શેનો છે ?"

તેવારે ચૌનકમુનિ કહેવા લાગ્યા કેઃ—હે અભયકુમાર ! સાંભળઃ—"ઉજ્જયિની નગરીને વિષે ધનદત્ત નામનો મહા ધનવંતશ્રેષ્ઠી વસે છે, તેને સુભદ્રા નામની સ્ત્રી છે, તેમનો હું પુત્ર છું. જ્યારે મને યુવાવસ્થા પ્રાપ્ત થઇ, ત્યારે માતા પિતાએ મને મહોત્સવપૂર્વક શ્રીમતિ નામની કન્યા સાથે પરણાવ્યો. મ્હારી સ્ત્રી અત્યંત સ્નેહને લીધે હંમેશાં મ્હારા ચરણોદકનું પાન ક-

રતી; તેથી તેણીના સ્નેહથી વશ થઇ ગયેલો હું પણ કોઇ દિવસ તેનું વચન ઉલ્લંઘન કરતો નહીં. એવી રીતે અમો સ્ત્રી પુરૂષ પરસ્પર મહા સ્નેહને લીધે વિષયસુખ ભોગવતાં છતાં સુખથી દિવસો નિર્ગમન કરતા હતા.

એકદા ગર્ભવતી એવી મ્હારી સ્ત્રીએ મને કહ્યું:—"હે નાથ! મને તમો વિદ્યમાન છતાં બીજી કશી ઇચ્છા નથી, પરંતુ મૃદુપુચ્છ નામના જીવનું માંસ ખાવાની સ્પૃહા થઇ છે; માટે તે લાવીને મારો દોહદ પૂર્ણ કરો. નહિં તો નિશ્ચય થોડા કાળમાં મારૂં મૃત્યુ થશે." તેણીનાં આવાં વચન સાંભળી મેં પૂછયું:—"હે પ્રિયે! એ જીવો કયાં રહેતા હશે?" ત્યારે સ્ત્રીએ ઉત્તર આપ્યો:—"હે પ્રાણનાથ! એ જીવો રાજગ્રહી નગરીમાં શ્રેણિકરાજાને ઘેર છે. આપ જો મને જીવતી રાખવાને ઇચ્છતા હો તો ત્યાં જઇ થોડા દિવસમાં લાવી આપો. કારણ હું તમારા વિયોગે ઘણા દિવસ જીવી શકું તેમ નથી." પ્રિયાનાં આવાં વચન સાંભળી મહા હર્ષવંત થએલો હું હાથમાં ખડ્ગ લઇને ઘરેથી ચાલ્યો, અને અનુક્રમે રાજગૃહીનગરીના ઉદ્યાનમાં જઇ પહોંચ્યો; તે વખતે ત્યાં કામીપુ-

રૂષો અને ગણિકાઓ ક્રિડા કરવા આવી હતી, તેથી હું ત્યાં જોવા ઉભો રહ્યો; એવામાં ક્રિડા કરતાંતાં મગધસેના નામની સર્વોત્તમ વેશ્યા પાસેના સરોવરમાં પડી ગઇ, તે જોઇને મેં તત્કાળ તે સરોવરમાં પડી તેણીને બહાર કાઢી. તેથી તે વેશ્યા પ્રસન્ન થઇ મ્હારી આગળ આવીને કહેવા લાગી:—"હે સ્વામિન્! મહા પરાક્રમવંત, ગુણવંત અને પરોપકારી એવા તમેજ મને ઉગારી છે, માટે આપ મ્હારા ઉપગારી અને જીવિતદાન આપનારા છો; તેથી આજે આ ઉદ્યાનમાં મ્હારી સાથે ક્રિડા કરો." તેથી હું તે દિવસ ત્યાંજ રહ્યો. પછી મગધસેનાએ મને ઉજ્જયિની નગરીમાં આવવાનું કારણ પૂછવાથી મેં તેણીને મ્હારી સ્રીની સર્વ વાત કહી બતાવી; એટલે તેણીએ મને હસીને કહ્યું કે, "તમે સરલ સ્વભાવવાળા દેખાઓ છો, પણ તમારી સ્ત્રી દુરાચારિણી છે. સ્ત્રીઓનાં ચરિત્ર પુરૂષોથી જાણી શકાય નહીં, કેમકે તમારી સ્ત્રી દુરાચારિણી હોવાથીજ તમને ઘર બહાર કાઢી મૂકયા છે." આ પ્રમાણે તેણીએ મને ઘણો સમજાવ્યો, પરંતુ મ્હારૂં ચિત્ત ભેદાણું નહીં. ઉલટું હું તો તેણીને બોલતી બંધ

કરી કહેવા લાગ્યો કે:-" મ્હારી સ્ત્રી સમાન કોઇ પતિવ્રતા નથી." પછી સાયંકાળે હું તેણીની સાથે રથમાં બેશી નગરતરફ જતો હતો, એવામાં શ્રેણિકરાજાનો એક મદોન્મત્ત હાથી આલાનસ્થંભ ઉખેડી નાંખી નગરીમાં મહા તોફાન કરતો કરતો અમારી નજીક આવી પહોચ્યો, પણ હું હાથીની શિક્ષણકળાનો જાણુ હોવાથી મે તેને વશીકરણ વિદ્યાવડે સ્વાધિન કર્યો. તે જોઇ નગરવાશી મ્હારાં વખાણ કરવા લાગ્યા. પછી હું મગધસેનાને ઘરે ગયો, ત્યાં તેણીએ મ્હારો સ્નાન, ભોજન વિગેરેથી સત્કાર કરીને કહ્યું:-" હે ભદ્ર! આજે હું શ્રેણિકરાજાના દરબારમાં નૃત્ય કરવા જવાની છું, માટે તમારે પણ ત્યાં આવવું. કારણકે ઘણાં માણસો જોવા માટે આવશે." તેણીનું આવું કહેવું સાંભળી મેં કહ્યું:-" આજે મને બહુ નિંદ્રા આવે છે, માટે મ્હારાથી અવાશે નહીં." પછી મગધસેના રાજમંદિરમાં ગઇ, અને હું એકલો રહ્યો તેથી મને સ્ત્રીએ મગાવેલા મૃકુપૃચ્છની ચિંતા થવા લાગી; એટલે હું પણ તે વેશ્યાની પછવાડે મૃકુપૃચ્છનું માંસ લેવા સારૂ ગુપ્તરીતે રાજમંદિરમાં ગયો. ત્યાં સૌ લોકો મગધસેનાના નૃત્યમાં

આશક્ત બન્યા જાણી મેં મૃદુપૃચ્છનું માંસ ગ્રહણ કર્યું. પછી જેવો હું ગુપ્ત રીતે દરવાજામાંથી બહાર નિકળવા ગયો, એવામાં રક્ષક લોકોએ મને પકડ્યો; અને તેઓએ મ્હારી વાર્તા રાજાને નિવેદન કરી. પરંતુ રાજાએ નૃત્ય જોવામાં ભંગ પડવાના ભયથી તેઓને કંઇ ઉત્તર આપ્યો નહીં. હું એક બાજુએ ઉભો રહી નૃત્ય જોતો હતો, એવામાં તેણીના નૃત્યથી પ્રસન્ન થયેલા શ્રેણિકરાજાએ મગધસેનાને ત્રણ વરદાન માગવાનું કહ્યું.

પછી મગધસેના મ્હારા સામી નજર કરીને બોલી:—"અરે! મૃદુપૃચ્છના માંસનો અભિલાષી! મને જીવિતદાન આપનાર મ્હારો પ્રાણનાથ ક્યાં બિરાજે છે?" તેણીનાં આવાં વચન સાંભળી મેં કહ્યું:—"હે પ્રિયે! હું અહિંજ બેઠો છું." પછી તેણીએ રાજાને વિનંતી કરી કે:—"હે દેવ! આપે મને આપેલા ત્રણ વરદાનમાંથી એકવડે આ મૃદુપૃચ્છના માંસને ગ્રહણ કરનારા અપરાધીને મૂકી દ્યો, અને બીજાથી એમ માગું છું કે, તેજ પુરૂષ મ્હારો પ્રાણપતિ થાય." રાજાએ તે વાત માન્ય કરી, તેથી હું મગધસેનાને ઘેર ગયો. પછી તેની

સાથે ક્રિડા કરતો સુખેથી દિવસો નિર્ગમન કરવા લાગ્યો.

એકદા મેં મગધસેનાને કહ્યું:-"હે પ્રિયે ! જો તું મને રજા આપે તો હું મ્હારે ઘેર જાઉં. કારણ મને અહિં આવ્યે ઘણા દિવસ થઇ ગયા છે, માટે કુળવતિ મ્હારી વાટ જોતી હશે." તેવારે મગધસેનાએ કહ્યું:-"સ્ત્રી કોઇની હોય નહીં, તે મુખથી મીઠાં વચન બોલે પણ હૃદયમાં મહા કપટ હોય; ઓછા જળથી ભયભિત થાય, પણ મહાસમુદ્ર સહેજે તરે; મૃગ દેખીને બીએ, પણ મણિધર (ભયંકર સર્પ) ને હાથમાં નૃત્ય કરાવે; વળી તે મૂર્ખ કહેવાય છતાં અનેક યુક્તિઓ શોધે છે. શાસ્ત્રમાં સ્ત્રીઓનાં ચરિત્ર નવલક્ષ કહ્યાં છે, આમ છે છતાં જો તમારે જવાનો નિશ્ચય હોય તો મને સાથે તેડી જાઓ; કારણ કે મ્હારે તમને તેણીનું દુરાચરણ દેખાડવું છે."

પછી મેં તેણીને સાથે લઇ જવાની હા કહી, તેથી તે મગધસેનાએ શ્રેણિકરાજા પાસે જઇ ત્રીજા વરદાનથી મ્હારી સાથે આવવાની રજા લીધી. પછી અમે બન્ને જણાએ ઘણું દ્રવ્ય લઇને શુભદિવસે ઉજ્જયિની તરફ પ્ર-

યાણ કર્યું. અનુક્રમે અમે ઉજ્જયિનીનગરીના ઉદ્યાનમાં આવી પહોંચ્યાં, ત્યાં મગધસેનાને બેસારી રાત્રીને સમયે હું ખડ્ગ ધારણ કરીને મ્હારે ઘેર ગયો; તે વખતે મ્હારી પ્રિયાને અન્ય પુરૂષની સાથે સુતેલી જોઇ મહા ક્રોધવંત થએલો એવો મેં ખડ્ગના પ્રહારથી તે પુરૂષને મારી નાંખ્યો, અને હું ગુપ્ત રીતે સંતાઇ રહ્યો. થોડીવાર પછી મ્હારી સ્ત્રી જાગી અને જોયુ તો પોતાના યારને મૃત્યુ પામેલો દીઠો; તેથી મહા શોકાતુર થએલી તે સ્ત્રીએ એક ખાડો ખોદી તેમાં તેને દાટ્યો, અને તે ઉપર એક વેદિકા બનાવી તેને લીંપી પોતે તત્કાળ સુઇ ગઇ.

પછી હું ઉદ્યાનને વિષે મગધસેના પાસે ગયો, અને તેણીને મેં સર્વ વ્રત્તાંત નિવેદન કર્યું, એટલે તેણીએ કહ્યું કેઃ—" પ્રાણનાથ ! આ તમારી સ્ત્રી દુષ્ટ છે, તેણીનું ખરૂં સ્વરૂપ દેખાડવા માટેજ હું તમારી સાથે અહિં આવી હતી." તેણીનાં આવાં વચન સાંભળી મેં કહ્યુંઃ— "તું જે કહેતી હતી તે યથાર્થ સત્ય ઠરી ચુક્યું છે, એમાં કાંઇ સંશય નથી."

પછી હું મગધસેનાગણિકાસહિત ફરીથી રાજગૃહનગરપ્રત્યે ગયો, ત્યાં તેણીની સાથે કેટ-

લોકકાળ સંસારસુખ ભોગવી ફરીથી પાછો ઉજ્જયિનીમાં આવ્યો. ત્યાં પ્રથમ માતાપિતાને વંદન કરીને પછી સ્ત્રીને ઘેર ગયો, એટલે તો તે કુલવધુ ઘણા સ્નેહથી મ્હારા સામી આવી આદરસત્કાર કરવા લાગી. પછી તેણીએ મને વિલંબ થવાનું કારણ પૂછયું. એટલે મેં ઉત્તર આપ્યો કેઃ—" હે પ્રિયે! હું ત્હારા કહેવાઉપરથી મૃદુપૃચ્છનું માંસ લેવા ગયો હતો, પરંતુ તે કાર્ય સિદ્ધિ નહિ થતાં ઘણા દિવસ નિર્ગમન થઇ ગયા છે. વળી હું ત્હારા અપૂર્વ સ્નેહને લીધેજ અહીં પાછો આવ્યો છું." મ્હારાં આવાં વચન સાંભળી હર્ષવંત થએલી તેણીએ કહ્યુંઃ— " પ્રાણનાથ! આપ ક્ષેમકુશળ ઘેર આવ્યા, એજ હું અપૂર્વલાભ માનું છું."

આવી રીતે હું દિવસ નિર્ગમન કરતોહતો, એવામાં મ્હારી સ્ત્રી મ્હારો પૂર્ણ પ્રેમ ન જાણીને નિત્ય પ્રથમ બનાવેલા ઉત્તમ ભોજનથી પેલી વેદિકાનું પૂજન કરી બાકી રહેલું ભોજન મને પીરસતી; તે ઉપરથી મેં જાણ્યું કે, આ મ્હારી દુષ્ટસ્ત્રી આજસુધી પણ પોતાના યારનો સ્નેહ છોડતી નથી.

એકદા મેં મ્હારી સ્ત્રીને કહ્યુંઃ—" હે પ્રિયે!

આજે ઘેબર બનાવીને મ્હારી પરોણાગત કર. પરંતુ જ્યાંસુધી મેં ભોજન કર્યું ન હોય ત્યાંસુધી તેમાંથી ત્હારે કોઇને પણ આપવું નહિ.” મ્હારાં આવાં વચન સાંભળી તેણીએ કહ્યું:–“ પ્રાણનાથ ! એમ કેમ કહો છો ? મ્હારે તમારાથી બીજું કોઇ વહાલું છે કે જેને હું પ્રથમ આપતી હઇશ ? પછી હું ભોજન કરવા બેઠો, એટલે પ્રથમનો ઉનો ઘેબર દાઝી ગયો છે એમ કહીને તેણીએ પોતાની પાસે સંતાડી રાખેલા ઘડામાં નાંખ્યો. તે જોઇને મેં કહ્યું:–“ હે પાપિષ્ટ ! હજુસુધી પણ તું ત્હારા જારનો સ્નેહ છોડતી નથી ? ” મ્હારાં આવાં વચનથી ક્રોધાયમાન થએલી તે દુષ્ટ સ્ત્રી ઘૃતની ભરેલી કડા ઉપાડી મ્હારી પાછળ દોડી, અને મ્હારા વાંસાઉપર સર્વ ઉષ્ણ ઘૃત રેડી દીધું. આમ થવાથી મ્હારૂં શરીર દગ્ધ થયું, તેથી હું મ્હારા માતાપિતાને ઘેર ગયો. કેટલેક કાળે મને આરામ થયો એટલે મેં સ્વસ્તિકાચાર્ય પાસે દિક્ષા ગ્રહણ કરી.

ચૌનકમુનિ કહે છે કે:–હે “અભયકુમાર ! આ પ્રમાણે પૂર્વે અનુભવેલું યાદ આવવાથી નૈષિધિકીને બદલે भयात्‌भयं (ભયથકી પણ ભય) એમ બોલાઇ ગયું.” હવે સૂર્યનો ઉદય

થવાથી અભયકુમાર પૌષધ પારી ગુરૂને વંદન કરવા સારૂ બહાર ગયો, ત્યાંતો ગુરૂના કંઠમાં હાર જોઇ વિચાર કરવા લાગ્યો કે, સાધુઓ જે ભયાદિ વચનો કહેતા હતા તેનું ખરૂં કારણ આ ગુરૂ મહારાજના કંઠનો હાર છે. ધન્ય છે આવા વાંછારહિત મુનિઓને! આ પ્રમાણે ભાવના ભાવતા એવા અભયકુમારે ગુરૂના કંઠમાંથી હાર ગ્રહણ કરીને શ્રેણિકરાજાને આપ્યો; તેથી તે શ્રેણિકમહારાજા અત્યંત આનંદ પામ્યા.

હવે મુનિપતિસાધુ કહે છે કેઃ–" હે કુંચિક શ્રાવક! સાધુપુરૂષો તો આ પ્રકારે લોભરહિત હોય છે, તો તે પારકું દ્રવ્ય શામાટે ગ્રહણ કરે?"

તેવારે કુંચિકશેઠે કહ્યુંઃ–"એવા લોભરહિત સાધુ તો બીજા હોય છે, પણ તમે તેના સરખા દેખાતા નથી; પરંતુ તમે તો સિંહ સરખા દેખાઓ છો." ત્યારે મુનિપતિએ પૂછયુંઃ–" હે કુંચિક! તે સિંહ કોણ હતો? તે કહે."

કુંચિકે કહ્યુંઃ–" હે મુનિ! વણારસીનગરીમાં જિતશત્રુનૃપતિ રાજ્ય કરતો હતો, તેની પાસે એક ઉત્તમ વૈદ્ય રહેતો હતો, તેને બે પુત્રો હતા, પરંતુ તેઓ વિદ્યાહિન અને મૂર્ખ હતા. અન્યદા વૈદ્ય મૃત્યુ પામવાથી રાજાએ તેનું પદ

બીજા વૈદ્યને સોંપ્યું. તે ઉપરથી અપમાન પામેલા તે બન્ને પુત્રો એક દિવસ રૂદન કરતી એવી પોતાની માતાને પૂછવા લાગ્યાઃ–"માતા ! તમે શા માટે રૂદન કરો છો ? તેવારે માતાએ ઉત્તર આપ્યોઃ–હે મૂર્ખો ! તમારા પિતા વૈદવિદ્યામાં કુશળ હોવાથી રાજાના માનીતા હતા, પરંતુ તે મૃત્યુ પામવાને લીધે રાજાએ તેમનું પદ બીજા વૈદ્યને આપ્યું છે, કારણ કે તમે મૂર્ખ રહ્યા છો; એટલા માટેજ હું રૂદન કરૂં છું" માતાનાં આવાં વચન સાંભળી પુત્રોએ કહ્યું:–"હે માત ! તમે રૂદન ન કરો, અમે બન્ને ભાઇઓ પરદેશ જઇ વૈદ્યવિદ્યાનો અભ્યાસ કરી અમારા પિતાની આજીવિકા ફરીથી પ્રાપ્ત કરીશું." પછી તે બન્ને ભાઇઓ ચંપાનગરીને વિષે પોતાના પિતાનો મિત્ર મહાવૈદ્ય રહેતો હતો ત્યાં ગયા, અને વૈદ્યનો અભ્યાસ કરી પાછા પોતાની નગરીતરફ આવતા હતા, એવામાં રસ્તે એક આંધળો સિંહ તેઓની નજરે પડ્યો, તેને જોઇને ન્હાના ભાઇએ મ્હોટા ભાઇને કહ્યું:–" હે બંધો ! ગુરૂએ આપણને ઉપદેશ કર્યો છે કે, દિન કે અનાથ જીવઉપર ઉપગાર કરવો; માટે આ નેત્રહિન સિંહને ઉપગાર કરી દેખતો કરીએ." તેવારે

મ્હોટા ભાઇએ કહ્યું:-" ઉપગાર પાત્રઉપર કરવો, પરંતુ કુપાત્રઉપર કરવો નહીં." આમ મ્હોટા ભાઇએ ઘણું કહ્યું પણ ન્હાનાએ માન્યું નહીં, ને તેતો સિંહના નેત્રમાં સિદ્ધાંજન આંજવા ચાલ્યો; તેથી મ્હોટો ભાઇ એક મ્હોટા વૃક્ષઉપર ચડી ગયો. પછી સિદ્ધાંજન આંજવાથી દેખતા થએલા સિંહે (ઘણા દિવસનો ભૂખ્યો હોવાથી) પોતાની પાસે ઉભેલા પેલા ન્હાના ભાઇને મારીને ભક્ષણ કર્યો. માટે હે મુને! જેમ સિંહ પોતાનો ઉપગાર કરનારનો અપકારી થયો, તેમ તમે પણ મ્હારૂં દ્રવ્ય હરણ કરી મ્હારો અપકાર કરનાર થયા છો.

મુનિપતિએ કહ્યું:-"હે શ્રાવક! આમ બોલવું તને યોગ્ય નથી, કારણ સાધુપુરૂષો તો મેતાર્યમુનિની પેઠે વાંછારહિત હોય છે." તેવારે કુંચિકે પૂછ્યું:-એ મેતાર્યમુનિ કોણ હતા? ત્યારે મુનિપતિએ કહ્યું:-સાંભળ. સાકેતપુરનગરમાં ચંદ્રાવતંસકરાજા રાજ્ય કરતો હતો. તેને સુદર્શના અને પ્રિયદર્શના નામે બે સ્ત્રીઓ હતી, તેમાં સુદર્શનાને સાગરચંદ્ર અને મુનિચંદ્ર નામના બે પુત્રો હતા, તથા પ્રિયદર્શનાને પણ ગુણચંદ્ર અને બાલચંદ્ર નામના બે પુત્રો હતા. કા-

ળાંતરે ચંદ્રવતંસકરાજા મુત્યુ પામ્યો એટલે સાગરચંદ્ર રાજ્યાસનઉપર બેઠો; અને તેનો ન્હાનો ભાઈ ઉજ્જયિનીનો રાજા થયો.

એકદા સાગરચંદ્રભૂપતિએ પોતાની ધાત્રીને કહ્યું:—"હું આજે મ્હારા સર્વ બંધુઓ સહિત વનમાં અશ્વક્રિડા કરવા, જઉં છું માટે તું અમારા સારૂ સુંદર મોદક બનાવીને વનમાં લાવજે." આ પ્રમાણે ધાત્રીને કહી સાગરચંદ્ર ભૂપતિ પોતાના બંધુઓસહિત અશ્વક્રિડા કરવાસારૂ વનમાં ગયો. પછી ધાત્રી સુંદર મોદક બનાવી વનમાં જવાસારૂ નિકળી. એવામાં તેણીને રસ્તે પ્રિયદર્શનાએ દેખીને પૂછ્યું:—"ધાત્રી! તું ક્યાં જાય છે અને આ હાથમાં શું છે?" તેવારે તેણીએ સર્વ વાત પ્રિયદર્શનાને કહી; એટલે અપરમાતા પ્રિયદર્શનાને ઈર્ષા ઉત્પન્ન થઇ, તેથી તેણીએ કપટ કરી ધાત્રી પાસેથી મોદકને જોવાસારૂ માગ્યો. ધાત્રીએ તે આપ્યો, એટલે પ્રિયદર્શનાએ પોતાના હાથમાં લેઇ પ્રથમ વિષયુક્ત કરી રાખેલો ધાત્રીને પાછો આપ્યો. આ કપટ ધાત્રીના જાણવામાં આવ્યું નહીં. પછી વનમાં ગયેલી ધાત્રીએ તે મોદક રાજાને આપ્યો, રાજાએ પણ પોતાની અપર-

માતાના પુત્રોને ન્હાના જાણી તેમને વહેંચી આપ્યો, તે ખાવાથી બન્ને ભાઈઓને વિષ ચડી ગયું; તેથી સાગરચંદ્રરાજા આશ્ચર્ય પામ્યો. પછી મણીને પ્રક્ષાલન કરી તે પાણી પાઈને બન્ને ભાઈઓને વિષરહિત કર્યા. પછી ઘરે આવીને રાજાએ ધાત્રીને પૂછયું:-"એ મોદક વિષયુક્ત કયાંથી થયો ?" ધાત્રીએ ઉત્તર આપ્યો:-"તમારી અપરમાતા પ્રિયદર્શનાએ એ મોદકને થોડો વખત પોતાના હાથમાં રાખ્યો હતો, એ વિના બીજું હું જાણતી નથી." તેવારે રાજાએ વિચાર્યું કે મ્હારી અપરમાતાએ રાજ્યના લોભને લીધેજ નિશ્ચય મ્હારા ઉપર વિષપ્રયોગ કરેલો જણાય છે. તેથી તેણે પ્રિયદર્શનાને ઠપકો આપીને કહ્યું:-"હે પાપિષ્ટ ! પ્રથમ જ્યારે હું ત્હારા પુત્રોને રાજ્ય આપતો હતો ત્યારે તેં શામાટે ના કહી હતી, અને હમણાં ત્હારા પુત્રોને રાજ્ય અપાવવા સારૂ લોભથી આવું અયોગ્યકર્મ કરવા તત્પર થઇ ? હું આજદિન સુધીમાં કાંઇપણ પુન્ય ઉપાર્જન કરી શકયો નથી, તેથી જો ત્હારા વિષપ્રયોગથી મૃત્યુ પામ્યો હોત તો મ્હારી શી ગતિ થાત ?" આ પ્રમાણે કહીને રાજ્યથી

નિસ્પૃહ એવા તેમણે પ્રિયદર્શનાના પુત્ર ગુણચંદ્રને રાજ્ય સોંપી, જિનમંદિરને વિષે મહોત્સવપૂર્વક સ્નાત્રપૂજાદિ કરાવી, યાચકને દાન આપી, ગુરૂ પાસે દિક્ષા ધારણ કરી. અનુક્રમે તે ગિતાર્થ થયા.

એકદા ઉજ્જયિનીનગરીથી બીજા કેટલાક સાધુઓ ત્યાં આવ્યા, તેમને આચાર્યમહારાજે ત્યાંના કુશળ સમાચાર પૂછ્યા. ત્યારે સાધુઓએ કહ્યું:-“ અમને સર્વ પ્રકારે કુશળ વર્તે છે, પરંતુ ત્યાં રાજાનો પુત્ર અને પુરોહિતનો પુત્ર સાધુઓને ઉપસર્ગ કરે છે.” તેઓનાં આવાં વચન સાંભળી સાગરચંદ્રમુનિ આચાર્યને કહેવા લાગ્યાઃ-“ જો આપની મરજી હોય તો હું ત્યાં જઇ તેમને પ્રતિબોધ દઉં.” પછી ગુરૂની આજ્ઞા લઇ સાગરચંદ્રમુનિ તે બન્ને પુત્રોને પ્રતિબોધ દેવા સારૂ ઉજ્જયિનીનગરી પ્રત્યે આવ્યા. ત્યાં ગોચરીને અવસરે રાજ્યભુવનમાં ગયેલા તેમણે ભોજનગૃહમાં જઈને ઉંચા શબ્દથી ધર્મલાભ કહ્યો. આ શબ્દો સાંભળીને રાજપુત્ર તથા પુરોહિતપુત્ર એ બન્ને જણા તત્કાળ ભોજનગૃહમાં આવ્યા, અને મુનિને કહેવા લાગ્યાઃ- “ હે સાધો ! તમને નૃત્ય આવડે છે ?” ત્યારે

સાધુએ કહ્યું:—" હું નૃત્યકળા જાણું છું, પરંતુ જો તમે વાજીંત્રો વગાડો તો હું પ્રેમથી નૃત્ય કરૂં. તેવારે તે બન્ને પુત્રો મુનિને એકાંતઆવાસમાં લઇ ગયા, ત્યાં તેઓએ વાજીંત્ર વગાડવા માંડ્યાં, પણ અજ્ઞાનતાને લીધે વારંવાર ભૂલવા લાગ્યા; તેથી મલ્લવિદ્યામાં કુશળ એવા સાધુએ ક્રોધ કરીને તે બન્ને પુત્રોનાં અંગોપાંગને ઉતારી નાંખ્યાં. પછી તે મુનિ ઉદ્યાનમાં આવી કાયોત્સર્ગે રહ્યા.

હવે ભોજનને અવસરે રાજાએ કુમારને બોલાવવા સારૂ સેવકોને મોકલ્યા, પરંતુ તેમણે તો ચેષ્ટારહિત એવા કુમારને જોઇને રાજા પાસે આવી સર્વે હકીકત નિવેદન કરી; એટલે રાજાએ ત્યાં આવીને જોયું તો ચેષ્ટારહિત એવા બન્ને કુમારને પૃથ્વિઉપર પડેલા દીઠા. તેવારે " આ મુનિઓને કરેલા ઉપસર્ગનું કારણ છે." એમ નિશ્ચય કરીને રાજા તથા પુરોહિત ઉદ્યાનમાં મુનિ પાસે ગયા, ત્યાં જઇને જૂએ છે તો પોતાના સહોદરભાઇ (સાગરચંદ્ર) ને મુનિપણે કાયોત્સર્ગમાં ઉભા રહેલા દીઠા; એટલે તેમણે વિનયપૂર્વક વંદના કરી. પછી મુનિએ કાયોત્સર્ગ પારી ઉપાલંભ (ઠબકા) સહિત કહ્યું:—

"હે બંધો ! તું ત્હારા અને પુરોહિતના પુત્ર પાસે સાધુઓને ઉપસર્ગ કરાવે છે, તો ધિઃક્કાર છે ત્હારી રાજ્યનીતિને !"

બંધુરૂપ મુનિનાં આવાં ભયંકર વચન સાંભળી મુનિચંદ્રે કહ્યું:-"હે મહામુને ! મ્હારો પુત્ર હવે પછી આવો અપરાધ કરશે નહીં, માટે ક્ષમા કરો." તેવારે મુનિએ કહ્યું:-"જો તે બન્ને પુત્રો દિક્ષા ગ્રહણ કરે તોજ હું તેઓને સાજા કરીશ, નહિં તો નહીં. તેથી રાજાએ ઘરે જઈને તે વાત બન્ને પુત્રોને કહી, અને કહ્યું કે, "જો તમે દિક્ષા ગ્રહણ કરશો તોજ તમને સાજા કરશે. તે વાત બન્ને પુત્રોએ અંગિકાર કરવાથી મુનિએ રાજભુવનમાં જઈને તેમને સાજા કર્યા. પછી બન્નેને દિક્ષા આપીને પોતાના શિષ્ય બનાવ્યા.

હવે રાજાનો પુત્ર સુખે મન, વચન, અને કાયાએ કરીને ભાવયુક્ત પંચમહાવ્રત પાળવા લાગ્યો, અને પુરોહિતનો પુત્ર પોતાના મનમાં એમ ચિંતવન કરતો કે સાધુના ધર્મમાં ન્હાવું નહીં, ધોવું નહીં, શરીર મલીન રાખવું, કેશ, નખ, પ્રમુખને ઉતારવા નહીં; માટે બ્રાહ્મણનો ધર્મ શુદ્ધ છે. એમ સર્વ સાધુઓના ધર્મની દુગંચ્છા કરતો કરતો ચારિત્ર પાળવા લાગ્યો.

કાળાંતરે તે બન્ને જણા મૃત્યુ પામીને સ્વર્ગમાં મિત્રદેવતા થયા.

એકદા મહાવિદેહક્ષેત્રમાં વિચરતા એવા શ્રી મહાવીરપ્રભુ પાસે જઇને તે બન્ને દેવતાએ નાટક કરીને પ્રભુને પૂછ્યું:-"હે ભગવંત! અમારા બન્નેમાં કોણ સુલભબોધી અને કોણ દુર્લભબોધી છે? વળી પ્રથમ કોણ ચવશે? તે વારે ભગવંતે ઉત્તર આપ્યો કે:-"પુરોહિત પુત્રનો જીવ દુર્લભબોધી છે, અને પ્રથમ ચવનાર પણ તેજ છે." પ્રભુનાં આવાં વચન સાંભળી બન્ને દેવતા પોતાને સ્થાનકે ગયા. પછી પુરોહિતના પુત્રનો જીવ જે દેવતા હતો તે, રાજપુત્રના જીવરૂપ જે દેવતા હતો તેને કહેવા લાગ્યો કે:-"હે બંધો! હું ત્હારાથી પ્રથમ ચવીશ, વળી દુર્લભબોધી પણ હુંજ છું; માટે મ્હારો જ્યાં જન્મ થયો હોય ત્યાં ત્હારે આવીને મને પ્રતિબોધ કરવો." પછી પુરોહિતના પુત્રનો જીવ સ્વર્ગથી ચ્યવીને રાજગૃહનગરમાં દુગંચ્છાકર્મના દોષથી ચંડાલને ઘરે ઉત્પન્ન થયો.

હવે તેજ નગરમાં ધન નામે એક શ્રેષ્ઠિ વસે છે, તેની ભદ્રા નામની સ્ત્રીને અને આ ચંડાલની સ્ત્રીને સખીભાવ હતો જે સમયે ચંડાલની

સ્રીને ગર્ભ રહ્યા, તે સમયે તેની સખી શ્રેષ્ટાની સ્રીને પણ ગર્ભ હતો. શ્રેષ્ટાની સ્રીનાં પૂર્વકર્મના દોષથી સર્વ બાળકો પ્રસવ વખતેજ મૃત્યુ પામે છે, તેથી તેણીએ એક દિવસ પોતાની સખી ચંડાલણીને કહ્યું:—"હે બ્હેન! જો દૈવયોગથી તને અને મને સાથેજ પ્રસવ થાયતો ત્હારો પુત્ર મને આપવો, અને મ્હારો મૃત્યુ પામેલો પુત્ર ત્હારે લઇ જવો " તે વાત ચંડાલણીએ સખીભાવથી કબુલ કરી. પછી દૈવયોગથી તે બન્નેને સાથેજ પ્રસવ થયો, એટલે તેણીઓએ પૂર્વના સંકેત પ્રમાણે અદલાબદલી કરી. તે પુત્ર વિશિષ્ટ પુણ્યપ્રભાવથી ઉત્તમકૂળમાં જન્મ પામેલો ગણાયો. તે વખતે દાશીએ શ્રેષ્ઠિને પુત્ર જન્મની વધામણી આપી. શ્રેષ્ઠિએ ઘણા આનંદપૂર્વક ઘણા દ્રવ્યનું દાન કરી મ્હોટો ઉત્સવ કર્યો. છઠ્ઠીના જાગરણ મહોચ્છવપૂર્વક કરી બારમે દિવસે સ્વજનોને પોતાને ત્યાં બોલાવી ભોજનાદિકથી સત્કાર કર્યો, અને પુત્રનું મેતાર્ય નામ પાડ્યું. પછી પિતાએ કામદેવના સમાન રૂપવંત, ચંદ્ર સમાન કળાવંત અને મહા બુદ્ધિવંત એવા તે પુત્રને ઉપાધ્યાય પાસે ભણવા મોકલ્યો. અનુંક્રમે ગુરૂની

પાસે અભ્યાસ કરતો કરતો તે બ્હોતેર કળાનો જાણ થયો, અને યૌવનાવસ્થા પામ્યો એટલે શ્રેષ્ઠિએ તેનો કુળવંત એવી આઠ કન્યાઓ સાથે વિવાહ કર્યો.

આ વખતે પૂર્વભવના મિત્રદેવે ઉપયોગથી જોયું તો પોતાના મિત્ર મેતાર્યને માટે સંસાર પરિભ્રમણના મૂળરૂપ પાણીગ્રહણ કરવાની તૈયારી થઇ રહી હતી, તેથી તેને પ્રતિબોધ કરવાને અર્થે ત્યાં આવીને એકાંતમાં મેતાર્યને કહેવા લાગ્યો કે:—"હે મેતાર્ય ! ત્હારા પૂર્વભવનો હું મિત્ર છું, અને ત્હારા કહેવાથીજ હું તને પ્રતિબોધ કરવાને અહિં આવ્યો છું; માટે હવે તું સંસારનો ત્યાગ કરી જિનેશ્વરનિરૂપિત ધર્મને અંગિકાર કરી દિક્ષા ગ્રહણ કર." તેવારે મેતાર્યે કહ્યું:—"દિક્ષા ગ્રહણ કરવાની ઇચ્છા હું કરતો નથી." એવાં મિત્ર મેતાર્યનાં વચન સાંભળી દેવ વિચાર કરવા લાગ્યો કે, દુઃખ પામ્યા શિવાય એ મ્હારૂં કહેવું માનશે નહીં. એમ ધારી તેણે મેતાર્યનો ખરો પિતા જે ચંડાળ હતો, તેના શરીરમાં પ્રવેશ કર્યો; તેથી તે ચંડાળ રૂદન કરવા લાગ્યો. તે જોઇને તેની સ્ત્રીએ કારણ પૂછ્યું. એટલે તેણે કહ્યું:—"આ નગરમાં

ધનશ્રેષ્ઠિના પુત્રનો વિવાહમહોત્સવ થાય છે, તેમ જો મ્હારે થયેલો પુત્ર જીવતો રહ્યો હોત તો હું પણ તેના વિવાહનો મ્હોટો ઉત્સવ કરત.” તેવારે સ્ત્રીએ કહ્યું:-“જો ખરૂં કહેવરાવો તો એ શ્રેષ્ટિપુત્ર તમારોજ પુત્ર છે.” ચંડાળે કહ્યું:-“એમ કેમ?” એ ઉપરથી સ્ત્રીએ પૂર્વની સર્વ હકીકત પતિને કહી સંભળાવી, એટલે ચંડાળ તે પુત્રને પોતાને ઘેર તેડી લાવવાને ત્યાં ગયો.

અહિં મેતાર્યના પાણીગ્રહણનો દિવસ હોવાથી ધનશ્રેષ્ટિને ત્યાંથી ચડેલો વરઘોડો મંગળ ઉપચારોથી સુશોભિત એવા બજારમાં આવી પહોંચ્યો, તે વખતે પેલા ચંડાળે ઘોડા ઉપર બેઠેલા મેતાર્યને જોઇ તેની પાસે આવીને કહ્યું:-“અરે! તું મ્હારો પુત્ર છતાં આ શેઠીઆઓની પુત્રીઓને શામાટે પરણે છે? ચાલ આપણે ઘરે. હું તને આપણા કૂળની યોગ્ય કન્યા પરણાવીશ.” એમ કહીને દેવપ્રેરિત એવો તે ચંડાળ મેતાર્યને પોતાને ઘેર લઇ ગયો, અને ધનશ્રેષ્ટિ નિરૂપાય થવાથી પાછો પોતાને ઘેર ગયો.

હવે અહિં ચંડાળના ઘરને વિષે દુર્ગંધી વસ્તુઓથી અત્યંત ખેદ પામતા એવા મેતા-

ર્યને એકાંતમાં તેના મિત્ર દેવતાએ ફરીથી પ્રગટ થઇને કહ્યું:–"કેમ શો વિચાર છે? દિક્ષા લેવી છે કે નહીં?" મેતાર્યે કહ્યું:–"તું કોણ છે? કે વારંવાર મને દિક્ષા લેવાનું કહે છે?" પછી દેવતાએ તેના પૂર્વભવનો સર્વ વૃત્તાંત કહી સંભળાવ્યો. તે ઉપરથી મેતાર્યને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું, એટલે તેણે પોતાનો પૂર્વભવ દીઠો; તેથી તે દેવને કહેવા લાગ્યો:–"હે મિત્ર! તેં મને સર્વ નગરમાં વગોવ્યો છે તો હવે હું આવી અપમાનવાળી સ્થિતિમાં દિક્ષાને શીરીતે લઇ શકું? માટે જો તું મ્હારૂં કલંક દૂર કરી મને શ્રેણિકરાજાની પુત્રી સાથે મ્હોટા ઉત્સવપૂર્વક પાણીગ્રહણ કરાવીશ તો પછી હું ચારિત્ર અંગિકાર કરીશ." દેવે તે વાતની હા કહીને પછી તેને એક બોકડો આપ્યો, તે બોકડો વિષ્ટાને સ્થાનકેથી રત્નોને કાઢવા લાગ્યો; તેનો થાળ ભરીને દેવપ્રેરિત એવો મેતાર્યનો પિતા (ચંડાળ) દરરોજ શ્રેણિકરાજાને ભેટ આપવા લાગ્યો.

એકદા શ્રેણિકરાજાએ કહ્યું:–"હે ચંડાળ! ત્હારે શું કાર્ય છે કે જેથી પ્રતિદિન આ પ્રમાણે રત્નોના થાળની ભેટો આપી જાય છે?" ત્યારે

ચંડાળે કહ્યું:-" હે રાજેંદ્ર ! આપની પુત્રી મ્હારા મેતાર્યપુત્રને પરણાવો. " ચંડાળનાં આવાં વચન સાંભળી શ્રેણિકરાજા આશ્ચર્ય પામ્યો. પછી અભયકુમારે ચંડાળને પૂછ્યું:-"તું આ રત્નો ક્યાંથી લાવે છે ? " ચંડાળે કહ્યું:-" મ્હારે ત્યાં એક બોકડો છે, તે વિષ્ટાને સ્થાનકે રત્નો કરે છે. " ત્યારે અભયકુમારે કહ્યું:-" જો તું એ બોકડો રાજાને આપ્ય, તો રાજા પોતાની પુત્રી ત્હારા પુત્રને પરણાવશે. " ચંડાળે તે વાત કબુલ કરીને તે બોકડો રાજાને આપ્યો; ત્યાં તે બોકડો મહા દુર્ગંધી વિષ્ટા કરવા લાગ્યો. તેથી ફરીથી તેને ચંડાળને ઘરે બાંધ્યો, ત્યાં તે પાછો રત્નો કરવા લાગ્યો. તે ઉપરથી અભયકુમારે દેવપ્રયોગ જાણીને ચંડાળને કહ્યું:-" જો તું રાજગૃહનગરનો કિલ્લો સુવર્ણનો બનાવી આપ, વૈભારગિરિનો રસ્તો સુગમ બાંધી આપ, અને ક્ષીરસમુદ્રના જળથી ત્હારા પુત્રને સ્નાન કરાવ્ય, તો પછી રાજા પોતાની પુત્રી ત્હારા પુત્રને પરણાવશે. "

ચંડાળે તે વાત કબુલ કરી એક રાત્રીમાં દેવની સહાયતાથી તે ત્રણે કાર્ય કરી આપ્યાં, એટલે શ્રેણિકરાજાએ બીજે દિવસે મહો-

ત્સવપૂર્વક પોતાની પુત્રી ચંડાળના પુત્ર મેતાર્યને પરણાવી; તેથી પ્રથમ સગાઇ કરી રાખેલી કન્યાઓ પણ તેણીઓના પિતાઓએ મેતાર્યને પરણાવી. આ પ્રમાણે નવ કન્યાઓનો પતિ તે મેતાર્ય પોતાની પ્રિયાઓની સાથે અનેક પ્રકારના ભોગ ભોગવવા લાગ્યો.

હવે દેવતાએ ફરીથી પ્રગટ થઇને મેતાર્યને દિક્ષા લેવાનું કહ્યું, એટલે તે મેતાર્ય દેવને કહેવા લાગ્યોઃ—"હે દેવ ! મેં હમણાંજ પાણીગ્રહણ કર્યું છે, માટે મને બાર વર્ષસુધી સંસારનાં સુખ ભોગવવાની આજ્ઞા આપ. દેવ તે વાત કબુલ કરીને પાછો પોતાને સ્થાનકે ગયો. હવે દોગુદિક દેવતાની પેઠે નવ સ્ત્રીઓની સાથે અનેક પ્રકારનાં વિષયસુખ ભોગવતાં બાર વર્ષ વ્યતિત થયાં, એટલે દેવતાએ ફરીથી આવીને મેતાર્યને દિક્ષા લેવાનું કહ્યું; તે વખતે નવ સ્ત્રીઓએ બીજા બાર વર્ષની માગણી કરી. એ પ્રમાણે ચોવીશ વર્ષસુધી વિષયસુખ ભોગવ્યા પછી દેવતાના કહેવા ઉપરથી ક્ષિણકર્મવાળા મેતાર્યે નવ સ્ત્રીસહિત શ્રી મહાવીરસ્વામિ પાસે ચારિત્ર અંગિકાર કર્યું. પછી વિશુદ્ધભાવથી ચારિત્ર પાળતાં અનુક્રમે ગીતાર્થ થયેલા તે મેતાર્ય

મુનિ ગુરૂની આજ્ઞાથી એકલવિહાર પ્રતિમાને અંગિકાર કરી ગામ ગામપ્રત્યે વિહાર કરવા લાગ્યા.

એકદા વિહાર કરતા કરતા તે મુનિ રાજગૃહનગરપ્રત્યે આવ્યા, ત્યાં ગોચરીને અર્થે ભમતા એવા તે મુનિ એક સોનીને ઘેર ગયા; તે વખતે સોની શ્રેણિકરાજાના સુવર્ણના જવ પૂજન માટે બનાવતો હતો, તે પડતા મૂકીને મુનિને વહોરાવવા ઉઠ્યો; એટલામાં એક કૌંચપક્ષી આવીને પેલા સુવર્ણના જવ ચરી ગયું. પછી ભિક્ષા દઇને બહાર આવેલા સોનીએ જવ દીઠા નહીં, તેથી તેણે મુનિને પૂછયું:- "જવ કયાં ગયા? તમે લીધા છે કે બીજું કોઇ લઈ ગયું?" મુનિએ વિચાર્યું જે હું કહી દઇશ તો એ કૌંચપક્ષીને મારી નાંખશે, તેથી તેમણે ઉત્તર આપ્યો નહીં, એટલે સોનીને મુનિ ઉપર ચોરની શંકા આવી; તેથી તેણે લીલી વાધરીવતી મુનિના મસ્તકને વીંટી તડકે ઉભા રાખ્યા, અને બીજી અનેક પ્રકારની તાડના કરી; પણ મુનિ સમભાવમાં લીન થઇ ગયા હતા. હવે વાધર સુકાવાથી મુનિની રગો ખેંચાણી, તેથી તેમનાં બન્ને નેત્રો નિકળી પડ્યાં. પરંતુ તેમનાં જ્ઞાનચક્ષુ નિર્મળ થવાથી અનુંક્રમે

કેવળજ્ઞાન પામી આયુષ્યનો અંત થવાથી અંતકૃત કેવળી થઇ મોક્ષ પામ્યા.

મેતાર્યમુનિએ આ પ્રમાણે મરણાંતકષ્ટ સહન કર્યું, પણ કૌંચપક્ષીનું નામ દીધું નહીં. અહો ! મુનિરાજનો સમતાભાવ, ક્ષમા, પરિસહનું સહેવાપણું, અને જીવદયામાં એકાંત તત્પરતા ! તે સાથે શરીરપરથી નિરીચ્છાપણું, એકત્વભાવમાં લીનતા, અને વિશુદ્ધભાવની વૃદ્ધિ ! આ પ્રકારેજ કર્મક્ષય થાય છે, અને મોક્ષપ્રાપ્તિનો ખરો ઉપાય પણ એજ છે.

હવે સુવર્ણના જવ ચરી જવાથી શરીરે ભારે થએલ કૌંચપક્ષી વધારે ઉડી ન શકવાથી પાસેના મકાન ઉપર બેઠું, એવામાં કોઇ કઠિયારે આવીને લાકડાનો ભારો ભૂમિઉપર પડતો મુકયો, તેના ધબકારાથી ભય પામેલા કૌંચપક્ષીએ ચરી લીધેલા જવ વમી કાઢયા; તે જોઇને સોની બહુ ખેદ કરવા લાગ્યો. વળી તે વિચાર કરવા લાગ્યો કેઃ—" મેં વિનાકારણે રાજાના જમાઇનો વધ કર્યો, માટે રાજા મ્હારા સર્વ કુટુંબનો વિનાશ કરશે; કારણકે તે જૈનધર્મી છે. હવે આમાંથી છૂટવાનો ઉપાય તો માત્ર એજ છે કે આપણે સૌએ ચારિત્ર લેવું." એમ ધા-

રીને તત્કાળ કેશનો લોચ કરીને સૌએ મુનિનો વેશ ધારણ કર્યો. એટલામાં શ્રેણિકરાજાએ લોકોના મુખથી એ વાત સાંભળી, તેથી અત્યંત ક્રોધાયમાન થએલા તેમણે સોનીને સહકુટુંબ પકડી લાવવાને સુભટો મોકલ્યા. પછી સુભટો સહિત રાજસભામાં ગએલા મુનિના વેશધારી સુવર્ણકારના કુટુંબે રાજાને ધર્મલાભ દીધો, તે જોઈને શાંત થયો છે કોપ જેનો એવા શ્રેણિક રાજાએ કહ્યું:–"તમોએ મૃત્યુના ભયથી અત્યારે સાધુપણું અંગિકાર કર્યું છે, તો હવે તેને સારી રીતે પાળજો. પણ જો દિક્ષાને ત્યજી દેશો, તો હું તમારો સહકુટુંબ નાશ કરીશ." આ પ્રમાણે આજ્ઞા કરીને શ્રેણિકરાજાએ તેમને વિદાય કર્યા. પછી શ્રેણિકરાજાએ મેતાર્યમુનિના દેહની પાસે આવી તેમના ગુણોનું સ્મરણ કરી ભક્તિપૂર્વક નમન કરતાં છતાં તેમના દેહની અંતક્રિયા કરી.

મુનિપતિસાધુ કુંચિકશ્રેષ્ઠિને કહે છે કે:–"હે કુંચિક! મુનિઓ આવા નિર્લોભી હોય છે, માટે તેઓ પ્રાણાંતે પણ કોઇનું કાંઇપણ લેતા નથી, તેમ બીજાનું નામ પણ કહેતા નથી; માટે તું મ્હારા ઉપર ખોટી શંકા ન લાવ્ય." ત્યારે કું-

ચિકે કહ્યું:–"હે સાધો ! તમે મેતાર્યમુનિ સમાન નથી, પરંતુ સુકુમાલિકાના જેવા દેખાઓ છો. તેવારે મુનિપતિએ પૂછ્યું:–"એ સુકુમાલિકા કોણ હતી?" ત્યારે કુંચિકે કહ્યું:—

"વસંતપુર નામના નગરમાં જિતશત્રુ નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો, તેને સુકુમાલિકા નામે અત્યંત મનોહર રૂપવાળી રાણી હતી, તેથી સુખેથી પ્રજાનું પાલન કરતા એવા તે રાજાયે તેના રૂપમાં મોહ પામી રાજકાર્ય ત્યજી દીધું, અને રાત્રી દિવસ અંતઃપુરમાં તેની પાસેજ રહેવા લાગ્યો. પ્રધાને રાજકાર્ય વિનાશ થતું જોઇને રાજાને ઘણો સમજાવ્યો, પણ તે વૃથા થયું; તેથી તેણે રાજપુત્રને રાજ્યાસને બેસાર્યો. વળી સર્વ પરિજનોએ એક મત થઇને મદિરાથી મદોન્મત્ત થએલા તે રાજા રાણીને કોઇએક મહા અરણ્યમાં કાઢી મૂકયાં. "અહો ! કેવું સ્વજનોનું સ્વાર્થપણું અને સ્ત્રીને સ્વાધિન થનારની સ્થિતિ." પછી મદિરાનો કેફ ઉતરી જવાથી સાવધ થએલો રાજા વિચાર કરવા લાગ્યો કે, હું સ્ત્રીલંપટ થયો તેથીજ પ્રધાન વિગેરે સર્વે માણસોએ મને કાઢી મૂકયો છે, એમ ધારીને તે દંપતિ ઉત્તરદિશા તરફ

ચાલ્યાં. આગળ જતાં રાણીને તૃષા લાગી, તેથી તેણીએ રાજા આગળ પાણી માગ્યું. રાજાએ પાણીની ઘણી શોધ કરી, પરંતુ કોઇ ઠેકાણેથી પાણી મળ્યું નહીં; તેથી તેણે પોતાના શરીરમાંથી રૂધિર કાઢીને રાણીને પાયું. વળી આગળ ચાલતાં રાણીને ક્ષુધા લાગી, એટલે રાજાએ પોતાની જાંગમાંથી માંસ કાઢીને તેણીને ખાવા માટે આપ્યું અને પ્રિયાને તૃપ્ત કરી. "ધિક્કાર છે કામીપુરૂષોના પરવશપણાને! અને સ્ત્રીજાતિની હલકાઇને!" આગળ ચાલતાં તે બન્નેજણાં અનુંક્રમે વણારશીનગરીએ આવી પહોંચ્યાં, ત્યાં રાજાએ પોતાના અંગનું આભૂષણ વેચીને એક ઘર ભાડે રાખ્યું. વળી તેણે વેપાર કરવાને માટે એક દુકાન લીધી, અને ત્યાં સુખેથી વેહેણાર કરવા માંડ્યો. આ પ્રમાણે તે સ્ત્રી પુરૂષ બન્ને જણાં સુખેથી ત્યાં રહેવા લાગ્યાં.

એકદા મધ્યાન્હે રાજા ઘરે ભોજન કરવા આવ્યો, ત્યારે રાણી કહેવા લાગી:—"હે સ્વામિન્! મને અહિં ઘરમાં એકલા રહેતાં દિવસ વર્ષ સમાન થાય છે, માટે કોઇ ચાકરને લાવી આપો." રાણીનાં આવાં વચન સાંભળી રાજા દુકાને ગયો, ત્યાં કોઇએક પાંગળો માણસ પો-

તાના મધુરશબ્દથી ગાયન કરતો હતો, તેને જોઇને રાજાએ કહ્યું:-અરે ખંજ! તું મ્હારે ઘરે રહીશ? હું તને ભોજન આપીશ. પાંગળે હા કહેવાથી રાજા તેને પોતાને ઘેર તેડી ગયો. પછી તે ભોજન કરતો અને મધુરસ્વરથી ગાયન કરતોછતો સુખેથી રહેવા લાગ્યો.

એક દિવસ તેના મધુર ગાયનથી અનુરક્ત થએલી રાણી વિચાર કરવા લાગી કે:-"જો રાજા મૃત્યુ પામે તો હું આ પાંગળાને મ્હારો પ્યારોપતિ બનાવું." એવામાં વસંતુઋતુ આવવાથી તે નગરીનો રાજા અનેક નાગરીકજનો સાથે ક્રિડા કરવા સારૂ વનમાં ગયો, તે વખતે જિતશત્રુ અને સુકુમાલિકા એ બન્ને જણ પણ ક્રિડા કરવા સારૂ વનમાં ગયાં; ત્યાં સુકુમાલિકાએ પતિને કહ્યું:-" હે સ્વામિન્! આપણે વહાણમાં બેશી ગંગાનદીમાં રમવા જઇએ." રાજાએ તેમ કરવાથી રાણીએ તેને ધક્કો મારીને ઉંડા પાણીમાં નાંખી દીધો. પછી તેણે ઘરે આવી પેલા પાંગળાને પતિપણે સ્વિકાર્યો. ધિક્કાર છે તે સ્ત્રીઓની ક્રૂરતાને! કે જેણે પાણીને બદલે પોતાનું રૂધિર પાયું, અને ભોજનને બદલે પોતાનું માંસ ખાવા આપ્યું. વ-

ળી જેણીને વિષે અનુરાગને લીધે પોતાનું રાજ ગુમાવેલું છતાં જેણીએ તેની ક્રૂરતા વાપરવામાં જરા પણ ઢીલ કરી નહીં. આહા ! સ્ત્રીઓ ઉપર મોહનારા પુરૂષોની કેવી મૂર્ખતા !

હવે જિતશત્રુરાજા ભાગ્યના યોગથી જીવતોછતો ગંગાનદીને કાંઠે નિકળ્યો, ત્યાંથી તે અનુંક્રમે ચાલતાં ચાલતાં સુપ્રતિષ્ટપુર નગરપ્રત્યે આવી પહોંચ્યો; તે વખતે ત્યાંનો રાજા પુત્રરહિત મૃત્યુ પામવાથી જિતશત્રુરાજાને રાજ્ય મળ્યું. અહો ! કેવી ભાગ્યની પ્રબળતા ! પછી જિતશત્રુરાજા ત્યાં અનેક પ્રકારના વૈભવ ભોગવતો છતો સુખે રાજ્ય કરવા લાગ્યો.

અહિં પાંગળાની સાથે વિષયસુખ ભોગવતી એવી સુકુમાલિકાનું સર્વ દ્રવ્ય નાશ પામ્યું, તેથી તે તેને પોતાને ખભે બેસારીને ફરતી, તથા ગામોગામ ભિક્ષા માગીને ઉદરપૂર્ણા કરતી સુપ્રતિષ્ટપુર નગરપ્રત્યે આવી પહોંચી (જ્યાં જિતશત્રુરાજાને રાજ્ય મળ્યું છે.) ત્યાં તે પાંગળાની સાથે શેરીએ શેરીએ ગાયન કરવા લાગી. લોકો પણ તેના મધુરસ્વરથી એકઠા થવા લાગ્યા, અને તેણીને ખાવાનું પણ આપવા લાગ્યા. સુકુમાલિકા તેમની આગળ પોતાના

શિળગુણના વર્ણનરૂપ ગાયન કરતી, અને કહે-
તી કેઃ-"હું આવી રૂપવંત છું, છતાં મ્હારા મા-
તાપિતાએ મને આ પાંગળાપતિ સાથે પરણા-
વી છે; તો હું તેની પ્રતિપાલના કરૂં છું. કાર-
ણ સતીસ્ત્રીઓનો એવોજ ધર્મ છે કે તેણીએ
માતા પિતાએ પરણાવેલો પતિ ગમે તેવો હોય
તોપણ તેને પરમેશ્વર સમાન ગણવો." આવી
આત્મપ્રશંસા સાંભળીને લોકો તેણીનાં વખાણ
કરવા લાગ્યા. આશ્ચર્ય છે સ્ત્રીઓના મિથ્યા-
વાદથી !!

એકદા ફરવા નિકળેલા જિતશત્રુરાજાએ
તેણીને દીઠી અને ઓળખી, તેથી તેણે લોકો
પાસેથી તેણીની હકીકત સાંભળીને તેણીને રા-
જ્યમંદિરમાં તેડાવી. પછી રાજાએ એક અ-
નુચર પાસે પૂછાવ્યું કે, "તું કોણ છે, અને
આ પાંગળોપુરૂષ પણ કોણ છે ?" તેવારે તે-
ણીએ ઉત્તર આપ્યો કેઃ-"મ્હારા માતાપિતાએ
મને આવા પાંગળાપતિ સાથે પરણાવી છે, પ-
રંતુ હું પતિવ્રતા સ્ત્રી હોવાથી તેની આત્મ-
થકી પણ વધારે પાલના કરૂં છું." તેણીનાં
આવાં વચન સાંભળીને રાજાએ ક્રોધ કરીને ક-
હ્યુંઃ-"અરે દુષ્ટ ! જેણે પોતાની ભુજાના રૂધિ-

રથી ત્હારી તૃષાની, અને જાંગના માંસથી ક્ષુધાની નિવૃત્તિ કરી, તેવા સરળ સ્વભાવવાળા પતિને ગંગાનદીમાં નાંખી દઇને હવે તું પતિવ્રતાપણું પાળવા નિકળી છું ? હું તને સારી રીતે જાણું છું; પરંતુ સ્ત્રીજાતિ અવધ્ય હોવાથી છોડી મુકું છું." એમ કહીને રાજાએ તેનું ચરિત્ર લોકમાં પ્રસિદ્ધ કરીને તેણીને દેશપાર કાઢી મૂકી. અને પોતે ભાગ્યોદયથી પ્રાપ્ત થએલા રાજ્યને સુખેથી જીવિતપર્યંત ભોગવ્યું.

કુંચિકશ્રેષ્ઠિ મુનિપતિ સાધુને કહે છે કેઃ– "હે મુને ! જેવી રીતે સુકુમાલિકા સ્ત્રી પોતાના પ્રાણનું રક્ષણ કરનાર પતિને પણ ગંગાનદીમાં નાંખી દઇને કૃતઘ્ન થઇ, તેમ તમે પણ ચાર માસસુધી ભક્તિ કરનાર એવો જે હું, તેનું દ્રવ્ય હરણ કરીને કૃતઘ્ન થયા." તેવારે મુનિએ કહ્યુંઃ–" હે કુંચિક ! તું મને તેના જેવો ન જાણ. સાધુપુરૂષો તો ભદ્રવૃષભ જેવા હોય છે. તેનું દ્રષ્ટાંત સાંભળ.

ચંપાનગરીને વિષે મહેશ્વરદત્ત નામે એક વણિક રહેતો હતો. એકદા તેણે એક ન્હાના વાછરડાને આંકીને ધર્મ નિમિત્તે ગાયોના ટોળામાં મૂકી દીધો. પ્રતિદિન ગાયોના ટોળાની

સાથે વનમાં ચરવા જતો એવો તે વાછરડો અનુંક્રમે યુવાવસ્થા પામ્યો, તેવારે -હૃષ્ટ પુષ્ટ શરીરવાળો અને મહા બળવંત એવો તે સાંઢ બીજા સર્વ સાંઢોને જીતીને ટોળાનો અધિપતિ થઇ નિર્ભયપણે વનમાં ફરવા લાગ્યો. એક દિવસ ભાગ્યયોગે ભદ્રકપરિણામી શ્રાવકના ઉપદેશથી તે સાંઢ ભદ્રકસ્વભાવી થયો. વળી તે વૃદ્ધાવસ્થાથી વ્યાપ્ત થવા લાગ્યો, એટલે ગાયોના સમૂહને વનમાં મૂકીને પોતે નગરમાં આવ્યો; પરંતુ ત્યાં કોઇને ઉપદ્રવ ન કરતાં છતાં સરલ સ્વભાવથી ફરવા લાગ્યો. તે એવો શાંત થઇ ગયો કે કોઇ તેને લાકડીનો પ્રહાર કરે, તો પણ તે કાંઇ બોલે નહીં. લોકો પણ તેને ભદ્રક પરિણામી થયેલો જાણીને ઉપદ્રવ કરતા બંધ થયા; તેથી તે વૃષભ નગરને વિષે ભદ્રક એવા નામથી પ્રસિદ્ધ થયો.

હવે તે નગરને વિષે નવતત્ત્વનો જાણ, શિળવ્રતનો ધારણહાર, જિનવચનનો જાણ, અગ્યાર પડિમાનો વહેનાર, શુદ્ધ દેવ, ગુરૂ, અને ધર્મનો ભક્ત, પૌષધ પ્રતિક્રમણનો કરનાર, એવો જિનદાસ નામનો એક શ્રાવક વસતો હતો, તેને કુલટા સ્ત્રીઓમાં અગ્રેસર એવી ધનશ્રી

નામે સ્ત્રી હતી. એકદા જિનદાસ કૃષ્ણચતુર્દશીની રાત્રીએ એક શૂન્યગૃહમાં કાયોત્સર્ગે રહ્યો હતો, ત્યાં તેની સ્ત્રી ધનશ્રી અજાણપણાથી કોઈ જારપુરૂષની સાથે ક્રિડા કરવાને પલંગ લઇને આવી. તે પલંગના ચારે પાયાની નિચે લોઢાના ખીલા હતા, તેમાંના એક ખીલાવડે અંધારે કાયોત્સર્ગ કરીને ઉભા રહેલા જિનદાસનો પગ વીંધાણો; તેથી અત્યંત વેદના થવાથી કાયોત્સર્ગમાં લીન થયેલો તે જિનદાસ તેજ રાત્રીએ કાળ કરીને દેવગતિમાં ઉત્પન્ન થયો. પાછળ તેની સ્ત્રી આખી રાત જાર સાથે ક્રિડા કરીને પ્રભાતે ઘેર જવાને માટે પલંગ ઉપાડવા લાગી, તે વખતે તેણીએ જિનદાસનું શરીર પગ વિંધાવાથી મૃત્યુ પામીને નિચે પડેલું દીઠું; એટલે અત્યંત ખેદ પામતી એવી તે વિચાર કરવા લાગી કે:—“ નિશ્ચે મ્હારા પાપથીજ મ્હારા પતિનો નાશ થયો છે. હવે હું શું કરૂં ? જો આ વાતની લોકોમાં ખબર પડશે, તો મ્હારી પુરેપુરી નિંદા થશે; માટે કાંઇ યુક્તિ શોધી કાઢું.” તે આવો વિચાર કરતી હતી, એવામાં પેલો ભદ્રક વૃષભ નગરમાં ફરતો ફરતો ત્યાં આવી ચડ્યો, એટલે દુષ્ટાએ તેના શિંગડે રૂધિર

ચોપડીને સોર કરવા માંડ્યો. તેવારે લોકો એકઠા થયા, અને તેણીને પૂછવા લાગ્યા. તે ઉપરથી તેણીએ કહ્યું કે, "આ દુષ્ટ વૃષભે શિંગડાવતી પ્રહાર કરીને મ્હારા પતિને મારી નાંખ્યો છે." તેણીનાં આવાં વચન સાંભળીને લોકો વૃષભ સામું જોવા લાગ્યા, એટલે તે વૃષભ પોતાનું મસ્તક ધૂણાવવા લાગ્યો; પરંતુ લોકો ન સમજી શકવાને લીધે દુષ્ટાના કહેવા ઉપરથી તે વૃષભની નિંદા કરવા લાગ્યા. પછી જિનદાસના શરીરને અગ્નિસંસ્કાર કરીને સૌ લોકો પોતપોતાના ઘરે ગયા.

હવે પોતાને માથે કલંક પ્રાપ્ત થવાથી અત્યંત ખેદ પામેલો તે વૃષભ ફરતો ફરતો જ્યાં ગામનું પંચ કોઈ માણસનો ઇન્સાફ કરવા બેઠું હતું ત્યાં ગયો, તે વખતે સાચા ખોટાનું પારખું કરવાને એક કોશ લાલચોળ કરી રાખી હતી, ત્યાં વૃષભ ઉભો રહ્યો. એટલે કોઇ માણસે તેને કહ્યું:–"અરે! જિનદાસશેઠને મારી નાંખનારા! વળી તું પણ અહિં કેમ આવ્યો છે?" તેવારે વૃષભે પોતાનું માથું ધૂણાવીને તેને જણાવ્યું કે, "મેં માર્યો નથી." એટલે પંચે કહ્યું:–"જો તેં શેઠને ન માર્યા હોય, તો

આ તપાવેલી કોશને ઉપાડ." વૃષભે સત્યના બળથી શિતળ થઇ ગયેલી કોશને તત્કાળ જીભવડે ઉપાડી પોતાની સત્યતા દેખાડી આપી, અને પોતે અપરાધરહિત થયો.

મુનિપતિસાધુ કુંચિકશેઠને કહે છે કે:-"હે શ્રેષ્ટિન્! જો તને મ્હારા વચનની પ્રતિતી ન થતી હોય, તો હું પણ તેવીજ રીતે દીવ્ય કરીને પ્રતિતી કરી આપું." તેવારે કુંચિકે કહ્યું:-"તમે દીવ્ય કરી આપો, તે મ્હારાથી કેમ મનાય ? કારણ ચોરી કરનારો માણસ છૂટી જવાને માટે ઘણા ઉપાયો કરે છે. માટે હે સાધો! તમે ભદ્રકવૃષભ સરખા નહીં, પરંતુ ગૃહકોકિલા (ગરોળી) જેવા છો." મુનિ પૂછયું. "એમ કેમ" કુંચિકે કહ્યું:-ગરોળી સર્વ જીવોમાં શરીરે તો ન્હાની, પણ બહુ તુચ્છમનવાળી અને કૃતઘ્ની હોય છે, હમેશાં રાત્રીએ જ્યારે તે નિંદ્રા લે છે, ત્યારે તેનાં નેત્ર આડાં પડલ વળી જાય છે, તેથી તે દેખી શકતી નથી. માટે જો તે પડલ નાશ ન થાય તો તે દેખી ન શકવાને લીધે હિંસા પણ કરી શકત નહીં; પરંતુ સવારે માંખીઓ તેનાં નેત્ર બંધ જાણીને તે નેત્રઉપર વળેલા પડલો ખાઇ જાય છે, તેથી તે દેખતી થયે-

લી ગરોળી પોતાના ઉપર ઉપકાર કરનાર માંખીઓનુંજ ભક્ષણ કરે છે. તેમ હે મુનિ ! તમે પણ ઉપકારને બદલે અપકાર કરનાર ગરોળીના સરખા છો; કેમકે મેં તમને અનેક ઉપચારો કરીને સાજા કર્યા, અને મ્હારા ઘરે રાખ્યા; તેના બદલામાં તમે મ્હારા દ્રવ્યનું હરણ કર્યું. ત્યારે મુનિએ કહ્યું:–"શ્રેષ્ટિન્ ! જિનવચનનો જ્ઞાતા થઇને આવાં અયોગ્ય વચન કેમ બોલે છે ? જ્ઞાન, દર્શન, અને ચારિત્રના ધારણહાર મુનિઓ કદાપિ એવું કૃત્ય કરે નહીં; માટે વિવેકવંત મનુષ્યે ચાર પ્રકારના બુદ્ધિવંત એવા મંત્રિશ્વરની પેઠે વિચાર કરીને બોલવું. વિચાર કર્યાવિના કયારેપણ બોલવું નહીં." તેવારે કુંચિકે પૂછયું:–"તે મંત્રિશ્વર કોણ હતા ?"

મુનિએ કહ્યું:–"ચંપાનગરીને વિષે ધનપાળ નામે કોઇ દરિદ્રી શેઠ રહેતો હતો, તેજ નગરીમાં બીજો ધનદત્ત નામે મહા ધનવંત શેઠ હતો. ધનપાળને ધનશ્રી નામની અને ધનદત્તને કનકશ્રી નામની પુત્રી હતી, તે બન્નેને પરસ્પર ગાઢ પ્રીતિ હતી. એકદા તે બન્ને સખીઓ નગરની બહાર વાવ્યે ન્હાવા ગઇ, ત્યાં વાવ્યની બહાર વસ્ત્ર અલંકાર ઉતારીને જળની અંદર ન્હાવા પ-

ડીઓ. પછી ધનશ્રી વહેલી વહેલી બહાર નિકળી કનકશ્રીના અલંકારો પહેરી પોતાને ઘેર ચાલી ગઇ. કનકશ્રીએ બહાર નિકળીને જોયું તો પોતાના અલંકારો દીઠા નહીં, તેથી તેણીએ ધાર્યું કે ધનશ્રી પહેરી ગઇ હશે. પછી તે ધનશ્રીને ઘરે લેવા ગઇ, એટલે ધનશ્રીએ કહ્યું:– “ એનો મ્હારા છે, ત્હારા નથી. ” તેવારે કનકશ્રીએ ઘણું કહ્યું, પણ તે સમજી નહીં; એટલે પોતાના પિતાને સાથે લઇ રાજા પાસે ફરિઆદ કરવા ગઇ. રાજાએ તેનો ઇન્સાફ કરવાને પોતાના બુદ્ધિવંત મન્ત્રિને ફરમાવ્યું. મંત્રીએ તરતજ સર્વ અલંકારો પોતાની પાસે મુકાવ્યા, અને પ્રથમ ધનશ્રીને પહેરવાનું કહ્યું; એટલે ધનશ્રીએ અલંકારો પહેરવા માંડ્યા. પણ કાંઇ ઠેકાણું રહ્યું નહીં. હાથના પગમાં અને પગના હાથમાં એમ થવા લાગ્યું. પછી મંત્રીએ તેણીની પાસેથી ઉતરાવી નાંખીને કનકશ્રીને પહેરવાનું કહ્યું, એટલે તો તેણીએ નિત્યના અભ્યાસને લીધે તરતજ પહેરી લીધા; તેથી તે બહુ શોભવા લાગી. તે જોઇને મંત્રીએ નિશ્ચય કર્યો કે, એ અલંકારો કનકશ્રીનાજ છે. તેથી તેણે ધનશ્રીને તેણીના પિતાસહિત અપમાન ક-

રીને કાઢી મૂકી, અને કનકશ્રીનો સત્કાર કર્યો." માટે હે કુંચિક ! બુદ્ધિવાન મનુષ્યે પ્રથમ નિશ્ચય કરીને પછી બોલવું, એટલાજ માટે તને જેમ તેમ બોલવું ઘટતું નથી. રાગ, દ્વેષ, અને મોહરહિત મુનિઓ હમેશાં મંત્રીશ્વરની પેઠે સત્યવક્તા હોય છે, તેઓ કયારેપણ અસત્ય ભાષણ કરતા નથી. ત્યારે કુંચિકે કહ્યું:-"હે સાધો ! તમે મંત્રીશ્વરના સમાન સત્યવાદી હો, એમ મને લાગતું નથી; પરંતુ તમે તો બટ્ટુકના સરખા દેખાઓ છો." ત્યારે મુનિએ પૂછયું:-"તે બટ્ટુક કોણ હતો ?"

કુંચિકે કહ્યું:-"કોઇ એક ગામમાં દરિદ્રી એવો બટ્ટુક નામે બ્રાહ્મણ રહેતો હતો, તેણે એક લાકડાની પુતળી બનાવી તેનું દુર્ગાદેવી નામ પાડી પૂજન કરતો છતો ગામોગામ ફરતો છતો ભિક્ષાવૃત્તિ કરવા લાગ્યો. લોકો તેને ધન, ધાન્ય, વસ્ત્ર વિગેરે આપવા લાગ્યા તેથી તે બ્રાહ્મણ કેટલાક કાળે મ્હોટો ધનવંત થયો. પછી તે પુતળીને ઉપયોગ વિનાની ભારરૂપ જાણીને વગડામાં ફેંકી દીધી" અહો ! જેનાથી ધનવંત થયો, તેને યોગ્યસ્થાને પણ રાખી નહીં. માટે હે મુનિ ! તમે પણ આ બટ્ટુકની પેઠે કૃતઘ્ની થયા

હો. એટલે મુનિએ કહ્યું:—" આવું અયોગ્ય ન બોલ, વિવેકવંત માણસે મધ્યસ્થપણાથી બોલવું જોઇએ. વળી વિચાર્યે કર્યે, જૈનમતના શ્રાવકો નિર્લોભી અને અદત્તાદાન ન લેનારા હોય છે, તો પછી સાધુપુરૂષો હોય એમાં શું કહેવું." તે ઉપર નાગદત્તની કથા સાંભળઃ—

વણારશીનગરીને વિષે જિતશત્રુ નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો. ત્યાં દત્ત નામે એક મહા ધનવંત શ્રેષ્ઠી વસતો હતો, તેને ધનશ્રી નામે સ્ત્રી હતી, તેઓને મહા રૂપવંત અને બ્હોતેર કળાનો જાણ એવો નાગદત્ત નામે પુત્ર હતો. એકદા નાગદત્ત જિનમંદિરે જતો હતો, એવામાં તેણે તે નગરીના બીજા પ્રિયમિત્ર નામના શ્રેષ્ઠીની નાગવસુ નામની કન્યાને દીઠી; તેથી તે તેણીના ઉપર આશક્ત થયો. નાગવસુ પણ નાગદત્તને જોઇ તેના ઉપર રાગવાળી થઇ. પછી તેણીએ ઘરે આવીને સર્વ વાત પિતાને જાહેર કરી, એટલે પ્રધાન દત્તશ્રેષ્ઠિને ત્યાં આવીને કહેવા લાગ્યો:—" મ્હારે મ્હારી નાગવસુકન્યા નાગદત્તને પરણાવવી છે." તેવારે નાગદત્તે કહ્યું:— " મ્હારે દિક્ષા લેવી છે, માટે હું પાણીગ્રહણ કરવાનો નથી." નાગદત્તે આ પ્રમાણે કહ્યા છ-

તાં પણ તેના પિતાએ તેને બળાત્કારે પરણાવવાના વિચારથી તેનું સગપણ કર્યું.

હવે એમ બન્યું કે કોઇએક દિવસે તે નગરીના કોટવાળે નાગવસુને દીઠી, તેથી મોહને વશ્ય થયેલા તેણે નાગવસુના પિતા પાસે માગું કર્યું, પણ પ્રિયમિત્રે પ્રથમથી સગપણ કરેલું હોવાથી કોટવાળને ના પાડી; એટલે તે કોટવાળ નાગદત્ત ઉપર દ્વેષ રાખીને તેનાં છિદ્ર ખોળવા લાગ્યો. એકદા નગરીમાં ફરવા નિકળેલા રાજાનું કુંડળ કાનમાંથી રસ્તામાં પડી ગયું, તે રસ્તે થઇને નાગદત્ત જિનેશ્વરપ્રભુના મંદિરમાં દર્શન કરવા જતો હતો, ત્યાં તે પડી ગયેલા રાજાના કુંડળને જોઇને ચકિત થઇ ગયો; તેથી તે નાગદત્ત તત્કાળ તે રસ્તો પડતો મૂકી બીજે રસ્તે થઇને જિનમંદિરે ગયો, ને ત્યાં કાયોત્સર્ગધ્યાને રહ્યો

પછી નગરમાં ફરતા એવા કોટવાળના માણસોએ તે વાત કોટવાળને કહી, એટલે તેણે નાગદત્તને હણવાનો ઉપાય મળ્યો જાણી, અત્યંત હર્ષ પામી, તે કુંડળ જિનમંદિરમાં કાયોત્સર્ગ ધ્યાને રહેલા નાગદત્તના કાનને વિષે પહેરાવી, રાજા પાસે જઇ કુંડળના ચોરની હકીકત

જાહેર કરી; તેથી રાજાએ તેને વધ કરવાનો આદેશ આપ્યો. તેવારે નાગદત્તે મૃત્યુ પાસે આવ્યું જાણી આગારસહિત અનશન ગ્રહણ કર્યું. એવામાં કેટલાક સુભટોસહિત કોટવાળ ત્યાં આવ્યો, અને નાગદત્તને સ્મશાનભૂમિપ્રત્યે લઈ ગયો. આ સર્વ વાત નાગવસુએ સાંભળી, તેથી તે જિનપ્રતિમા આગળ કાયોત્સર્ગ કરી શાસનદેવીને આરાધનાપૂર્વક કહેવા લાગી કેઃ—"હે દેવી ! જો મ્હારો પતિ આ ઉપસર્ગમાંથી છૂટશે તેજ હું કાયોત્સર્ગ પાળીશ."

હવે અહિં નાગદત્તને રાજાના સેવકોએ શૂળી ઉપર ચડાવ્યો એટલે શૂળી ભાગી ગઈ, એમ ત્રણવાર થયું. પછી ક્રોધ પામેલા કોટવાળે નાગદત્ત ઉપર ખડ્ગનો પ્રહાર કર્યો, પણ તે તો શાસનદેવીની કૃપાથી પુષ્પની માળા થઈ ગયો ! આ વાતની રાજાને ખબર પડી, એટલે તેણે આશ્ચર્ય પામીને નાગદત્તને મ્હોટા ઉત્સવપૂર્વક નગરમાં પ્રવેશ કરાવ્યો. અનુક્રમે રાજ્યભૂવનમાં લાવીને પછી રાજાએ તેને કુંડળ સંબંધી ખરી વાત પૂછી, એટલે નાગદત્તે યથાર્થ કહી આપ્યું; તેથી મહા ક્રોધવંત થયેલા રાજાએ કોટવાળને પોતાના દેશમાંથી કાઢી મૂકયો,

અને નાગદત્ત પોતાને ઘેર ગયો. તે વાત સાંભળીને નાગવસુએ કાયોત્સર્ગ પાર્યો. પછી માતાપિતાએ શુભ મુહૂર્તે તેઓનો લગ્નમહોચ્છવ કર્યો. નાગદત્ત નાગવસુની સાથે દોગુંદિકદેવતાની પેઠે કેટલોક કાળ વિષયસુખ ભોગવી સુગુરૂ પાસે ચારિત્ર અંગિકાર કરી અંતે દેવલોક પામ્યો. તેમ હે ક્રૌષ્ટિન્ ! જ્યારે જૈનધર્મી શ્રાવકો આવા હોય છે, ત્યારે સાધુઓ હોય તેમાં તો શું આશ્ચર્ય ?

કુંચિકે કહ્યું:-" હે મુને ! તમે નાગદત્ત સમાન નિર્લોભી દેખાતા નથી, પણ સુત્રધાર (સુતાર) સમાન ઉપકારરહિત જણાઓ છો. તેની કથા નિચે પ્રમાણે છે:-

કોઇએક સુતાર કાષ્ટ કાપવાને વનમાં ગયો, ત્યાં એક સિંહને જોવાથી ભયાકૂળ થએલો તે પાસેના વૃક્ષઉપર ચડી ગયો. તે વૃક્ષ ઉપર એક વાનરી રહેતી હતી, તેણીને જોઇને તેતો વધારે ભયાકૂળ થયો, અને વિચાર કરવા લાગ્યો કે, " અહો ! મ્હારે બન્ને તરફથી દુ:ખ થયું. એટલામાં વાનરીએ તેને કહ્યું:-" હે માનવ ! તું ભય પામીશ નહીં; અહિં સુખેથી રહે. " એમ કરતાં રાત્રી થઇ, એટલે વાનરીએ તે સુતાર કહ્યું:-"તું મ્હારા ખોળામાં સુઇને સુ-

ખે નિદ્રા લે." પછી સુતાર વાનરીના ખોળામાં સુઇને નિંદ્રાવશ થયો, ત્યારે સિંહે વાનરીને કહ્યું:–" મનુષ્યો વિશ્વાસ કરવાયોગ્ય નથી, માટે તું એને નિચે ફેંકી દે; જેથી હું તેનું ભક્ષણ કરીને મ્હારે સ્થાનકે ચાલ્યો જાઉં." ત્યારે વાનરીએ કહ્યું:–" હું તેમ કરીને વિશ્વાસઘાતી નહીં બનું." એટલામાં સુતાર જાગ્યો, અને વાનરી તેના ખોળામાં સુઇ ગઇ; એટલે વળી સિંહે સુતારને કહ્યું:–હે જન ! તું વાનરનો વિશ્વાસ કરીશ નહીં, એને નિચે નાંખ્ય; એટલે હું તેનું ભક્ષણ કરીને ચાલ્યો જાઉં." તેથી તે કૃતઘ્ની સુતારે વાનરીને નિચે ફેંકી, પણ તે નિચે પડતાં પડતાં વૃક્ષની સાખા સાથે વળગી પડી. પછી તેણીએ સુતારને કહ્યું:–"હે કૃતઘ્ની ! તને ધિઃક્કાર થાઓ ! પ્રભાતે સિંહ અન્યસ્થાને જવાથી પોતાના કુકૃત્યે કરીને લજ્જિત થયેલો સુતાર નગરતરફ ચાલ્યો ગયો. માટે હે મુનિ ! તમે પણ તે સુતારની પેઠે કૃતઘ્ની છો; કારણકે મેં તમારો ઉપકાર કર્યા છતાં પણ તમે મ્હારા ઉપર અનુપકારીપણું દર્શાવ્યું છે." મુનિપતિએ કહ્યું:–" અરે શ્રાવક ! તું અમને મિથ્યા કલંક આપે છે, પણ ચારભટીની પેઠે પાછળથી

પસ્તાવો કરવો પડશે. તેવારે કુંચિકે પૂછ્યું:–તે ચારભટી કોણ હતી ? ત્યારે મુનિપતિએ કહ્યું:–

કોઇએક ગામમાં ચારભટ નામે પુરૂષ રહેતો હશે, તેને ચારભટી નામે સ્ત્રી હતી. એકદા તે સ્ત્રીએ પોતાના પુત્રને ક્રિડા કરવાસારૂ એક નોળીઆનું બચ્ચું પાળ્યું, તેને દુધ, દહીં, વિગેરે પદાર્થોવડે ઉછેરીને મ્હોટું કર્યું; એટલે તે નોળીઓ ચારભટીના પુત્રને જરાવાર પણ અળગો મૂકતો નહીં. એક દિવસ તે ચારભટી પુત્રને પારણામાં સુવાડી, નોળને પાસે મૂકી, પોતે પાડોશણને ઘેર ખાંડવા માટે ગઇ; એવામાં ઘરે એક સર્પ નિકળ્યો, તે પારણા પાસે આવીને જેટલામાં બાળકને કરડવા જાય છે, તેટલામાં નોળીએ દીઠો; તેથી તત્કાળ તે સર્પને મારી નોળીઓ માતા પાસે વધામણી ખાવા ગયો. તેવારે ચારભટીએ નોળીઆનું મુખ રૂધિરવાળું જોઇને ધાર્યું કે, નિશ્ચે એણે મ્હારા પુત્રને મારી નાંખ્યો. એમ વિચારીને તેણીએ નોળીઆઉપર મુશળનો એવો પ્રહાર કર્યો કે, જેથી તે બિચારો મૃત્યુ પામ્યો. પછી ઘરે આવીને તેણીએ જોયું તો પુત્ર પારણામાં સુખે નિંદ્રા લેતો હતો, અને પાસે સર્પના કકડા પડ્યા હતા; તેથી તે

બહુ પશ્ચાતાપ કરવા લાગી. માટે હે કુંચિક ! ત્હારે પણ અમારે માથે આવું કલંક મૂકીને પાછળથી પસ્તાવું પડશે.

કુંચિકે કહ્યું:–"મુનિ ! તમે તો પામર (દરિદ્રી) સમાન જણાઓ છો." તેવારે મુનિએ પૂછયું:–એ દરિદ્રી કોણ હતો ? ત્યારે કુંચિકે કહ્યું:–કોઇ એક મહા અરણ્યમાં મદોન્મત્ત એવો યુથાધિપતિ ગજરાજ રહેતો હતો. એકદા અટવીમાં ફરતા એવા તે હાથીને પગમાં ખેરના કાષ્ટનો ખીલો વાગ્યો, તેથી તે મહા વેદનાને લીધે ચાલવાને પણ અશક્ત થયો; તે જોઇને તેની બુદ્ધિવંત હાથણીએ દયાથી કોઇએક ધાન્યના ક્ષેત્રમાં સુતેલા પુરૂષને સુંઢવડે ઉપાડીને ત્યાં હસ્તિ પાસે લાવી. હસ્તિએ તેને પગ દેખાડ્યો, એટલે તેણે છરીવડે ચામડી કાપીને તેમાંથી ખીલો કાઢયો. આમ કરવાથી હસ્તિ સાજો થયો, તેથી તેણે ઉપકારનો બદલો વાળવા પેલા પુરૂષને મુક્તાફળ તથા દાંતનો સમૂહ બતાવ્યો. પછી તે પુરૂષ પોતાથી ઉપાડી શકાય તેવડો ગાંસડો બાંધી પોતાને સ્થાનકે ગયો ને હસ્તિ પણ અટવીમાં ચાલ્યો ગયો.

હવે પેલો દરિદ્રી માણસ કે જે મુક્તાફળ

અને દાંત લાગ્યો હતો, તેને ઇર્ષ્યા થઇ કે રખે મ્હારા સરખો બીજો કોઇ ધનવંત થઇ જાય! એમ ધારીને તેણે હસ્તિ સંબંધી સર્વ વાત રાજાને કહી, તે ઉપરથી રાજાએ અટવીમાં જઈ પેલા હસ્તિને પકડી નગરમાં આણ્યો, અને સર્વ ધન લઇ લીધું. માટે હે મુનિ! તમે પણ તે પુરૂષના સરખા કૃતઘ્ની જણાઓ છો. તેવારે મુનિપતિએ કહ્યું:—અરે કુંચિક! તું વિચાર કર્યાવિના બોલે છે, પણ ત્હારે સિંહણની પેઠે વિચાર કર્યાપછી કહેવું એ યોગ્ય છે. સાંભળ, તે સિંહણની કથા:—

વૈતાઢ્યપર્વતની ગુફામાં એક સિંહણ રહેતી હતી, તેણીને એક શિયાળણી તથા એક હરણી એવી બે મહા સ્નેહવાળી સખીઓ હતી. તે ત્રણે જણીઓ દિવસે પોતપોતાને અનુકૂળ સ્થાને ચારો કરવા જાય, અને રાત્રીએ ગુફામાં આવીને પોતપોતાના સુખદુઃખની વાતો કરતી સુઇ રહે. એકદા સિંહણને બાળક પ્રસવ્યો. પ્રસવ થયાપછી તત્કાળ ક્ષુધાતુર થવાથી તે બાળક સખીઓને ભળાવી પોતે ભક્ષ લેવા માટે વનમાં ગઇ. પાછળ હરિણી નિંદ્રામાં હતી, તેથી લાગ આવ્યો જાણીને શિયાલણીએ

તે સિંહણના બાળકને ભક્ષણ કરી સુતેલી હરિણીનું મુખ લોહીથી ખરડ્યું; પછી પોતે સુઇ ગઇ. એવામાં સિંહણ આવી, તેણીએ બાળક ન દેખવાથી શિયાલણીને પૂછ્યું:–"મ્હારો બાળક ક્યાં છે?" શિયાલણીએ ઉત્તર આપ્યો:–"હું જાણતી નથી, હરિણીને પૂછો." સિંહણે હરિણીને જગાડીને પૂછ્યું. એટલે તેણીએ તો કહ્યું કે, "હું તો નિંદ્રામાં છું, મને કંઇ ખબર નથી." તેથી શિયાલણીએ કપટથી ક્રોધ કરીને કહ્યું:–"અરે પાપણી! તુંજ આ સિંહણના બાળકને ભક્ષણ કરી ગઇ છું છતાં કેમ જુઠું બોલે છે? કારણ ત્હારૂં મુખ રૂધિરથી ખરડાયેલું છે; માટે ઝટ જેવું હોય તેવું સાચે સાચું કહી દે." તેવારે હરિણીએ કહ્યું:–"અરે ક્રૂર સ્વભાવવાળી શિયાલણી! તું કહે છે મને, પણ ખરેખર આ સિંહણના બાળકને તેંજ ભક્ષણ કર્યો છે, અને મ્હારાઉપર ખોટું આળ મૂકે છે."

આવી રીતે બન્ને સખીઓને પરસ્પર વાદ કરતી જોઇને સિંહણે કહ્યું:–"તમે વાદ શામાટે કરો છો, હું એક ઔષધી આપું તે ખાઇ જાઓ, જે સાચી હશે તે જણાઇ આવશે." પછી સિંહણે વનમાં જઇ વમન કરાવવાની ઔષધી

આણી બન્ને જણીઓને ખવરાવી, એટલે પ્રથમ મૃગલી (હરિણી) એ વમન કર્યું, પણ તેમાં તૃણાંકુરો વિના બીજું કાંઇ નિકળ્યું નહીં. પછી શિયાલણીએ વમન કર્યું, તેમાંથી તો તરતના ભક્ષણ કરેલા સિંહણના બાળકના અસ્થિના કડકા તથા માંસ નિકળ્યું; તે જોઇને ક્રોધાતુર થયેલી સિંહણે શિયાલણીને મારી નાંખી." તેમ હે શ્રેષ્ટિન્! તમે પણ વિવેકબુદ્ધિથી વિચાર કરીને પછી મને ઠબકો આપો. મુનિપતિસાધુએ આ પ્રમાણે કહીને કુંચિકને બહુ સમજાવ્યો, છતાં તેતો એમજ કહેવા લાગ્યો કેઃ–હે મુનિ! મેં તમારો જે ઉપકાર કર્યો હતો. તેતો તમે ધ્યાનમાં લેતા નથી; માટે તમે ભૂખથી ખેદ પામતા એવા સીદન નામના સિંહના સરખા દેખાઓ છો. સાંભળો તેની કથાઃ-

હેમવંતપર્વતની પાસે તાપસોનો એક આશ્રમ હતો, તેની પાસે પર્વતની ગુફામાં એક વનચારી (વનમાં ફરનારો) પુરૂષ રહેતો હતો. તે પુરૂષ તાપસોના સંગથી દયાવંત સ્વભાવનો થયો હતો. એકદા ક્ષુધાથી પીડા પામતો એવો કોઇએક સિંહ તે ગુફા પાસે આવ્યો, તેને જોઇને દયાવંત સ્વભાવવાળા વનચારીપુરૂષે તેને

ગુફામાં તેડી જઇ પોતાની પાસે બેસાર્યો; એટલામાં સિંહે ફાળ મારીને તે ઉપકાર કરનાર પુરૂષને મારી નાંખ્યો. તેમ હે મુનિ ! એ સિંહની પેઠે તમે પણ ઉપકાર કરનાર ઉપર અપકાર કરનાર ન થાઓ. તેવારે મુનિપતિએ કહ્યું:—"તું આવો મૃષાવાદ શામાટે કરેછે? સાંભળ, તે ઉપર કાષ્ટકશેઠનું મૃષાવાદ સંબંધી દ્રષ્ટાંતઃ—

રાજગૃહીનગરીમાં કાષ્ટક નામનો એક મહા ધનવંત શેઠ વસતો હતો, તેને વજ્રા નામની સ્ત્રી હતી, તેઓને સાગરદત્ત નામે ન્હાનો પુત્ર હતો. વળી તે શેઠના ઘરમાં તુંડિક નામનો પોપટ, ઉત્તમ લક્ષણવાળી મદના નામે સારિકા, એક કૂકડો, અને એક ધાવમાતા, એ ચાર રત્ન રૂપ વસતા હતા. એકદા કાષ્ટકશેઠ ઘરનો ભાર પોતાની પ્રિયા વજ્રાને સોંપી પોતે વ્યાપાર નિમિત્તે દેશાંતર ગયો, વજ્રા દુરાચારિણી હતી, તેથી પાછળ પતિના બંધનથી મુક્ત થવાને લીધે તે કોઇએક પુષ્પબટુક નામના જારપુરૂષની સાથે મરજી પ્રમાણે વિષયસુખ ભોગવવા લાગી. પુષ્પબટુક પણ તેણીના ઘરમાં નિઃશંકપણે આવજાવ કરવા લાગ્યો. આ પ્રમાણે પુષ્પબટુકને વારંવાર પોતાના શેઠના ઘરમાં આ-

વતો જોઇને નિપુણ સારિકા મ્હોટા સ્વરથી શોર કરીને કહેવા લાગીઃ—" અરે મુઢ ! તું વારંવાર અમારા સ્વામિના ઘરમાં કેમ આવ્યા કરે છે ? જો તું જીવિતની ઇચ્છા રાખતો હોય તો હવે પછી આ અમારા સ્વામિના ઘરમાં આવીશ નહીં." આ પ્રમાણે સારિકા પેલા પુષ્પબટુકને કહેતી હતી, એવામાં પોપટે તેણીને નિવારીને કહ્યુંઃ—" હે પ્રિયે ! જો તું સ્વામિનું હિત ઇચ્છતી હોય તો મૌન રહે, અને જે થાય તે જોયા કર. કારણ આ પુષ્પબટુક શેઠની પ્રિયા વજ્રાને ઘણો વહાલો છે, માટે હવે ત્હારે જીવિતની ઇચ્છાથી તે જારપુરૂષને પિતાસમાન જાણવો. અન્યથા વજ્રા તને મારી નાંખશે." પોપટનાં આવાં વચન સાંભળી સારિકાએ કહ્યુંઃ—" અરે પાપિષ્ટ પોપટ ! તું પણ ખરેખરો કૃતઘ્ની દેખાય છે કે જે પિતારૂપ સ્વામિના ઘરમાં આવા થતા અનાચારની પણ ઉપેક્ષા કરે છે. એ ઉપરથી એમ નિશ્ચય થાય છે કે, તું સ્વામિના કરતાં પણ પોતાના જીવિતને વધારે પ્રિય માને છે. આ પ્રમાણે શુક સારિકાના થતા સંવાદને સાંભળીને ક્રોધાતુર થયેલી વજ્રાએ સારિકાને ગળું મરડીને મારી નાંખી; તે જોઇ

પોપટ મહા ભય પામવા લાગ્યો. પછી વજા નિર્ભયપણે પેલા પુરૂષની સાથે ક્રિડા કરવા લાગી.

એકદા કોઇ બે સાધુઓ ગોચરીને અર્થે નગરમાં ફરતા ફરતા વજાના ઘર આગળ આવી ચઢ્યા, તેણીના ઘરમાં પ્રવેશ કરતાં કૂકડાને જોઇ એક સાધુએ બીજા સાધુપ્રત્યે કહ્યું:—“ આ કૂકડો સુલક્ષણવાળો છે, માટે જો કોઇ માણસ એના મસ્તકનું માંસ ખાય તો તે થોડા દિવસની અંદર રાજ્યલક્ષ્મિ પ્રાપ્ત કરે; પરંતુ આ વાત આપણે કોઇને કહેવાજેવી નથી.” આ પ્રમાણે વાર્તા કરતા એવા તે બન્ને મુનિઓ આહાર વહોરીને પોતાને સ્થાનકે ગયા.

હવે જારપુરૂષ પુષ્પબટુકે ગુપ્તરીતે મુનિઓએ કરેલી વાત સાંભળેલી હોવાથી તે વજાને કહેવા લાગ્યો કે:—“ જો તું મ્હારી સાથે દીર્ઘકાળસુધી ભોગ ભોગવાની ઇચ્છા કરતી હોય, તો આ કૂકડાને મારી તેના માંસનું મનેભોજન કરાવ્ય.” આવાં વચન સાંભળી વિષયમાં લોલુપ થવાથી નિર્દય બનેલી વજાએ તરત કૂકડાને મારી તેનું માંસ જારને માટે તૈયાર કર્યું. એવામાં નિશાળે ગયેલો શેઠનો પુત્ર સાગરદત્ત આવી પહોંચ્યો, તે ક્ષુધાથી વ્યાકૂળ થયેલો હો-

વાથી રૂદન કરતો છતો માતાને કહેવા લાગ્યો કે, મને ખાવાનું આપ; તેથી વજ્જાએ તૈયાર કરી રાખેલું માંસ પુત્રને આપ્યું. એટલે તે ભોજન કરી નિશાળે ગયો. એવામાં પેલો પુષ્પબટુકજાર સ્નાન કરીને આવ્યો, અને વજ્જાની પાસે તૈયાર કરેલા માંસની યાચના કરીને ભોજન કરવા બેઠો; પણ તેણે કુકડાનું માંસ ન દેખવાથી વજ્જાને પૂછયું, એટલે તેણીએ સર્વ વાત કહી દીધી; તેથી ક્રોધ કરીને તે પુષ્પબટુકે કહ્યું:– "અરે! જો ત્હારે દીર્ઘકાળ સુધી મ્હારી સાથે વિષયસુખ ભોગવવાની મરજી હોય, તો હવે ત્હારા પુત્રને મારી તેના ઉદરમાંથી તે માંસ કાઢી મને ભોજન કરાવ." આથી કામાંધ થયેલી વજ્જાએ પણ તેમ કરવાનો નિશ્ચય કર્યો.

હવે સાગરદત્તની જે ધાવમાતા હતી, તેણીએ પુષ્પબટુક અને વજ્જા વચ્ચે થયેલી વાત ગુપ્ત રીતે રહીને સાંભળી હતી; તેથી તે તત્કાળ ઘરમાંથી ગુપ્ત રીતે નિશાળે જઇ ત્યાંથી સાગરદત્તને લઇ પરભારી ચંપાનગરીએ જતી રહી. તે વખતે ત્યાંનો રાજા અપુત્રીઓ મૃત્યુ પામવાથી પ્રધાન વિગેરે સર્વ સામંતોએ મળીને એવો ઠરાવ કર્યો હતો કે, "જેના ઉપર હાથણી ક-

ળશ ઢોળે, તેને રાજ્યાસને બેસારવો." આ પ્રમાણે હાથણીને ફરતાં ફરતાં પાંચ દિવસ વહી ગયા, છઠ્ઠે દિવસે હાથણી જેટલામાં નગરબ્હાર ગઇ, તેટલામાં સાગરદત્તને લઇને ધાત્રમાતા આવતી હતી; તેને જોઇને હાથણીએ સાગરદત્ત ઉપર કળશ ઢોળી દીધો. આમ થવાથી પ્રધાન વિગેરે સર્વ સામંતોએ હર્ષિત થઇ ધાવમાતા સહિત સાગરદત્તને મ્હોટા ઉત્સવપૂર્વક નગરમાં પ્રવેશ કરાવી શુભ દિવસે રાજ્યાસન ઉપર બેસાર્યો, અને તેનું ધાતૃવાહન નામ પાડ્યું.

અહિં રાજગૃહનગરમાં પુષ્પબટુકની સાથે ભોગ ભોગવતી એવી વજ્રાએ સર્વ ધન નાશ કરી નાંખ્યું, અને દાસ, દાસી પ્રમુખ સર્વ માણસોને કાઢી મૂકયા. પછી કેટલાક દિવસ થયા એટલે કાષ્ટકશેઠ દેશાંતરથી વ્યાપાર કરીને ઘેર આવ્યા, તેમણે પૂર્વના સરખી ઘરની શોભા ન જોવાથી વજ્રાને પૂછયું:—" કયાં છે આપણો વહાલો પુત્ર સાગરદત્ત અને તેની ધાવમાતા ? વળી કયાં છે સારિકા અને કૂકડો ? અને કયાં ગયો દાસદાસી વિગેરે પરિજનવર્ગ ? આ પ્રમાણે શેઠે વારંવાર પૂછયું છતાં વજ્રાએ કાંઇ ઉત્તર આપ્યો નહીં, એટલે તેમણે પોપ-

ટને પણ તેવાજ પ્રશ્નો પૂછ્યા. તે વખતે વજ્રા-એ પોતાના વસ્ત્રને વળ દઈને પોપટને સમજા-વ્યો કેઃ-“ જો તું કહી દઈશ, તો તને મરડીને મારી નાંખીશ.” આથી પોપટ ઘણો ભય પા-મ્યો, અને જરાપણ બોલ્યો નહીં. શેઠે વારં-વાર પૂછવા માંડયું, એટલે તેણે છેવટે કહ્યુંઃ-“ જો તમે મને પાંજરામાંથી મુક્ત કરો, તો હું સામેના વૃક્ષની ડાળઉપર બેશીને સર્વ વાત કહું; કારણ મને તમારી સ્ત્રી વજ્રાનો બહુ ભય લાગે છે. પછી શેઠે તેમ કર્યું, એટલે પોપટે વૃક્ષની શાખાઉપર બેશીને સર્વ હકીકત જાહેર કરી, અને પછી પોતે ઉડીને વનમાં જતો રહ્યો.

પોપટના મુખથી સર્વ વાર્તા સાંભળીને સં-સારથી વિરક્ત થયેલા ...કરાઠે વૈરાગ્ય પ્રાપ્ત થવાથી સાત ક્ષેત્રને વિષે દ્રવ્ય વાપરી દિક્ષા ગ્રહણ કરી. વજ્રા પણ પુષ્પબટુકસહિત રાજગૃ-હનગરમાંથી નાશી જઇ ચંપાનગરીમાં સુખે-થી રહેવા લાગી.

હવે તિવ્ર તપશ્ચર્યા કરતા એવા કાષ્ટકમુનિ વિહાર કરતા કરતા ચંપાનગરીમાં આવ્યા, ત્યાં તે દૈવયોગે ગોચરીએ ફરતા ફરતા વજ્રાના ઘરે જઇ ચડ્યા, તેમને ઓળખીને વજ્રા વિચાર

કરવા લાગી:-"આ મ્હારો પૂર્વનો પતિ મ્હારાં સઘળાં દુરાચરણ જાણે છે, માટે જો તે કોઇ પાસે પ્રગટ કરશે તો મ્હારી નિંદા થશે, જેથી હું આ નગરમાં પણ સુખે રહી શકીશ નહીં; માટે હું એવી ક્રૂર યુક્તિ રચું કે આ ગામનો રાજા તેને નગરમાંથી કાઢી મૂકે." આમ ધારીને તેણીએ મોદકની અંદર સુવર્ણના અલંકાર નાંખી તે મુનિને વહોરાવ્યા. મુનિ મોદક ગ્રહણ કરી જવા લાગ્યા, એટલામાં પાછળથી વજ્રા સોર કરવા લાગી કે, "અરે નગરવાસી જનો! દોડો! દોડો!! આ કોઇ કપટી મુનિ મ્હારા ઘરમાંથી અલંકારો ચોરી લઇ જાય છે." આવાં વચનો સાંભળી નાગરીક લોકો એકઠા થયા, કોટવાળ પણ આવી પહોંચ્યો, તેણે મુનિને રાજા પાસે લઇ જઇ સર્વ હકીકત નિવેદન કરી. એટલામાં સાગરદત્તની ધાવમાતા ત્યાં આવી ચડી, તે મુનિને જોઇ તેમને ઓળખી પગે પડી, ને રૂદન કરવા લાગી; એટલે સાગરદત્તરાજાએ ધાવમાતાને પૂછ્યું:-"હે માત! તું શામાટે રૂદન કરે છે?" તેવારે ધાવમાતાએ કહ્યું:-"હે પુત્ર! આ ત્હારા પિતા થાય છે, તેમને મેં આજ ચિરકાળે દીઠા છે; તેથી મને હર્ષસહિત હિ-

ભગીરી થાય છે. પછી સાગરદત્તરાજાએ પિતા રૂપ મુનિને પ્રણામ કરીને કહ્યું:-" હે તાત ! આ રાજ્ય આપ ગ્રહણ કરો, કારણ હું તો આપનો કિંકર છું." મુનિએ કહ્યું:-" હે વત્સ ! હું રાગરહિત થયો છું, તેથી હવે મ્હારે રાજ્ય કાંઇ કામનું નથી. કારણ રાજ્ય, લક્ષ્મિ, પુત્ર, સ્ત્રી, અને પરિવાર, એ સર્વ વિનાશી છે." મુનિનાં આવાં વચન સાંભળી સાગરદત્તરાજા જૈનધર્મમાં પરાયણ થયો. આ સર્વ હકીકત સાંભળીને વજા પુષ્પબટુકસહિત ત્યાંથી દેશાંતર નાશી ગઇ.

પછી સાગરદત્તે મુનિના ઉપદેશથી પ્રતિબોધ પામી શ્રાવકનાં બારવ્રત અંગિકાર કર્યાં, અને મુનિને આગ્રહ કરી પોતાની નગરીમાં ચોમાસું કરવા રાખ્યા. તે વખતે ગુરૂમહારાજના ધર્મોપદેશથી કેટલાક હલુકર્મિ જીવો પ્રતિબોધ પામી જૈનધર્મ પાળવા લાગ્યા. રાજાએ નગરીની અંદર અનેક જિનમંદિરો કરાવ્યાં, તેમાં પ્રભુના પ્રતિબિંબની પ્રતિષ્ટા કરી, વિવિધ પ્રકારની પૂજાઓ રચાવી. સ્વામિવાત્સલ્યાદિ બીજાં અનેક ધર્મનાં કાર્યો કરી જૈનધર્મનો મહિમા વધાર્યો. આવી રીતે નગરને વિષે જૈનધર્મનું બહુ

માન થતું જોઇ ત્યાંના વિપ્રો બહુ મત્સર કરવા લાગ્યા, અને તે બ્રાહ્મણોએ કપટથી કાષ્ટક મુનિને દૂષિત કરવાનો નિશ્ચય કર્યો.

ચોમાસું પૂર્ણ થયું એટલે મુનિ મહારાજ બીજે વિહાર કરવા સારૂ નગરીની બહાર નિકળ્યા, તે વખતે રાજા પોતાના પરિવારસહિત અન્ય શ્રાવકલોકોની સાથે મુનિને વળાવવા માટે નગરીની બહાર ગયો. આ વખતે દ્વેષધારી એવા બ્રાહ્મણોએ જે ધિક્કાર કરવાયોગ્ય કાર્ય કર્યું, તે હે શ્રેષ્ઠિન્! હું તને કહું છું તે સાંભળઃ-જ્યારે મુનિ મહારાજને વંદના કરી સાગરદત્ત રાજા અને બીજા સૌ શ્રાવકો પાછા વળવાનો વિચાર કરતા હતા, ત્યારે કોઇએક પરિવ્રાજિકા કાષ્ટક મુનિ પાસે આવીને કહેવા લાગી કેઃ-"હે સ્વામિન્! આટલા દિવસ તો લાજને લીધે હું કહી શકતી નહોતી, પણ હવે હું કહું છું કે, જ્યારે તમે મને ગર્ભવંતીને ત્યજીને ચાલ્યા જશો. ત્યારે પછી મ્હારા ગર્ભનું રક્ષણ કોણ કરશે?" આવાં પરિવ્રાજિકાનાં વચન સાંભળી સર્વ લોકો આશ્ચર્યસહિત કલંકિત થયેલા સાધુને જોઇ તેમની નિંદા કરવા લાગ્યા. જૈનમાર્ગને કલંકિત થયેલો જોઇ કાષ્ટકમુનિએ કહ્યુંઃ-" અરે દુ-

હાત્મા પરિવ્રાજિકા ! જો આ ગર્ભ મ્હારાથી રહેલો હોય તો તે ત્હારા ઉદરમાં રહેજો, અને જો તે બીજા કોઈથી રહેલો હોય, તો ત્હારૂં ઉદર ભેદીને બહાર નિકળજો." મુનિરાજના મુખથી આવાં શ્રાપનાં વચનો નિકળતાંજ તત્કાળ તેણીનું ઉદર ભેદીને ગર્ભ બહાર નિકળી પડ્યો. તે વખતે પરિવ્રાજિકાને મૂર્ચ્છા આવવાથી તે પૃથ્વિઉપર પડી ગઇ. આ ચમત્કાર જોઇ સર્વ નાગરિકજનો આશ્ચર્ય પામ્યા. ક્ષણમાત્ર પછી પરિવ્રાજિકા સ્વસ્થ થઇ, ત્યારે તે મુનિને કહેવા લાગી કેઃ–" હે પ્રભો ! મ્હારા ઉપર અનુગ્રહ કરો, કારણ આ નગરીના વિપ્રોએ મને દ્રવ્ય આપી તમને કલંકિત કરવાનું કહેલું હોવાથી મેં આ કામ કર્યું છે, માટે હવે મ્હારો અપરાધ ક્ષમા કરો." આવાં તેણીનાં વચન સાંભળી મહા પ્રકોપિત થયેલા સાગરદત્તરાજાએ સર્વ વિપ્રોને નગરબહાર કાઢી મૂકયા. આ પ્રકારનો મુનિનો અદ્ભૂત પ્રભાવ જોઇ નગરના સર્વ લોકોએ જૈનધર્મ અંગિકાર કર્યો. કાષ્ટક મુનિ પણ એ પ્રમાણે ધર્મનો મહિમા વધારી શુદ્ધ ચારિત્રને પાળી અંતે મોક્ષ પામ્યા. તેમ હે શ્રેષ્ઠિન્ ! તું પણ એમજ નિશ્ચય રાખ્ય કે, સા-

ધુપુરૂષો દ્રવ્ય ગ્રહણ કરે નહીં, છતાં જો તને વિશ્વાસ ન હોય તો જેવી રીતે પરિવ્રાજિકાના ગર્ભનો નાશ થયો, અને દ્વેષ કરનારા વિપ્રો દુઃખી થયા, તેવી રીતે તું પણ અમને કલંકિત કરવાથી દુઃખી થઇશ." આ પ્રમાણે કહેતા એવા મુનિપતિસાધુના મુખમાંથી ક્રોધને લીધે ધૂમ્ર નિકળવા લાગ્યો, તે જોઇ કુંચિકશેઠનો પુત્ર અત્યંત ભય પામતો છતો ત્યાં આવીને પિતાને કહેવા લાગ્યો કેઃ—" હે તાત ! એ સાધુએ તમારૂં દ્રવ્ય લીધું નથી, માટે એમને તમે ખોટું આળ ન ધો. કારણ સાધુઓ અદત્તાદાન ગ્રહણ કરતા નથી, તેથી તેઓ દોષરહિત હોય છે. જ્યારે તમે મ્હારાથી ગુપ્તરીતે તે દ્રવ્યને સંતાડતા હતા, ત્યારે મેં તમને જોયા હતા; તેથી તે દ્રવ્ય મેં લઇ લીધું છે. હે પિતાજી ! આ મુનિ તો મહા ધૂરંધર છે, માટે તમે એમની ક્ષમા માગો.'

પુત્રનાં આવાં વચનો સાંભળી અત્યંત ભ પામતો એવો કુંચિક કંપવા લાગ્યો. પછી તે મુનિના ચરણને વિષે પ્રણામ કરીને વારંવાર પોતાના અપરાધની ક્ષમા માગવા લાગ્યો. વળી તે પોતાના મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કેઃ—" અહો ! આવા કૃપાના પાત્ર, રાગદ્વેષના

નિવારક, બાવીશ પરિસહના ધારણહાર, દશ-વિધ યતિધર્મના પાલક, પાંચ મહાવ્રતના પાલક, અને સર્વ પ્રાણિઓને ઉપગાર કરનારા મહા મુનિ-રાજને ખોટું કલંક ચડાવવાથી મે મ્હારો આ ભ-વ અને પરભવ બગાડ્યો છે; જેથી હવે હું દુઃખ-નો પાત્ર થઇશ. કારણ સાધુપુરૂષને મિથ્યા ક-લંકિત કરનારો મનુષ્ય દુઃખનો ભાજન તથા જગત્‌માં નિંદાનો પાત્ર બને છે. તેના ઘરને વિષે સંપત્તિ નિવાસ કરતી નથી. વળી તે મ-નુષ્યનો જીવ ચાર ગતિરૂપ સંસારમાં ભ્રમણ કર્યા કરે છે. મેં આ મુનિને મિથ્યા કલંકિત કર્યા એ મહા દારૂણકર્મ કર્યું છે, જેથી હવે હું તેવા પાપમાંથી ચારિત્ર ગ્રહણ કર્યાશિવાય છૂ-ટવાનો નથી.” આ પ્રમાણે વિચાર કરીને તે કુંચિક શ્રાવકે જિનરાજની નિરૂપણ કરેલી પાંચ પ્રકારની મહાવૃતરૂપ દિક્ષા તે મુનિપતિ સાધુ પાસે અંગિકાર કરી. પછી ક્ષમાયુક્ત નિરતિચારપણાથી ચારિત્રને પાળતા એવા તે કુંચિકમુનિ સ્ત્રી, સ્વજન વિગેરે સર્વથી વિરક્ત થયા. કુંચિકમુનિનો પુત્ર પણ પોતાના ચૈ.ર્યાદિ કુલક્ષણનો ત્યાગ કરીને મુનિમહારાજ પાસે પાંચ અણુવ્રત, ત્રણ ગુણવ્રત, અને ચાર શિક્ષા-

વ્રતરૂપ બાર વ્રત ગ્રહણ કરી શ્રાવક થયો.

મુનિપતિસાધુ પણ ગામેગામ, નગરે નગર, અને દેશોદેશ વિહાર કરતા કરતા નિરતિચારપણે ચારિત્ર પાળતા, અંતે સમાધિથી મૃત્યુ પામીને પહેલા દેવલોકને વિષે દેવતાપણે ઉત્પન્ન થયા. ત્યાં બે સાગરોપમનું આયુષ્ય ભોગવી, ત્યાંથી ચ્યવી મહાવિદેહક્ષેત્રને વિષે મનુષ્યપણે ઉત્પન્ન થઇ, કર્મરૂપ મળનો ત્યાગ કરી મોક્ષપદ પામશે.

ઇતિ શ્રી મુનિપતિ ચરિત્ર

સમાપ્તમ્.